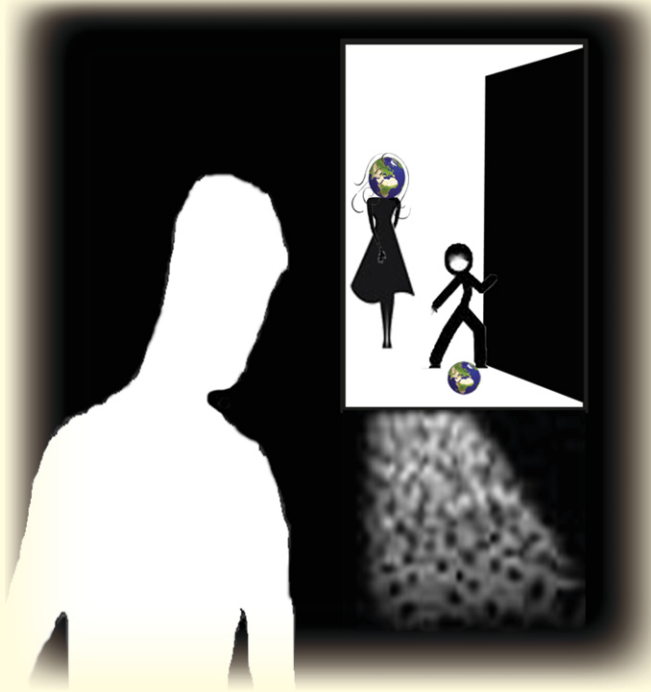

“BABA” ERKEK

DEĞİŞEN DÜNYADA
YENİ ERKEK KİMLİĞİ,
KİŞİSEL, AİLEVİ ve TOPLUMSAL
SORUNLAR

“BABA” ERKEK

DEĞİŞEN DÜNYADA
YENİ ERKEK KİMLİĞİ,
KİŞİSEL, AİLEVİ ve TOPLUMSAL
SORUNLAR

Editör

Prof. Dr. Ayşe KARAN

İç Düzen – Kapak Tasarım

Betül Büşra ASLAN

Baskı

İkramat Ofset

Mart 2014/ İstanbul

**Bu kitap 7 Nisan 2013 tarihinde KASAD-D tarafından düzenlenen Değişen Dünyada
Yeni Erkek Kimliği, Kişisel, Ailevi ve Toplumsal Sorunlar - “BABA” ERKEK
Sempozyumu’nun konuşma metinlerinden oluşturulmuştur.**

SUNUŞ

Geleneksel KASAD-D BAHAR Sempozyumları 2013'ü "Değişen dünyada yeni erkek kimliği: BABA ERKEK" başlığı altında değerli bilim ve fikir insanlarının sunumlarıyla gerçekleştirdik.

Sunumların odağında modernlik söyleminin aileyi, cinsiyete dayalı kimlikleri hedef almasıyla tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de geleneksel kadın ve erkek kimliklerinde yol açtığı değişimlerin toplumun temelini oluşturan aileye ne getirip götürdüğü tartışıldı. 1955 yılında Amerika'da boşanma oranı %10 iken 1990'larda %52'lere çıkması. Birleşmiş Milletlerin 1994 yılını Aile Yılı ilan etmesi, 2012 yılında Türkiye'de boşanmaların evlenme sayısını geçmesi aslında ne getirip götürdüğünü gözler önüne sermektedir.

Değerli konuşmacılarımızın sunumları sırasında katılımcılarımızın ilgisiyle, soru ve görüşlerini aktarmasıyla KASAD - 2013 paylaşımlarımız hem etkileşimli oldu hem de zenginleşti. Sunumlar boyunca oluşan bu zengin paylaşımı sempozyum kitapçığımız ile bir kez daha ve kalıcı bir şekilde paylaşmak istedik.

Değerli konuşmacılarımızın sunumlarında aktardıkları defalarca okunup hatırlanmaya, hatırlamakla da kalmayıp yaşanmaya değer bilgi ve öneriler sunmuştur. Tüm bilimsel paylaşımların başımızın üstünde yeri var, lakin alimlerin tamamının bilgisini toplayıp bu sempozyum kitapçığına sığdırabilseydik bile, denizler mürekkep ormanlar kağıt olsa yaza yaza bitiremeyeceğimiz o müstesna, harikulade, kelimelerle tasviri ve sıfatlarla övülmesi mümkün olmayan, zat-ı şahane Muhammed Mustafa (Sallallahu Vesellem) Efendimizden bahseden değerli konuşmacılarımızın aktardıkları hem başımızın üzerinde hem de kalbimizin içinde derin yer etmiştir. O'ndan bahsederek ilmimize, bilgimize, kalbimize şifa olan konuşmalarını da elimizden geldiğince yazmaya çalıştık.

Bu kitap ile KASAD – 2013 sempozyumu içeriğinin kalıcılığına katkıda bulunmak amacındayız. Ancak bilginin kalıcılığı bize yetmez, bundan sonraki tüm KASAD sempozyumlarında aramızda olmanızı ve bilgi kadar dostluğumuzun da kalıcılığını sürdürüelim isteriz.

Hakan ERTUFAN - Yrd. Doç. Dr.

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Op. Dr. Gülhan CENGİZ	6-7
Op. Dr. Sare DAVUTOĞLU	8-9
Doç. Dr. Aşkın ASAN	10-13

Panel-1: “ERK” EKLİK KAVRAMI VE TARİHSEL DEĞİŞİMİ

Moderatör: Prof. Dr. Edibe SÖZEN	16-18
--	-------

Sosyolog Gözüyle “Erk” Eklik Kavramı

Nazife ŞİŞMAN - Sosyolog -	19-26
----------------------------------	-------

Psikolog Gözüyle Baba / “Erk” Ek Kavramı ve Boşluğunun Psikolojisi

Hakan ERTUFAN - Yrd. Doç. Dr. - Psikolog Dr.	27-30
---	-------

Tarihsel Süreçte Erkeklik ve İktidar İlişkisi

Doç. Dr. Ömer SAY	31-41
-------------------------	-------

Panel-2: İLK YARATILAN SON SULTAN

Moderatör: Prof. Dr. Raşit KÜÇÜK	44-45
--	-------

İdeal Eş Olarak Efendimiz (SAV)

Şafak SARI – İlahiyatçı-	46-54
--------------------------------	-------

İdeal Baba Olarak Efendimiz (SAV)

Ömer Tuğrul İNANÇER –Araştırmacı Yazar-	55-59
---	-------

Panel-3-: GÜNÜMÜZ ERKEĞİNİN SORUNLARINA BAKIŞ

Moderatör: Prof. Dr. İlhan YARGIÇ- Psikiyatrist	61
---	----

Erkekler Ne İşe Yarar? Tarihsel Süreç

Prof. Dr. Hayrettin KARA	62-64
--------------------------------	-------

Günümüzde Yıpratılan Erkek

Psikiyatrist Dr. Adnan ÇOBAN - Psikiyatrist	65-70
---	-------

Bağımlı Baba ve Erkek (Madde, Kumar, İnternet)

Prof. Dr. İlhan YARGIÇ - Psikiyatrist	71-75
---	-------

Hiddetli ve Şiddetli Baba ve Erkek

Prof. Dr. Mert SAVRUN	76-78
-----------------------------	-------

Silik Eş; Arkadaş (!) Baba

Mehmet DİNÇ- Klinik Psikolog-	79-86
-------------------------------------	-------

Panel-4-: GÜNÜMÜZ ERKEĞİNİN SORUNLARINA BAKIŞ

Moderatör: Doç. Dr. Nurullah ARDIÇ	88-89
--	-------

Modern Toplumda Baba/Erkek Olmanın Ekonomi Politikası

Dr. Mustafa ÖZEL	90-93
------------------------	-------

Medyada Erkek Bakış Açısı

İbrahim KİRAS –Gazeteci, Yazar-..... 94-95

Rol Model Olarak Erkek

Prof. Dr. Kemal SAYAR - Psikiyatrist..... 96-102

Günün Özeti

Hakan ERTUFAN - Yrd. Doç. Dr.- Psikolog Dr..... 103-107

Sempozyumdan Önemli Mesajlar

Op. Dr. Gülhan CENGİZ (KASAD-D Yönetim Kurulu Bşk.)..... 108-110

Prof. Dr. Ayşe KARAN

AÇILIŞ KONUŞMASI - 1

Op. Dr. Gülhan CENGİZ

KASAD-D Yönetim Kurulu Bşk.

Globalleşen dünyada aile de değişimden nasibini almıştır. Aile fertleri de maalesef bu süreç içerisinde değişime uğramaktadır. Modernlik söylemi aileyi, cinselliği, cinsiyete dayalı kimlikleri hedef almış, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yeni kadın ve erkek kimlikleri oluşturmuştur. Çocuklara sonsuz özgürlük tanıyarak aileyi idare eder duruma getirmiştir. Diğer taraftan bizleri bugünlere getiren, başımızın tacı olan dua kaynağımız aile büyüklerini yuvanın dışına atmış onları toplumun tüketici unsurları olarak görmeye başlamıştır.

Aile içindeki fertler birbirlerini tamamlar, birbirlerine mutluluk verir, sıkıntılı günlerinde birbirlerinin üzüntülerini paylaşırlar. Egoların ön plana çıkarıldığı günümüzde ise bu denge bozuldu. Sevgi, saygı, fedakârlık, dayanışma, yardımlaşma, paylaşma, hoşgörü, birbirinin ayıbını örtme, gibi güzel duygular yuvayı terk etti. Bu insanlık duygularının yerini eşitlik, rekabet, hak arama, üstün olma, güvensizlik, aldatma, hile, intikam hissi kapladı. Biz gitti yerine ben geldi. Bireyler mutsuz olmaya başladı. Mutluluklar aile dışında aranır oldu.

Modernleşmenin aile hayatımıza etkileri söz konusu olduğunda bu hep kadın üzerinden çözümlenmeye çalışılmaktadır. Oysaki ailenin diğer ferdi erkektir. Kadın erkek birbirinin rakibi değil, tamamlayıcısıdır. Erkek kimliği üzerinden de problemler ortaya konmalıdır. Eskiden kadınların kamusal alanda başarılı bir biçimde var olmaları kendi kimliklerinden uzaklaşmaları, bir anlamda "erkeleşmeleri" ile mümkün olabiliyordu. Bugünlerde ise erkeklerin daha kadınsı olmaya başladıkları konuşuluyor. Biz sempozyumlarımız da değişen aile yapısının fertlerinin her yıl bir kesimini ele alarak çözümler sunmaya çalışmaktayız. Geçen yıl ailede anneyi ele almıştık. Ailenin temel direği olan kadın özgürleşmek adına hem tükenmiş hem de tüketilmiştir. Bu yıl ise bildiğiniz gibi değişen dünyada erkeklik kavramını, babayı ele aldık.

Biz biliyoruz ki ailede anne ve baba rolleri çok önemli. Günümüzde devamlı öne çıkarılan kadın;, kadın hakları söylemi , maalesef dengeyi bozdu. Zira haklar hiçbir zaman tek taraflı değildir. Aile içindeki her bireyin kendine mahsus sorumlulukları, hakları vardır. Kadın ve erkek ne biyolojik olarak, ne psikolojik olarak, ne de fizyolojik olarak eşit değillerdir. Eş değerleridir.

Sanayileşme ve bunun getirdiği modern şehir hayatının kadın üzerindeki tesirleri çözümlenebilirse; erkek aile içerisindeki yerini düzgün alırsa aile yapımız üzerindeki yıkıcı etkileri de azaltılabilir.

Aile içinde kadın - erkek ilişkileri nasıl bir değişim geçiriyor? Bu değişimin çocuklarımız üzerinde etkileri neler olabilir? Aile yapımızdaki "baba figürü" nasıl bir

dönüşümden geçiyor? "İşsizlik", "bağımlılık" ve "şiddet kullanma" gibi problemlerimizle nasıl baş edebiliriz? Babanın iş yoğunluğu eş ve çocuğu babaya yabancılaştırıyor mu? Çocuklarımıza kim rol model olacak? ... Bugün bunları konuşacağız. Bugün buraya gelip bizleri dinleyeceğiniz için en içten teşekkürlerimi sunuyor, Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

AÇILIŞ KONUŞMASI - 2

Op. Dr. Sare DAVUTOĞLU

KASAD-D Yönetim Kurulu Üyesi

Hepinizin bildiği gibi son yirmi yıl içerisinde ulusal, yerel, dini ve etnik kimlikler üzerine yapılan tartışmalar sosyal bilimcileri bir hayli meşgul etmektedir. Yaşanan büyük siyasi, ekonomik ve sosyal dönüşümlere eşlik eden bu kimlik tartışmaları içerisinde de “cinsiyet kimliği” ayrı bir yer tutmaktadır.

Cinsiyet kimliği tartışması sosyal bilimcilerin olduğu kadar fen bilimlerinin özellikle de tıp alanında çalışan meslektaşlarımızın çalışmalarını yakından ilgilendirmektedir. Bu sempozyumun Kadın Sağlıkçılar Derneği tarafından yapılıyor olması ve konuşmacılarımızın tarih, sosyoloji, psikoloji, iktisat, medya, ilahiyat ve psikiyatri gibi pek çok alandan geliyor olması bile “cinsiyet kimliği” üzerine yapılan tartışmaların interdisipliner bir metotla yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Ben kendi alanım açısından meseleye baktığımda bu tartışma ve gelişmelerin tıp alanı üzerinde yaptığı etkiler kadar, tıbbi gelişmelerin “cinsiyet kimlikleri” tartışması üzerine yaptığı etkileri de müşahade etmekteyim. Eminim ki sizler de farklı alanlardan gelen uzmanlar olarak, kendi alanlarımızın tek başına meseleyi anlama açısından sınırlarının farkındasınız ve birbirimizin düşünce ve önerilerine duyduğumuz ihtiyacı hissetmektedirsiniz...

Geçtiğimiz yıl yine KASAD tarafından düzenlenen başka bir sempozyumda “Tükenen ve Tüketilen Kadın Sorunu”nu konuşmuş, “sorun”, “mesele”, “ayrımcılık”, “eşitsizlik” ve “şiddet”, gibi kavramlar olmaksızın kadın kelimesini kullanamaz hale geldiğimize dikkat çekmiştik. Gerçekten de cinsiyet üzerine yapılan çalışmaların ve kullanılan söylemin kadınların sorunlarına odaklandığını, başka bir ifadeyle kadın merkezli olduğunu söylemek mümkündür. Erkeklerin sorunları üzerine yapılan çalışmalar ise daha azdır ve bu da cinsiyet kimliği tartışmalarının yanlış bir biçimde yalnızca kadınlar üzerinden yapılmasına neden olmaktadır.

“Toplumsal cinsiyet” kavramsallaştırması etrafında geleneksel “Erkek rolleri” şeklinde tartışmaya dahil edilen erkekler, “ataerkillik” gibi çok genel bir tanımlama altında daha çok kadınların uğradığı “ayrımcılık” ve “eşitsizlikler”in kaynağı olarak görülmektedir. Başka bir ifadeyle “erkek” ve “kadın rolleri” birbirinin anti tezi olarak sunulmakta ve “feminizm”in farklı versiyonları yeniden üretilmektedir.

“Toplumsal cinsiyet” kavramı bugün her alanda pozitif bir çağrışımla kullanılmaktadır. Ülkemizde siyasi ve sosyal alanda “Toplumsal Cinsiyet” eşitliği, kadın-erkek eşitliği veya kadın haklarının geliştirilmesi yönündeki politikaların oluşturulması ve uygulanması anlamında kullanılmaktadır. Her ne kadar bu kavram olumlu çağrışımlarla birlikte kullanılıyor olsa da, ortaya çıkışı itibarıyla kadın ve

erkeğe geleneksel olarak verilen rollerin özünde eşitsizliğe yol açtığı iması nedeniyle gerçekte olumsuz anlamlarla yüklüdür. Bu anlayış, bizim medeniyetimizde “birbirini tamamlayan” unsurlar olarak görülen kadın ve erkeği birbirinin düşmanı ve karşı kutbu olarak konumlandırmaktadır.

Özetle, günümüzde politikadan, tıbbı, mimariye ve sanata kadar her alanda kullanılmaya başlanan “gender” terimi artık bir sosyal kategori haline gelmiş durumdadır. Bu kavram, kadın-erkek eşitliğinden, cinsiyetsiz bir toplumu inşa için kadın ve erkek rollerinin yeniden kurgulanmasına, rollerin çoğu zaman benzeşmesine ve hatta üçüncü bir cinsin toplumsal kabulüne kadar geniş bir yelpazede değerlendirilecek bir dönüşüme uğramış ucu açık bir kavramdır.

Sempozyumun “tanıtım metni”nde de belirttiğimiz gibi “modernleşmenin aile hayatımıza etkileri söz konusu olduğunda bunu hep kadın üzerinden çözümlenmeye çalıştık. Buna göre, sanayileşme ve bunun getirdiği modern şehir hayatının kadın üzerindeki tesirleri çözümlenebilirse aile yapımız üzerindeki yıkıcı etkiler de azaltılabilirdi.” Ancak gelinen noktada durumun pek de öyle olmadığı anlaşılıyor. Kadın üzerinde olduğu kadar erkek üzerinde de dönüştürücü ve çoğu zaman yıkıcı etkiler yapan modernizmin bu yönüyle de çözümlenmeye ihtiyacı var zira sempozyumda konuşmacılarımızın da detaylarıyla ele alacağı gibi modern yaşamın yükünü belki kadınlardan daha fazla erkekler hissediyor ve taşıyor.

Modern yaşama uyumun ve “gender” anlayışının bize empoze ettiği biçimde “cinsiyet rollerinin benzeşmesi” aslında sorunlarımıza çözüm getirmemiş, tam aksine daha da karmaşıklaştırmıştır.

Sorunlarımızın çözümü adına makul yaklaşımlar geliştirmek için, kadın ve erkek arasında olması gereken “tamamlayıcılık” ilişkisi üzerinde daha fazla durulmalı ve yeni şartlarda bu ilişki, “kadın ve erkeğin doğasını değiştirmeye kalkmadan, biyolojik cinsiyetlerini göz önünde bulundurarak”, adalet temelinde yeniden formüle edilmelidir.

Yalnızca “kadın” ve “erkek” olarak değil aynı zamanda “anne”, “baba”, “kardeş”, “arkadaş”, “dayı”, “teyze”, “hala”, “doktor”, “mühendis”, “akademisyen” gibi çok çeşitli toplumsal rollerimizle, kadın ve erkek genç nesillerin biyolojik cinsiyetleriyle uyumlu, kendileri ve toplumlarıyla barışık bir kimlik geliştirmelerini sağlamak en önemli görevlerimizden biri olmalıdır.

AÇILIŞ KONUŞMASI - 3

Doç. Dr. Aşkın ASAN

Biyolojik anlamda 2 ayrı cinsiyet var kadın ve erkek. Kadın ve erkeği tamamlamada kullanılan bu biyolojik özelliğin yanı sıra bireylerin birde toplum içerisinde ele alınan bir takım cinsiyet özellikleri var. Buna da biz Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı literatüründe toplumsal cinsiyet diyoruz.

Toplumsal cinsiyette, sosyal açıdan cinsiyet özelliği ele alınıyor. Bir kültürde cinsiyet için belirleyici olan her şey örneğin kıyafeti, mesleği bunların içerisinde yer almakta. Toplumsal cinsiyet, kısaca kadın ve erkeğe verilen roller ve onların toplum içerisindeki sorumluluklarıdır. Toplumsallaşma sürecinde kazanılan bu roller, bireyin kadın ya da erkek olmaları nedeniyle nasıl davranmaları gerektiğini ve onlardan beklenen sorumlulukların yerine getirilmesinde ki farklılıkları ortaya koymaktadır. Erkek ve kadın rollerin amacı ailesel alt sistemin ayakta kalması ve çocuğun toplumsallaşmasına bir temel oluşturmasıdır. Annelik ve babalık gibi cinsiyete bağlı ailesel roller, çocukların yani gelecek kuşakların yetiştirilmesinde etkili olan bir takım özellik davranış ve değerlerle de çok yakından ilişkilidir. Bütün toplumlarda kadın ve erkeği birbirinden ayıran toplumsal rollerini oluşturan sosyo-kültürel değerler vardır. Bu değerler bireyleri biçimlendirme, yönlendirme ve denetleme gibi özelliklere sahiptir. Bütün bu değerler sözlü ve yazılı ve bedensel dil arayıcılığı ile bireylere aktarılmaktadır. Mesela babalar ailenin bir üyesi olarak eşleri ve çocuklarının huzur ve mutluluğunu sağlamakla yükümlüdürler gibi değerler bizlere bahsettiğim gibi sözlü yazılı ve bedensel dil arayıcılığıyla ulaşmaktadır. Sosyolojik açıdan baktığımızda babanın ve annenin rollerinin ayırt edildiğini toplumda görmekteyiz. Toplumla bağ kurma gibi araçsal roller babaya düşerken kadına yani aileye düşen rollerin daha çok anlamsal olduğunu görmekteyiz. Babanın araçsal rolü her şeyden önce ailenin statüsünü belirleyen ve ailenin maddi gereksinimlerini karşılayan olduğu görülmektedir. Yine ev işleri ve çocuklara bakmak ailenin duygusal yaşamını düzenlemek kadını rolün temel etkinliklerindedir. Bizim Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 2011 yılında gerçekleştirdiği aile yapısı araştırmasının sonuçlarına göre hanenin yemek, ütü, çamaşır, bulaşık, basit dikiş akşam çay servisi, sofranın kurulması, evin günlük toplanması, temizlenmesi ayrıca haftalık temizlik gibi günlük işlerinin %88 ile 95 arasında değişen oranlarda anne tarafından yani kadın tarafından yapıldığı, bu araştırmanın sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu işlerin erkek tarafından yapılma oranı ise mesela akşamları çay servisi %7,4 oranında, sofranın kurulması %5 ve altında seviyede erkekler tarafından yapılmaktadır. Bu işlerin yerine getirilmesi, kadın yani anneden sonra %11-19 oranında değişen oranlarda ailede kız çocuklar tarafından olmaktadır. Öte yandan alışveriş, küçük onarım ve bakım, faturaların ödenmesi, boya badana gibi işler 41-75 oran arasında erkekler tarafından yapılmaktadır. Yine bir diğer bulgu 2011 yılında yaptığımız aile yapısı araştırmasının sonuçlarına göre bazı konularda ailede kimin karar verdiği olgusu, araştırma şunu göstermiştir ailede karar alma konusunda genel olarak tüm sonuçlara baktığımızda aslında tam bildiğimizin tersi aile ile ilgili birçok konularda

kadınların daha baskın bir role sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Türk ailesi içerisinde erkek baba ve anne yani kadının bazı konularda ortak karar aldığı mesela ev seçimi, alışveriş, akrabalarla ilişkiler, tatil ve eğlence yerini seçme yine annenin babanın birlikte karar aldığı ki burada kadın oranlarına baktığımızda mesela ev seçiminde kadın %73 karar sahibi, alışverişte %82, akrabalarla ilişkilerde kadın %85 oranında etkili yine tatil yerini seçmede de %76 gibi üst bir oranda erkeklerle birlikte yani eşiyile birlikte karar verdiği görülmektedir. Ev düzenine baktığımızda evin düzeni ile ilgili yani koltuğun nerde duracağı, perdenin ne renk olacağı ile ilgili vb. erkek %47, kadın %89 oranında söz sahibidir. Çocuklarla ilgili konularda hangi eğitimi nerede hangi okulda alacağı ile ilgili yine kadın %85 oranında etkindir. Komşularla ilişkilerde %85 oranında kadınlar söz sahibidir. Bu 3 alanda erkeklere oranla kadının daha baskın olduğu görülmektedir. Aile içerisinde fertlerin genel olarak rollerine baktığımızda, baba rolü otorite ve disiplini temsil etmekte, babalık hukuksal kültürel sosyolojik ve psikolojik boyutu olan bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Babalık hiç kuşkusuz her kültürde değişmeyen bir değer. Fakat kültürlere göre de babalık statüsü ve rolleri arasında bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Tabii günümüzde bu rollerde cinsiyet rolü dediğimiz rollerde de bir değişim yaşandığını görmekteyiz. Kadın evde ki çevreyi düzenleme, iyi ilişkiler, tüketim gibi geleneksel rollerin yanı sıra artık ek olarak evin dışında da görülecek işleri üzerine almaya başladığı görülmektedir. Erkek ise çocuğun bakımı mutfak ev işlerine yardımcı olmak gibi yeni rolleri üstlenmeye başlamıştır. Bazı analizlere göre de bu tamamıyla birinci ve ikinci dünya savaşı süresince toplumun yaşamış olduğu bir travma sonrası şekillenen bir durum ve yavaş yavaş toplum yüzyıl öncesi duruma geri döndüğünü iddia eden bazı araştırmalarda bulunmaktadır. Yine bizim yapmış olduğumuz 2010 yılında gerçekleştirdiğimiz “Türkiye de Aile Değerleri” araştırmasının bazı sonuçlarını yine sizle paylaşmak istiyorum. Kadının ev içi rollerini öne çıkaran ve bir kadının asıl görevi “çocuk bakımı ve ev işleridir” biçiminde bir anlayış var ve bu ifadenin %50,8 tarafından yani hem erkekler hem kadınlar tarafından da desteklendiği görülmektedir. Yine kadının çocuk bakımı ve ev içi rollerini ön plana çıkaran bu değer aslında biraz yavaşlıyor, çünkü oran %50,8 yani her 2 kişiden biri daha önce daha fazla yani “kadının asıl görevi çocuk bakımı ev işleridir” diyenlerin oranı daha yüksekti. Şimdi %64,1 ev işlerinde kadın kadar erkeğin de sorumlu olduğunu düşünenler var. Evet yine bu araştırmanın sonuçlarına göre toplumuzda aile kurumu çok değerli görülmektedir. Araştırmaya katılanların %83,7si maddi ve manevi sorunlar olduğunda aile başvurulması gereken ilk yerdir diyor. Yine benzer şekilde ailemin iyiliği için her türlü sıkıntıya katlanabilirim ifadesi %90,3 oranında gözlenmiş. Bu değer ifadelerinde olan yüksek oranda katılım aileye verilen önemin de ne kadar büyük olduğunu aslında ortaya koymakta. Anne ve baba tarafından aktarılan bu değerler ve roller Türk toplumunda oldukça yüksek bir hassasiyete sahip. Özellikle neslin korunması ve devamını sağlayan tarihi ve kültürel değerlerimizin gelecek nesillere aktarmada ki ailenin rolü gerçekten çok büyük. Aile değerlerimizin muhafaza edilmesinde anne ve baba figürleri oldukça önemli bir etkiye sahip. Babalık rolü de annelik rolü gibi çocuğun hayatında düşünülen aksine birinci derecede çok çok önemli olan bir olgu ve bu rol de aslında çocuğa sahip

olmayı istemekle başlıyor. Etkin bir baba rolünün çocukların her türlü gelişmesine olumlu etki yaptığı da bilinmektedir. Özellikle babanın çocuğuyla kurduğu iletişim biçimi oldukça etkiliyor kişilik gelişimini eğer baba çok aşırı otoriterse ya da ilgisizse çocuklarda utangaçlık çekingenlik gibi bazı kişilik özelliklerinin biçimlerinin gelişmesine neden olabiliyor. İlgiliyse sevgi doluyorsa çocukların sosyal uyum yetenekleri artıyor ve liderlik özellikleri gelişiyor. Babanın eğer sağlıklı bir otorite sağlayamadığı durumlarda da disiplinsiz ve aşırı bir hoşgörü tutumunda olması çocuklarda bazı uyum ve davranış bozuklukların yaşanmasına neden oluyor. Babanın aile içerisindeki tavrı çok önemli özellikle erkek çocuklarıyla ilgili babayla özdeşmelerini kolaylaştırmakta ve çocuğun kendi cinsiyet rolünü sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmesine yardımcı olabilmekte. Eğer erkek çocuklar taklit edebilecekleri ya da çok sıkı yakın ilişki kurarak özleşebilecekleri iyi bir model bulamadıklarında maalesef bu da kendi kimlik gelişimlerinde olumsuz olarak yansımakta. Aynı şey kız çocukları içinde geçerli. Karşı cinsi anlaması kendine güveni geliştirebilmesi açısından çok çok önemlidir. Yetersiz bir baba modeli ya da baba yoksunluğu özellikle kız çocuklarında ergenlik dönemini çok fazla etkilemekte ve ergenlik sıkıntılarının daha şiddetli yaşanmasına neden olmaktadır. Onun için modeller rol modeller oldukça önemli. Baba sadece kızan bağırın otoriteyi temsil eden ya da kendisinde korkulan bir tehdit unsuru olarak görüldüğü zaman da çok sakıncalı ve olumsuz durumlar oluşmaktadır. Onun için anne ve babanın ikisinin birlikte belli esneklikte birbiriyle anlaşarak mümkün olduğunca ortak disiplin ilkeleriyle çocuklarına yaklaşmaları oldukça önem taşımaktadır. Evet yaşadığımız yüzyıla ait değişimlerden etkilenen alanlardan en önemli babalığa ait değişen rol ve sorumluluklar olduğunu vurguladık. Yine 2008 yılında Birleşmiş Milletler “Uluslararası Aile Günü” ’nün temasını “Babalar ve Aileler” olarak belirledik. Sorumluluklar ve mücadele alanları ile ilgili birçok toplantılar 2008 yılında yapıldı ve babaların dünya genelinde aileler ve çocuklar üzerinde oynadıkları önemli role odaklanıldı bu araştırmalarda. Ben bizim yapmış olduğumuz çalışmalara geçmeden önce şunu da vurgulamak istiyorum. Birçok sorunlarda var tabii baba rollerinin önünde özellikle göç, işsizlik, istihdam ve sosyal güvence yoksunluğu gibi sorunlar maalesef yaşam kalitesinin düşüklüğü gibi sorunlar, tüm dünyada babaları bekleyen en önemli risk alanlarını oluşturmaktadır. Bir çok kültürde, birçok toplumda ülkemiz de dahil olmak üzere birçok erkek babalığın getirdiği sorumlulukları üstlenmekte zorlanmaktadır. Yani bu sorunlar göç, işsizlik, istihdam sorunları gibi nedenlerden dolayıdır. Toplumumuzda giderek fark edilebilir bir artışla karşımıza çıkan boşanma olgusunun nedenlerine biz baktığımızda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak ilk sırada boşanmanın nedenleri olarak sıralanan ilk sırada ilgisiz ve sorumsuz davranışları görmekteyiz. Yani eşlere niçin boşandınız diye sorulduğunda en çok bu cevap verilmektedir. Bu nedenle bizler evlilik öncesi eğitim programını başlattık. Bir yıl kadar oldu. Burada belediyeden evlenmek için gün alan gençlere yönelik 3 ayrı müfredat oluşturduk. Birincisi sağlık, ikincisi hukuk, üçüncüsü de aile içi iletişim. Yine bu paketin oluşmasında sivil toplum bize oldukça büyük bir destek verdi. Bizim en büyük amaçlarımızdan biri bunu tüm yurt genelinde yaygınlaştırmak. Bizleri evlilik öncesi programını daha tüm yurt genelinde

yaygınlaştırmak amacıyla Türkiye Belediyeler Birliği ile bir protokol yaptık, şu ana kadar 2000 eğiticinin eğitimlerini tamamladık. Yani çocuklar evlenmek için gün aldıklarında belediyeler tarafından bunlar çiftlere bir seçenek olarak sunulmaktadır. Bazen eğitimin sonunda belediye başkanları tarafından onlara bir altın hediye edilmekte ya da eğer belediyenin düğün salonunu kiralayacaklarsa orda bir indirimle gidilmekte bu eğitimin karşılığına yönelik eğitim setimiz de çiftlere verilmekte. Yine “Aile Eğitim” programı dediğimiz ki bu çok çok daha kapsamlı bir program 23 modülden oluşuyor. 5 alanda yani eğitim, iletişim, sağlık, hukuk, medya ve iktisat alanları olmak üzere 5 ayrı alanda 23 modül ve 168 ülkeden oluşan aile eğitim programımızın da yaygınlaştırma faaliyetleri devam etmektedir. Gerek aile evlilik öncesi eğitim, gerekse aile eğitim programı bakanlığımızın il müdürlüklerine bağlı aile danışma ve toplum merkezleri, yerel yönetimler STK’larca uygulanmakta ve aile eğitimleri arayıcılıyla bu bilinç aktarılmakta, aktarılmaya çalışılmaktadır.

Yine en son geliştirdiğimiz şuanda pilot çalışmaları devam eden “Boşanma Süreci Danışmanlığı” dediğimiz bir programımız daha var. Onu 400 boşanmaya karar veren çift üzerinde pilot olarak uygulandı. 75 tanesi boşanmaktan vazgeçti aslında bunun temel amacı onları boşanmaktan vazgeçirmekte değil bunu da vurgulamak isterim. Eğer karar vermişlerse bu süreci sağlıklı bir şekilde birbirlerini incitmeden atlatacak ki bu süreçte eğer çocuk varsa en fazla mağdur olanlar da çocuklar oluyor. Bu süreci sağlıklı bir şekilde geçirmelerini sağlayan bir danışma biçimi onu da geliştirdik. İnşallah onu da yaygınlaştırma çalışmalarımız başlayacak. Evet aile içerisinde huzurun ve refahın sağlanması anne ile birlikte babanın üzerine düşen görev ve sorumlulukların laikiyle yerine getirilmesi bu en önemli şartlardan bir tanesidir.

Yaşanılır bir dünya için tüm toplumlarda olumlu baba örneklerine olan derin ve evrensel ihtiyacın altını da çizmek isterim. Bu konuda mutlaka tam bir dayanışma içerisinde olunmalıdır.

PANEL-1: “ERK” EKLİK KAVRAMI ve TARİHSEL DEĞİŞİMİ

Moderatör

Prof. Dr. Edibe SÖZEN

Konuşmacılar

Nazife ŞİŞMAN - Sosyolog
Hakan ERTUFAN Yrd. Doç. Dr.
Doç. Dr. Ömer SAY

Prof. Dr. Edibe SÖZEN

Erkeklik yada babalık kavramı veya inşası hakkında gerek ulusal gerek uluslararası kamuoylarında konu yeterince ele alınmamıştır.

Genel ve doğal olarak mağduriyetin en fazla hissedildiği alan olarak kadın/lık ve kadına yönelik sorunlar, 21. yüzyılın baş konuları arasında yer aldı ve almaya da devam ediyor. Uluslar arası kamuoyları paralelinde cinslerarası ilişkiler yerine, tek cins üzerinde çalışmalar yapmak yeğlendi. Magazinel boyut dışında, erkek/lik yada babalık meselelerini arka planda bırakıldı.

Hatta öyle ki, bütün dünyada da yazıldığı, çizildiği, görselleştirildiği üzere kadın-erkek arasında dilsel, görsel dil fırtınalarına, çatışmalara şahit olundu.

Mahremiyet neredeyse ortadan kaldırıldı; tüketim ideolojisi, tüm tüketim kategorilerine önce kadınları ve çocukları sonra da erkeği yerleştirdi: Şiddet, nobranlık, kabalık kültü üzerinden kadın ve erkek inşa etmek te cabası. Barışçıl olmayan bir dil üzerinden cinsler tartışıldı.

Gündelik hayatta cinslerarası ilişkileri düzenleyen şefkat, evlilik, ebeveynlik, aile sorumluluğu gibi bir takım sosyal, kültürel roller, daha çok iş-meslek, para, itibar gibi ekonomik kriterlere havale edildi.

Aileden söz ediliyorsa ya da yeni bir aile kurulacaksa “para”, “servet”, “kazanç” ya da “kayıplar” muhasebesinin cinslerarasında ön plana çıkmaya başlaması ayrıca üzerinde düşünülmesi gereken bir sosyal vakia.

Bugün birçok toplumda görüldüğü gibi evlenmek isteyen çoğu genç kız ya da erkek “para yok, nasıl evleneceğim?” kaygısını taşımaktadır. Bu türden kaygılar, gündelik hayat için “bilinçli” kaygılar olabilir. Ve bu türden modern toplumun risklerini belirleyen kaygılar, kişilerin birbirlerini anlamalarından ziyade, birbirlerinin uzağına düşme eğilimini giderek artırmaktadır.

Avrupa toplumlarını en iyi analiz eden Alman sosyologlardan Ulrich Beck “*Risk Toplumu...*” adlı eserinde belirttiği gibi modern toplumda yeni çalışma alanları, cinslerarasında da ciddi dönüşümlere yol açmıştır. Yine Beck’in ifadesiyle bu dönüşümlerden en önemli sonuçlarından biri “birbirimizi anlayamayacak kadar uzak dünyalara düşmek” şeklinde kendini göstermiştir.

Gerek akademik camia gerek medya dünyası kadın-erkek eşitsizliğini tartışırken, kadınların insan hakları söylemi bu eşitsizliğin üstesinden gelme noktasında yeni bir pratik alan geliştirdi. Bu türden kadınlar lehine gelişmelere karşın, serbest piyasa ekonomisi, kadın erkek ayırt etmeksizin “bekar” olanları yüceltti... Zira, serbest piyasa ekonomisine çalışan insan lazım, yani daha çok çalışan bekar insan lazım. Bekar insan, aynı zamanda “çocuksuz toplum” demek! Sistemik unsurlar dahilinde kadınlık ya da erkeklik konularına global bakıldığında, burada da ciddi sorunlar olduğu görüldü: Aile ve sosyal politikalardan sorumlu bürokrasi ve benzeri

makamlar, aileyi koruyucu tedbirleri alırken, yargı sistemleri boşanmaları kolaylaştırıcı tedbirleri öncelikli hale getirdi.

Genel olarak pratikteki bu türden zıtlıklardan dolayı modern dünya cinsler arası ilişkilere umut vermek yerine, onu endişelere bıraktı.

Malum 8 Mart, Dünya Kadınlar Günü..Hemen her kadınlar gününde farklı şehirlerimizde ya da farklı ülkelerde gerçekleştirilen toplantılara konuşmacı olarak katıldım. Özellikle, kadınlara yönelik, kadınların konumlandırılmasına ilişkin sıkça medya eleştirileri yaptık.

Yoğun eleştirilerimize rağmen, kadınlar hala tüketimin en büyük nesnesi. Bir gün yine bir toplantıya giderken rahmetli anneanneme sordum: “Kadınlar günü toplantısına gideceğim, bana kadın-erkek hakkında bir şey söyler misin ?, dedim...”: “Kadın erkek müsavidir” diye başlayan bir şiir okudu bana. Onu yazdım ve sakladım. Yıllar sonra da bir anneler gününde çevremdeki annelere dağıttım. Şiir, benim için sözlü kültürün önemli ürünlerinden biri idi: Vicdanlı, şefkatli, dışlamayan, biraz da ironik bir şiirdi... Şimdilerde Evliliğin Şartları, Eşler Birbirini Nasıl Anlar, vs. türünden kitaplar yazılıyor artık!

“Kadın erkek benzeşmesi bugün bütün dünyanın cevap aradığı sorulardan biri”. Gerçekten de önemli ve üzerinde durmaya değer bir tespit. Cinsler arası farklılığın değil, giderek benzeştiği bir dünyaya hızla yol alıyoruz.

Görselliğin hakim olduğu dünyamızda Hollywood’dan gelen tipler var: Kahramanlığın, rol modelliğin ve hatta babalığın bile Hollywood’dan öğrenildiği bir dünyada yaşıyoruz. Kamu spotlarından yada filmlerden öğrenilen rol dağılımları var. Neye göre, hangi alana göre inşa edeceğiz kadınlık ya da erkeklik rollerini?

Toplumsal rollerimizin belirlenmesinde hangi alan referans kaynağımız olacak? Görsellikler dikkat çekmeye vesile oluyor ama görselliğin sosyal öğrenme ve sosyal aktarma konusunda oldukça zayıf olduğu da bir gerçek. Gerçekliğin yeri elbette ki toplumsal alan ya da toplumsal olan.

Sanırım geleceğimizi kurgulayabilmek için daha fazla gerçeklik/ler/e dönmek zorundayız. Gerçek olanları yeniden üretme sürecindeyiz, sorumluluğumuz biraz da bu alandadır.

Aile kavramı olarak zihinlerimizde hala güçlü yerini koruyor. Bir çocuğun en mutlu anı, bütün aile fertleriyle olduğu andır. Ancak modern hayat koşulları aile fertlerinin hepsini bir arada tutamıyor.

Erkeklik ya da babalık inşasının “iktidar” olgusuyla gerçekleştiğini ve babaların rollerini oğullarına devrettiği bir sürece girdiğimizi söyleyebiliriz.“oğul, biraz annenin biraz babanın çokça da popüler kültürün temsilcisi. Görsel dünyanın genç insanı oğul. Erkeklik ya da babalık kavramını “oğul” ne şekilde inşa edecek ve sürece

nasıl katkıda bulunacak? Hepimiz, bu yeni sorunun cevabını bulmak zorunda olduğumuz bir sürecin başındayız.

İktidarlar da değişirler ve dönüşürler. Bu değişim ve dönüşüme karşın iktidarların belirlediği erkeklik tanımları vardır. İktidarların, toplumların, mitolojik dünyanın kahramansı-destansı erkek dünyası, Hollywood dünyasının, Bollywood dünyasının belirlediği erkek tipleri; yazılı, sözlü ve görsel kültürlerin belirlemiş oldukları erkeklik ve babalık tanımları var. En önemlisi de oğullara devredilmiş dünyalar var. Birden çok çoklu erkeklik ve babalık tanımlarımız var.

SOSYOLOG GÖZÜYLE “ERK” EKLİK KAVRAMI

Nazife ŞİŞMAN – Sosyolog –

Kas Gücünden Akıl ve Risk Vurgusuna, “Hegemonik Erkeklik”ten “Kırılgan Erkeklik”e “Yeni Erkek”in Halleri

Öncelikle bu konu neden gündemimizde bugün ve bu meseleyi hangi kavramlarla anlamaya çalışıyoruz? Bunu netleştirmeden, yani soruları doğru sormadan cevapları bulmamız mümkün değil. Kadim bir mesele olmasına rağmen kadınlığı ve erkekliği bugüne özgü bir zeminde tecrübe ediyoruz. Bu tecrübemizi konuştuğumuz kavramlar da bugünün içinden. Yani modernleşme, sanayileşme, endüstri sonrası toplum, kadın hakları hareketi gibi meselelerin içinden gelişen bir takım kavramsal araçları kullanıyoruz. Bunları kullanmalı mıyız? Nereye kadar kullanmalıyız? Pratiğe ilişkin gibi görülen bu sorular, esasında bu tebliğ çerçevesinde cevaplandırılması mümkün olmayacak felsefi, etik ve epistemolojik bir düzeye işaret ediyor.

Bu hususa sadece işaret etmekle yetinelim ve şu kadim meseleye bugünün içinden bir bakış kazandırmaya çalışalım.

Kadın ve erkek arasındaki farklılıkla ilgili sorular, muhtemelen ilk insandan beri var olan sorular. Her ne kadar farklı dönemlerde farklı cevaplar verilmişse de bu çerçevedeki temel değişiklik sekülerleşmedir. Aydınlanma öncesinde cinsiyet, kadın, erkek ve bunların üstünde var olduğuna inanılan Tanrı arasındaki dînî ve ahlâkî bir münasebet çerçevesinde ele alınıyordu. Bu çerçevedeki temel değişiklik, Tanrı'nın kadınlara ve erkeklere izlemeleri için bir yol öngördüğü şeklindeki inanışın çürütülmesiyle yaşandı. Tanrı'nın yerine aklın yerleştirilmesi ve insan hayatında önceden belirlenmiş bir ilahi hedefin olmadığı kanaatiyle birlikte, kadın, erkek ve cinsiyet meselesi artık dînî ve ahlâkî bir çerçevede ele alınmaz oldu.

Sadece cinsiyet değil, insan ve toplumla ilgili her alan için geçerliydi bu çerçeve değişikliği. Sosyoloji de işte böyle bir vasatta zuhur eden ve “toplum” diye çerçevesi çizilen birimi, aynen doğal bilimlerdeki kesinlik içinde açıklamaya çalışan bir bilim olarak ortaya çıktı. Esasında kadının toplumsal bir kategori olarak ortaya çıkışı ile sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıkışı hemen hemen aynı dönemlere rastlar.

Bu sebeple ‘toplumsal cinsiyet’e (*gender*) dair sosyolojik teoriler, modern toplumun ortaya çıkış süreci ve geçirdiği evreler kadar, sosyolojinin analiz çerçevelerindeki değişikliklerden de doğrudan etkilenmiştir. Toplumsal cinsiyete dair teorileri oluşturan da, modern erkekliği tartışmaya açan da feminist düşüncedir. Bugüne kadar hep kadın kimliği, kadınların rollerini konuştu. Çünkü hızlı değişimi izleyebileceğimiz bir çerçeve sunuyordu kadınların hayatı.

1960’lar ve 70’lerde feminist hareketin, sosyal bilimlerin temalarına ve teorik yaklaşımlarına doğrudan dahil oldu. Bu dönemde akedemikleşmiş teori ile radikal politika arasında yakın bir bağ kuruldu. Böylece var olan cinsiyet ilişkilerinin nasıl değiştirilip dönüştürülebileceği pratik sorusundan yola çıkan bir “stratejik teori”

ortaya çıktı. Yani kadın hakları hareketi ile feminist teori stratejik bir işbirliği içinde sosyal bilimlerin kavramlarını yeniden ve kökten ele almaya başladı. İşte bu çerçevede modern erkekliğin, eril iktidarın, heteroseksüel hiyerarşinin nasıl kurulduğuyula ilgili sorular sorulmaya başlandı.

Freud ve Parsons ilk eleştiri oklarının muhataplarıydı. Freud 1960'larda misogynist (kadın düşmanı) inançları nedeniyle suçlanmaya başlandı. Nihayetinde Freud değil miydi, kız çocukların penis kıskançlığından muzdarip olduğu için her daim eksiklik hissettiğini söyleyen! Aynı Freud "erkeklik"i kuran gerilimin Ödip kompleksi olduğunu iddia ediyordu. Yani kadınlık ve erkeklik biyolojik bir tabana yaslanan psikolojik deneyimlerin bir sonucuydu. Parsons ise toplumsal rol kavramını vurgulayarak kadınların ve erkeklerin sosyalleşmesini yapısalcı teori içine oturtuyordu. Çekirdek aile yapısı kişilikleri sosyalizasyon yoluyla şekillendiriyordu ve bu açıdan araçsal bir öneme sahipti Parsons'a göre. Peki ne demiş oluyordu? Çekirdek ailede kocanın para kazandığı, karının ev işi yaptığı iş bölümü, empatik kızlar ve analitik erkek çocuklar üreten bir mekanizmadır. Ama bu tespitle asıl vurgulamak istediği şey, bu toplumsal işbölümünün iyi işlemesiydi. Bu yüzden 1960'lar ve 1970'lerde feministler, Parsons'u kadınları cinsel rollerine kilitleyen ve erkekliğin hegemonik kuruluşunu meşrulaştıran analizleri nedeniyle eleştirdiler. Çünkü bu yapısal işlevselci modelde, kadınlar için transformasyon ya da değişim ümidi yoktu.

Ta ki, 1970'lerde Nancy Chodorow psikoanalitik teoriyi feministler için bir kabus olmaktan kurtarana dek. Parsons'un anlama çabası adeta bu döngünün sürekliliğini sağlamaya bir katkı idi. Halbuki Chodorow bu döngünün değiştirilmesi için anlaşılması gerektiğinin altını çizdi. Klasik rol teorisi, toplumsal cinsiyet rollerinin sürekli oluşunu, anne babaların çocuklarını bu rollere uygun yetiştirmelerine, yani kızlara pembe erkeklere mavi giydirmelerine, kızlara bebek erkeklere kamyon ya da silah vermelerine bağlıyordu.

Chodorow bu sürekliliğin bizim bilinçli tercihlerimizin ötesinde nasıl bir sürekliliğe sahip olduğunu açıklamak üzere yola çıktı. Parsons'un çekirdek aileyi eril ve dişil kişiliklerin gelişimini sağlayan kurum olarak tespitini haklı buldu. Bu sosyalleşme aynı kurumsal yapının devamını sağlıyordu. Horkheimer, Adorno ve Marcuse gibi Frankfurt ekolünün eleştirel yaklaşımından istifade ederek çekirdek ailenin doğal olarak kadınların baskılanmasına yol açan bir erkek tipi ürettiğine işaret etti. Çünkü erkekler çocuğun yetiştirilmesi sürecine katkıda bulunmadıkları için dişillikle bağlantılı her şeyi aşığılama ve reddetme tavrı geliştiriyorlardı sosyalleşirken.

Kadınlar bir kadın tarafından yetiştirildikleri için bu ilk özdeşleşmelerini zorla terketmek zorunda kalmıyorlar ve bunun sonucunda da daha ilişkisel bir ifade tarzı buluyorlardı. Erkekler ise anne ile ilk özdeşleşmeyi reddederek kuruyorlardı kimliklerini. Bu sebeple de yakın ilişkiler ve samimi duygusalıklardan uzak kalıyorlardı. Erkeklerde böyle bir duygusal yakınlık bulamayan kadınlarsa bu duygusal tatmin için anneliğe yatırım yapıyorlar ve bu bazen patolojik bir hal alabiliyordu (*Reproduction of Mothering*). Kadınları ve erkekleri belli kişilik

yapılarına hapseden durumdan kurtuluş için Chodorow'un çözüm önerisi, kadın ve erkeğin ebeveynliği paylaşmasıydı.

Ama bu psikoanalitik yaklaşımı eleştirenler de var. Mesela Iris Young cinsiyetle ilgili psikolojik tavırlar, toplumsal-yapısal fenomenleri açıklayamaz diyor. Çünkü kamusal ve özel alanlar arasındaki ayırım ya da kurumlardaki hiyerarşi, bu psikolojik süreçlerle açıklanamaz.

Cinsiyet eşitsizliğini yapısal yaklaşımla açıklayan ve iktidar analizi yapanlarla psikoanalitik yaklaşımla açıklayanlar arasındaki tartışma, günümüzde de devam ediyor. ...

1970'lerde feministler kadınların ezilmesinin nedeni sermaye mi yoksa erkek kontrolü mü sorusu üzerinden ayrıştıyordu. Yine de toplumsal nedensellik tespiti konusunda bir uzlaşma söz konusuydu. Yani ezilme ve ikincilleştirilme, toplumsal, siyasal ya da ekonomik maddi bir zemine dayandırılıyordu. 1980'lerde ise cinsel farklılık vurgusu nedeniyle, kadınlığın ve kadın kültürünün yüceltilmesi nedeniyle ve post yapısalcalığın ve post modernizmin etkisiyle, yapılardan söyleme doğru bir kayma yaşandı. Yani söylemin yeniden üretilmesiydi, cinsler arası eşitsizliğin ve farklılığın sebebi...

Sosyolojideki teorik yaklaşımların toplumsal cinsiyetin teorileştirilmesi üzerindeki etkilerini görüyoruz bu yaklaşımlarda. Sosyolojik teorideki linguistik yaklaşım, toplumsal cinsiyetin teorileştirilmesinde de maddi yapılardan söylemsel yapılara doğru bir evrilmeye yol açtı. Böyle olunca cinsiyet söylemleri, erillik ve dişillik, ontolojik yapılar olarak kabul edilmiyor artık. Daha ziyade ilişkisel ve bağlamsal olarak ele alınıyor. Biyolojik olan ve toplumsal olan arasındaki ayırım da önemini yitiriyor. Çünkü beden de toplumsal pratik esnasında dönüşüme uğruyor, deniyor. Mesela Judit Butler'a göre *gender*, belirli bedenler ve cinselliklerle doğrudan bağlantısı olmayan bir inşadır. Bu sebeple de nihai olarak metinlerin ve kültürel pratiklerin bir tezahürü olarak ortaya çıkar. Bu kültürel dönemeçle birlikte feminist teoride *gender*, bir hiyerarşi olarak tanımlanmaktan ziyade bir kültürel farklılık olarak tanımlanmaya başlanmıştır.

Böyle olunca ataerkillik gibi tarihin her aşaması için açıklayıcı olduğu iddia edilen kavramlar da gücünü kaybediyor. Bizim ilahiyatçılarımız dahil pek çok kişinin sorgulamadan kullandığı ataerkillik, kadınların ikincilleştirilmesini her yerde ve tarihin her aşamasında açıklayıcı evrensel bir kavram olabilir mi? Daha doğrusu böyle evrensel bir yaklaşım geçerli mi? Evrensel *misogyny* diye bir olgu var mı? Ya da böyle şemsiye kavramlar yerine, belirli tarihsel ve sosyo ekonomik şartlar ile mi açıklanmalıdır cinsiyetle alakalı mevzular?

Bu sorular çeşitli düzeylerde sorulmaya devam ediyor. Biz ise hiç bir eleştirel mesafe almaksızın bazen 19. yüzyılın Hegelyen kavramlarıyla, bazen 20. yüzyılın rol teorisini kullanarak, bazen 21. yüzyılın söylem analizi çerçevesinden konuşuyoruz, cinsiyet meselesini.

Bugün erkeklığı bir iktidar konumu olarak ele alan yaklaşım akademide de sosyal teoride de daha geniş kabul görüyor. Erkeklığın ve tabii ki kadınlığın da biyoloji ve genetiğe indirgenmesi eleştiriliyor. Bugün en yaygın kabul gören teorik çerçeve Connell'in "hegemonik erkeklik" yaklaşımı. Bu yaklaşıma göre erkeklik, dünya çapında iktidarı elde tutanların bir özelliğı.

Erkeklik davranış ve değerlerinin biyolojik bir zorunluluktan kaynaklanan kültürel oluşumlar olarak değil, toplumsal bağlamlarda gerçekleşen iktidar örüntüleri içinde şekillenen farklı farklı sosyal tarzlar, "inşa"lar olduğı kabulüne doğru kayan bir yaklaşımın egemen olmaya başladığını görüyoruz.

Tabii ki mutlaka dikkate almamız gereken tespitleri var bu yaklaşımın: Mesela hegemonik erkeklığı üreten olmazsa olmaz kurumlara işaret etmesi önemli. Devlet, yasalar, sendikalar, ticari şirketler, ordu ve en nihayet heteroseksüel aile... Bu kurumlar sayesinde ekonomik ve kamusal faaliyetler heteroseksüel erkeklik değerleri ile yoğrularak meşru ve arzulanır ilan edilip ödüllendirilir.

Esasında bu sonuca varılmasına yol açan husus, sorunun çatışma teorisinden yola çıkılarak sorulması. Doktriner Marksistler ve radikal feministler saf bir çatışma teorisinden yola çıkarak soruyorlar sorularını. Cinsiyet ideolojisini saf sömürü işleviyle bağlantılı olarak değerlendiriyorlar. Onlara göre eril ideolojiler hep kadınların ezilmesini meşrulaştırır ve görünmez kılar. Ataerkilliğın erkek baskınlığını meşrulaştırdığı uç örnekler için bu tespit doğru kabul edilebilir. Fakat evrensel genel geçer bir açıklama olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Çünkü erkeklerin adam olmak için sert sınavlara tabi tutulduğı, buna mukabil cinsler arası eşitliğın var olduğı durumlar için bu söylenenler geçerli değildir.

Peki genel, evrensel bir erkeklik tanımı yapılabilir mi? güçlü olmak, başarmak, sorunları şiddet kullanarak çözmek, duygularıyla değil aklıyla davranmak, rekabete ve hiyerarşiye dayalı ilişkileri ön plana çıkarmak, bağımsız davranmayı önemsemek, başkalarını yönetmeyi bilmek, vb. davranış özelliklerinin "erkeksi" olduğı genel kabul gördüğüne göre, erkek olmanın doğal bir potansiyel olarak böyle davranmaya yol açtığını mı kabul etmek gerekir?

Bu soruların cevapları yok. Çünkü erkeklik araştırmalarının temel bir sorunu var: HANGİ KRİTERLERE DAYANARAK HANGİ NOKTALARI TEMEL KABUL EDECEĞİMİZİN BELİRSİZ OLMASI.

Erkeklığı, iktidar ilişkisi ile, toplumsal inşa ile tanımlayan bilimsel görüşler, biyolojik, genetik ve psikolojik indirgemeciliğe kapılmamak kaygısıyla zemini darmadığı ediyor esasında. Her şeyin dağıldığı bir ortamda erkeklığı ve kadınlığı neye göre tanımlayacağız sorusunu soran Müslümanlarsa, biyolojik ve psikolojik indirgemeciliğe mahkum oluyorlar çoğı zaman. Kadın fitratından, erkek fitratından bahsederken fitratın ahlaki boyutunu, teklif boyutunu değil de biyolojik yönünü vurgulayarak geçersiz argümanlar üretmiş oluyorlar. Kadınların duygusallığı,

erkeklerin rasyonelliği gibi ondokuzuncu yüzyılın biyolojik ve psikolojik bilimsel söylemine teslim oluyorlar.

BABALAR ve OĞULLAR

Erkeklikle ilgili genel tartışma çok boyutlu. Fakat çağdaş dönemde erkeklerin babalığı üzerinden devam edelim konuya.

Kız anadan öğrenir bohça düzmeyi, erkek babada öğrenir koyun yüzmeyi.

Böyle bir söz var dağarcığımızda. Ama bu söz geçerliliğini koruyor mu hala?

Özellikle erkeklik rolleri açısından bakıldığında pek koruduğu söylenemez. Artık hanede yaşlı baba otoritesi geçerli değil. Çünkü piyasa kapitalizminin dinamikleri, hanenin ve ailenin koruyucusu yaşlı erkeğin deneyimine değil, üreten-kazanan genç erkeğin “piyasa”ya dayalı erkeklik otoritesine önem veriyor. Böyle bir sosyo ekonomik ortamda, geleneksel baba otoritesine bağlı erkekler, geleneksel ataerkil otoriteden koptu. Bu da esasında babadan oğula geçen eril değerleri sorunlu hale getirdi. Hanedeki en yaşlı ya da güçlü erkeğin otoritesi altında yaşa ve cinsiyete dayalı patriyarkal hiyerarşilerin yerine, bir kadın bir erkek arasındaki aşka, mahremiyete, sevgiye ve karşılıklı gönüllü bağlılığa dayalı “modern aile”nin geçtiği belli ölçüde kabul görüyor. Ama tam da bu sebeple Türkiye’de egemen erkeklik değerleri babadan oğula geçmiyor. İşte bu yüzden de derin bir erkeklik krizi yaşanıyor.

GEÇİM SORUMLULUĞU - BABALIK

Babalığın niteliğini belirleyen en temel faktör, erkeklerin geçim sorumluluğu ile babalık sorumluluklarını bağdaştırmada yaşadığı sorunlar olarak ortaya çıkıyor. Gece geç saatlere kadar çalışan, ama eve geldiğinde çocuğunun proje ödevine yardım etme zorunluluğu hisseden bir baba modeli var artık karşımızda. “Ekmek parası kazanan baba” modelinin hala geçerli olduğu ve “yeni baba” ve “ekmek parası kazanan baba” arasındaki gerilim, aslında erkeklerin iş ve aile yaşamları arasındaki gerilimleri yansıtıyor. Biz daha ziyade kadınların iş ve aile yaşamları arasındaki gerilimlerden bahsederiz. Hâlbuki ev ve iş arasındaki ayırım ve endüstri toplumunun çalışma etiği erkeklerin aile yaşamları ile iş yaşamları arasında da bir çelişkiye sebep olmuştur. Weber’in ev ile işin birbirinden boşanması olarak tanımladığı üretimin evden fabrikaya taşınması sonucu, endüstriyel kapitalist dönemde eril kamusal alan-dışıl hane şeklinde bir ayırım ortaya çıkmıştır. Ve bu dönemin toplumsallığının ruhunu bu ayırım oluşturur. Ve bu nedenle endüstriyel kapitalis dönemde çalışma, erkeğin kurulumunda, kurgulanmasında en merkezi yeri tutar.

Endüstri sonrası ekonomik örgütlenme söz konusu olduğunda bu tanımlamaların belli ölçüde değiştiği söylenebilir. Çünkü erkeğin kol gücüne, geçindirme görevine vurgu belli oranda önemini kaybediyor. Aslında endüstriyel makinelerin uzantısı olan erkek kol gücüne dayalı üretim sisteminin temeli olan mavi yakalı işçi bir erkek olarak kendi kaderini kendi yaratma kendi yolunu kurma özgürlüğü ile yeni bir üstün erkeklik modelini kurmanın yolunu açtı. Böylece geleneksel baba otoritesine

bağlı erkekler geleneksel ataerkil otoriteden koptu ve “babanın öldürülmesi” sembolizminde ifadesini buldu. Ve esasında babadan oğula geçen eril değerleri sorunlu hale getirdi.

Endüstri sonrası kapitalizmin esnek iş yapısı, kastan ziyade akla, rutin çalışmadan ziyade risk almaya vurgu yapıyor. Çalışmak için güçlü olmak değil, teknik beceriye sahip olmak ve aklını kullanmak gerekiyor. Hizmet sektörü genişliyor. Bu da bazı iş alanlarının feminize olması anlamına geliyor. Endüstriyel kapitalizm döneminde kas gücü ve erkeklik arasında kurulan ilişki günümüzde risk alma, risk yönetimi ve erkeklik arasında kurulan ilişkiye dönüşmüş durumda. Modern öncesi dönem, modern endüstriyel kapitalizm dönemi ve post modern endüstri sonrası kapitalist dönem... Bu dönemler iş ile hane/ev arasındaki ilişkinin değişmesine yol açtığı için farklı erkekliklere de kaynaklık etmiştir.

Erkeğin aile reisliğine ve kadının ücretsiz ev işçisi olduğu aile modeli artık zayıflıyor. Avrupa ülkelerinde neredeyse kalmadı denilebilir. Türkiye’de AK Parti iktidarının Avrupa’ya uyum çerçevesinde kadınlarla ilgili tedavüle soktuğu yeni çalışma teşvikleri sonrasında bizim toplumumuzda da “aile geçindiren erkek” modelinden vazgeçilecek. Zaten medeni kanundan “ailenin reisi erkektir” ibaresi kaldırılarak bunun hukuki zemini sağlanmıştı. Peki bu aile modelinde baba/koca nasıl bir kimlik geliştirecek? Bu sorulara cevabımız yok. Esasında bu soruları doğru bir noktadan sormayı bile başaramıyoruz henüz.

1- Modern öncesi dönemin hane yapısını

–dedeler, nineler, halalarla birlikte yaşanan en az üç kuşağın bir arada olduğu haneye bir nostalji söz konusu. Nostalji diyorum çünkü geçmişte bu hane ne kadar yaygınlık arz ediyordu tarihsel açıdan sorgulanmalı. Diğer taraftan bugünkü kent ortamını, mimariyi dikkate almadan sadece bir hoş temenni olarak, bazen de kadınların bu aile tarzını ezici bulup istemediği üzerinden feminist tepkilere karşı çıkışı haklılaştırıcı bir durum arz ediyor hane ile “türk evi” ile ilgili anlayışımız- ,

2- Endüstriyel kapitalist döneminin aile reisi erkek tipini ve

3- Popüler kültürün erkek çocuğuyla güreş eden, kızının bale gösterisine değilse de okul müsamesesine giden baba modelini bir noktada buluşturup uyumlu bir terkibe kavuşmak istiyoruz. Bilindiği gibi yeni baba rolü, batılı, orta sınıf, ekonomik açıdan belirli bir düzeyin üzerindeki erkeklere özgü “ideal” bir rol modelidir.

Halbuki bu terkip mümkün değil, çünkü farklı iktisadi ve sosyal yapıların ürünü her biri. Kocasından hem akşama kadar çalışıp evin geçimini sağlamasını, hem de popüler kültürün romantik erkek ve ev işlerinde paylaşımcı erkek rolünü bekleyen kadınların bu beklentisinin karşılanması mümkün değil.

...

Peki bu durum bizi sosyal gerçekliğe, sosyolojik tespiti veri kabul eden bir yaklaşıma hapsedmez mi? Ediyor nitekim. Dikkat edilirse günümüzde erkeklik daha ziyade iktidar analizi üzerinden ele alınıyor. Böyle olunca da tarih boyunca kadınların ezilmiş olduğu bir gerçeklik olarak kabul edilmekle kalınmıyor, günümüzde de erkekliği, daha doğrusu cinsiyet ilişkilerini belirleyen tek parametrenin güç, iktidar

olduğu kabul ediliyor. Bunda doğruluk payı yok mu? Tabii ki var. Ulusal ordularda, futbol maçlarında şiddet ve erillik iç içe geçiyor, birbirini besliyor. Bosna savaşından sonra şimdi de Suriye’de tecavüzün bir silah gibi kullanılması, erillik ve şiddet eşleştirmesini haklılaştırıyor.

Diğer taraftan esnek çalışan, risk alan, aklını kullanarak “yırtan” erkek hayatlarını anlatan NLP kitaplarından geçilmiyor ortalık. Bu gözlemleri yaptığımızda, erkekliği şiddet, hiyerarşi, hegemonya dışında tanımlamamızın mümkün olmadığı şeklinde bir sonuca varırız. Bir sonraki aşamada ise şöyle dememiz kaçınılmaz olur: Aile geçindiren erkek figürüne dayalı aile, heteroseksüel erkek odaklı evlilik, kadınların cinsel ve toplumsal yönden denetimini amaçlayan NAMUS anlayışı... Bütün bunlar varlığını sürdürüyor ve erkek egemenliğini besliyor.

Erkek egemenliğini besleyen unsurların listesine bakıldığında Müslümanların öncelikleri açısından önemli bir problem görünmüyor mu? Heteroseksüelliği, namusu, aile geçindiren baba-erkeği hegemonik erkekliği, baskıcı, ezici erkekliği besleyen unsurlar olarak görmek Müslümanlar açısından çok çelişkili bir durum arz ediyor. Peki madem problemleri, buraya kadar neden bizi sosyolojik kavramlar ve analizlere boğdunuz diyebilirsiniz. Buna karşı ben de şöyle demek zorundayım. Sosyoloji bize bir analiz seviyesi kazandırıyor. Nihayetinde modern toplumda yaşıyoruz ve onu anlamamıza yarayacak kavramsal araçlardan biri sosyoloji. Ama sadece biri. Hayat nedir? Hayatı nasıl yaşamalıyız? sorularının cevabını da sosyolojiden istihraç etmeye çalışırsak işte o zaman başlar sorun. Ve günümüzde ne yazık ki böyle bir yere doğru savrulma yaşıyor.

Halbuki biz gerçeklikten hakikat devşiremeyiz. Bu, yeryüzündeki anlamlılığını kendi kendine bulabileceğini zanneden insanın iddiası. Biz ise, tasavvurumuzda büyük bir resim olmadan parçaları birleştirmemizin imkansızlığına inanırız. Ve biliriz ki, bu büyük resmi ne tarih ne sosyoloji ne de başka bir bilim temin edebilir. Yani ne olduğumuz, kim olduğumuz ve nerede olduğumuz sorularının cevaplarını tarih ve sosyolojinin alanına hapsedmek, düşülebilecek en büyük yanılgıdır. Müslümanlar, insanın mahiyetine dair cevaplarını, ahlaki ve metafizik bir boyutta idrak ederler. Ve fakat hakikati tecrübe edebilmek için zaman ve mekan boyutunda bir şura da ihtiyaç duyarlar. Hakikatin insan gerçeğine ışık tutan bir anlama kavuşabilmesi için bugünün içinden, tarihsellik içinden konuşmaya ihtiyacı vardır insanın. İşte sosyoloji bu işe yarayabilir ancak.

Ve buradan yola çıkarak cinsiyeti, biyoloji, psikoloji ya da iktidar ilişkileri ile açıklayan sosyal bilimlerden evet istifade etmeliyiz. Ama cinsiyetin metafizik bir boyutu olduğunu da asla unutmamalıyız. Aksi taktirde erkek egemenliğinin ya da Connell’in tabiriyle “hegemonik erkekliğin” kurucu öğelerinden olan hiyerarşiye, heteroseksüelliğe, kadınla erkek arasında belli bir ilişki tarzını zorunlu kılan aileye karşı çıkarken buluruz kendimizi. Özgür, liberal birey için bunları birer bağ olarak görmeye başlarız.

Halbuki biz biliyoruz ki insanın çiftler halinde yaratılmış olması, kainattaki ikiliğin bir sembolüdür. Dişi ve erkek, birbirini tamamlayıcı iki ilkedir. Amaç bu iki ilkenin, bu iki cinsin, kutsal, mistik ve doğurgan tarzda yeniden bütünleşmesidir.

PSİKOLOG GÖZÜYLE BABA / “ERK” EK KAVRAMI ve BOŞLUĞUNUN PSİKOLOJİSİ

Hakan ERTUFAN - Yrd. Doç. Dr.

Eğitim için gittiğim kurumlarda 25-45 yaş arası beyaz yakalı çalışanlara Baba ve Erkek kavramlarının ne çağrıştırdığını sordum. Akıllarından hemen geçen 5’er kelimeyi yazmalarını istedim. Önce erkek sonra baba kavramlarını sordum. Erkeğin erkekle ilgili görüşlerinde ilk sırada güçlü kelimesi var. İkinci sıklıkta gelen cevapta yöneten, egemen, iktidar kelimeleri ifade edildi. Yani her ne kadar roller değişiyor dense de hala algılarda başarılı erkek modeli çağrışıyor. Neredeyse herkes aynı algıda: güçlü erkek, yöneten, iktidar sahibi erkek kavramında hem fikirlerdi. Enteresan bir şekilde erkek ne çağrıştırdığı sorusuna gelen üçüncü önemli cevap: Baba. Sorduğumuz grubun yarısında erkek deyince baba akla geldi. Erkeklerin çoğunda erkeklikle ilgili bir cinsellik kelimesi geliyor. Ayrıca, ihtiyaç giderici, evin mali yükünü üstlenen aş getiren çağrışımları da çok sık geldi. Bunları eve para getiren anlamında gruplayabiliriz. Ve bir sonraki sırada da futbolla eşleşmiş bir erkek algısı var.

Günümüzde erkeğin kas gücüne ihtiyaç kalmadı şeklinde söylemler olsa da eski kayıtlar, DNA’lar, bilinçaltı öyle kolay değişmiyor. Hollywood etkileri entelektüel söylemleri, kıyafetleri değiştirebilir ama binlerce yılın kayıtları öyle iki günde değişmez. Son yüzyılda önemli değişimler yaşansa da bu süre insanlık tarihi boyunca yazılmış genetik kodlarımızın yanında çok kısa. Bir örnek olarak böcek fobisini gösterebiliriz. Modern şehir yaşamında, modern binalarda yaşarken böcek sokmasından ölme ihtimalimiz nedir? Elektrik çarpması ve bu yüzden ölme ihtimali böcek sokmasından ölme ihtimalinden yüksektir ama elektrik prizi fobisi ile böcek fobisini karşılaştırırsanız böcek korkusunun çok daha fazla olduğunu görürsünüz. DNA kodları öyle kolay kolay değişmiyor.

Dolayısıyla hala erkek algısında kas/güç ve sorumluluk sahibi olması var. Çok enteresan bir bulgu olarak erkeklerin erkek algısı ifadesi olarak “kaba” “öküz” “hıyar” kelimeler katılımcıların 1/6 oranında yer almıştır.

Erkeklerle birlikte çağrışan diğer kelimeler: araba, televizyon kumandası, sorunsuz, çocuğunu seven (*karısını değil ama çocuğunu seven*), hızlı, avcı, şiddet, romantik.

Zeka kelimesi bir kere gelmiş, bu da erkeklerin kendilerine itirafı olarak görülebilir. KASAD’ın bu yılki sempozyumunun ana konusu “erkek” iken, bu kadar az erkek katılımcımız olması da bu tespit için bir işaret olabilir mi?

Kadınların erkekle ilgili değerlendirmesine baktığımızda ilk çağrışım ifadesi yaklaşık %85 oranında “baba” oldu. Başka bir deyişle erkek eşittir baba gibi oldu.

İkinci madde “güven” olarak kaydedildi. Erkek deyince kadınlarda çağrışan ifadeler güven, sevgi, güç ve saygı duyulan. Dikkat çeken noktalardan biri şuydu erkek

kelimesi erkeklerde cinsellikle ilgili ifadeler çağrıştırmışken kadınların biyolojik olarak karşı cins olmalarına rağmen kadınlara sorduğumuzda ilk beş kelimenin içinde cinsellikle ilgili bir ifade gelmedi. Bu durum içinde bulunulan sosyal ilişki ortamında ayıplanmamak için ifade etmemekten mi kaynaklanıyor yoksa bastırılmış kadın rollerinden mi? Enteresan bir şekilde “hovarda” diye bir kelime erkeklerden değil kadınlardan geldi. Bir başka ifade de sözünün eri oldu.

Baba kavramının çağrıştırdıklarına baktığımız zamansa erkekler için baba çalışan, çabalayan, uğraşan, mali yükü üstlenen, geçimi omuzlayan, otorite, güç, destek, öğreten. Önceki konuşmacıların değindiği teknolojide ilerleyen ama yalnız çocuk özellikle erkek çocuk, ne yapacak o çocuk? O çocuğun teknoloji sayesinde babasından daha fazla teknik bilgiye hakim olabilmesi sanki artık çocukların babasının önünde olduğunu bu yüzden de güçlü erkek imajına ve ona imrenmeye gerek kalmadığına benzer yorumlara sebep olabiliyordu. Çocuk yalnız ve teknolojiye bazı alanlarda daha hakim belki ama çocuklar babalardan daha mı güçlü orada benim bir şüphem var, çünkü güç sadece bilgiyle edinilen bir şey değildir. Teknolojiyi benden daha iyi kullanıyor olması içsel bir gücü, kişilik sağlamlığını oğluma sağlamayacaktır. Onun için bizim hala rol model babaya çok ihtiyacımız var. Destek, dayanılan, öğrenilen, yol gösteren babaya.

Baba için gelen ikinci kavram: Güven, sığınak. Aslında güven, sığınak, destek, danışılan ifadelerini bir başlık altında gruplasak ilk sıraya çıkıyor. Zaten ilk maddedeki açlaşıp para getirme özelliği de bir nevi güven ihtiyacı için. Diğer ifadelerse dürüst, saygı duyulan ve büyüğümüz şeklinde çağrışmıştır.

Kadınların baba kavramına baktığımız zamansa güven bir numarada. Sevgi, dayanak, güç, şefkat diğer kelimeler olmuştur. Kadınlar için güven duygusu, şefkat sevgi. Bunlardan başka, çatışılan, kızan baba var.

Kısaca ister kadın ister erkek, her iki cinsin bakışıyla da baba algısı güvenilen güçlü dayanılmak istenen bir kavram olarak karşımızda “kapı” gibi duruyor. Başka “baba” kavramlarına baktığımız zaman da erkek kavramının güçle ne kadar eşleştiğini görüyoruz. Mesela mafya annesi değil mafya babası. Orada da mafyayı tanımlayan şey silahın gücü. Ya da tasavvufi açıdan doğru bir terim olmasa da cinsiyet belirtmek gibi Allah anne değildir Allah baba diye çocuklar konuşuyor. Allah baba kız denir çocuklara. Yani babanın bir otorite, bir güç simgesi olarak baba erkek olduğu için erkeğin de bir güç odağı olduğu ve buna ihtiyaç duyulduğu ortada.

Öte yandan zamanımızda değişen erkek var. Nazife Hanım’ın söylediği gibi Hollywood’dan rol model tipler üzerinden yeni erkek tiplerini öğretiler. Önce saçlarımızı uzattılar, sonra dediler ki erkek çocuğa da baksın, ev işi ve yemekte yapsın. Yetmedi ütü de yapsın dediler. Biraz daha da ileri gitti metroseksüel diye bir tarif çıktı. Aynı törpüyü kullanmaya başladık. Ama bu iş hiç iyi gitmiyor, Hollywood’tan tiplerden televizyon ekranlarından normalleştirerek üçüncü bir

cinse kadar ilerleme durumuna kadar geldi. Neredeyse ellerinden gelse doğurtturacaklar. Yakınlaşan roller benzeştirilen cinsiyetlerle Unisex diye bir kavram çıktı. Aynı blue jeans, aynı parfüm, aynı renkler, aynı kıyafetler. Yani bakıyorsunuz süreç içerisinde yakınlaştırılmış roller var. Eşitlenmeye çalıştırılan alışlagelmış rolleri eşleştirme çabası.

Bu yeni bir rol tanımlamadı, ilave etti. Mevcut rolde hala erkeğe baba olarak erkek olarak güçlü ol, güvenilir ol, dayanıklı ol, evin bakımını üstlen ama aynı zamanda yemeğe de yardım et çocuklara da bak vb. diyor. Kadına da aynı şekilde. Modernite paylaştırıp yakınlaştırayım derken rol yüklerini katladı. Unisex erkek olsun ama güç, otorite, baba, kas devam etsin. İşte Kıvanç Tatlıtuğ baklavaları olsun aynı zamanda. Bakıyorsun kadın diyor ki baba olsun, güven olsun, sevgi, güç, saygı olsun. Sorumuzda erkek ne çağırıştırıyorsa tek bir kadın bile “eşitim”, “benzerim” vb. dememiş. Söylemde hep eşitlik isteniyor ama aynı zamanda deniyor ki sen güçlüsün, sen sar, sen koru, sen güven ver bana. Erkek de kadına hem çalış hem anne ol hem benlen ilgilen hem kayınvalidene bak..... “hem hem” olmuşuz.

Çocuklara ne diyoruz : Cornflakesle kendi kahvaltını yap hem ingilizce öğren hem gitar çal hem drama kursuna git hem ingilizce konuş hem SBS hem YGS, üç harfli bilmem ne sınav varsa hepsinde birinci ol sosyalde ol bu arada aynı zamanda da ulvi açıdan da ilerle, alim ol. Yeni modernite bize “hem hem insanı” olmayı dayatıyor. Peki olabiliyor muyuz? Yetmiyor işte. Sonuç ne oluyor? Sonuç: baskı ve iç çatışma. Hem öyle olayım hem böyle olayım ama bir gün yirmi dört saat. Her ikimiz için de çocuklar için de gerginliği baskıyı artırıyor. Evlerde tartışmalar artıyor, ebeveynler yoğun, çocuklar yalnız. Baskı altında ki erkeğe ne oluyor? Bir yandan kas yapmalıyım, benimde baklavalarım olsun, güçlü olmam lazım diyor. Bu seferde o güç ihtiyacını gidiyor maçlarda bir grubun için de başka bir hiç bir işe yaramayacak bir alanda tatmin etmeye çalışıyor. Tuttuğu takımın galibiyetinde o gücü bulmaya çalışıyor. Kimisi aile içi şiddetle gücünü göstermeye kalkıyor.

Halbuki bir zamanlar BABA ERKEK vardı. Öyle çok yüz göz olamazdınız ama bu onun sevgi dolu olmadığı, evlatlarının elini tutup şefkat göstermeyeceği anlamına gelmiyordu. Çocuklarıyla ilgili, sevgiliydi ama belli bir mesafeyi koruyordu. Sert bakışlıydı, otoritesi vardı. Şöyle bir baktığı zaman baba erkek görüyordun. Kaşını şöyle bir kaldırdı mı hatırlayın o babayı, evde ses kesilirdi. Bir baba erkek otoritesini gücünü hissederdiniz. Evet sertti güçlüydü, güçlü babaydı ama bunun için baklavalara ihtiyaç yoktu hatta bir nevi Türk kası (göbek) bile vardı. O kasa sahip olmamak onun güçlü erkek olmadığını göstermiyordu. Hem siz bakmayın onun o kadar sert durduğuna, o tatlı sert bir babaydı. Sert görünüşünün altında mutlaka onun sizi ne kadar çok sevdiğini, gerektiğinde sizi kollayacağını hissederdiniz.

Eskiden bir baba daha vardı. **Manevi bir baba** vardı, manevi yol gösterirdi. Evdeki baba nasıl koruyan kollayan, maddi anlamda dünya anlamında aş getiren iş evin bakımını üstlenen babaysa öbürü de manevi yolculuğunda kişiyi koruyan kollayan,

dünya hayatında yanlış yerlere sapmasını önleyen babaydı. Rol iki babada da aynı :
Koru beni ,kolla beni güven duyayım, danışayım sana, öğret bana.

Ben bir yas terapistiyim, vefat sonrası keder çözüyorum. Bana gelenlerin çoğunun bir sevdiği vefat etmiş, yasını çözmek, hayata yeniden bağlanma desteğine ihtiyaç duyan insanlar. Bu manevi baba modeliyle ailede ki biyolojik koruyan kollayan baba gittiği zaman ikinci bir sığınacak baba modeli oluyor. Baba yarısı bir amca, dayı, dede gibi başka bir erkek modeli de yoksa evin içinde manevi baba vardı. Şimdi modern yaşam, sekülerleşme o babayı da aldı elimizden.

Bir insanın sıfatının baba olması onu baba yapmadığı gibi cinsiyet olarak ta cinsinin erkek olması nasıl bir sürü insanı erkek yapmıyorsa o rolleri doldurmadan evdeki hanımın ve çocuğun kendini güvende hissetmesini sağlayamayacağız. Erkek baskı altında, kadın baskı altında, yalnız ve üzgün çocuk baskı altında....Biz erkeklerin tekrar hem hanımımızı hem de çocuklarımızı sarıp kollayan, destek olan o baba erkek modeline günümüz ihtiyaçlarına uyarlayarak dönmeye ihtiyacımız var diye düşünüyorum.

TARİHSEL SÜREÇTE ERKEKLİK ve İKTİDAR İLİŞKİSİ

Doç. Dr. Ömer SAY¹

Giriş

Tarihin yazıya dökülebilmüş gelişimi dikkate alındığında dünyanın geneli içinde erkek egemen toplum tipinin ağır basmış olduğu görülür. Erkek egemen ifadesi akla ilk anda bir ailede en başta baba olmak üzere erkeklerin kadınlardan daha üstün tutulduğu aile tipini getirmektedir. Oysa erkek egemenliği sadece aile içinde görülen bir yapılanma örneği değildir. Tarih boyunca erkek egemen bakış, siyasal ilişkilerin akışından, toplumsal yaşamın çerçevesine kadar etkileyici olmuştur.

Özellikle modern devletler itaat ve otoriteyi sağlamlaştırmak istediğinde geleneksel baba imajını kullanmayı tercih etmişlerdir. Ancak savaş ve benzeri durumlarda devleti korumak gerektiğinde kadın imajı öne çıkmıştır. Savunma ve sahip çıkma durumlarında erkeğin devlet otoritesini temsil etme vasfı bir yana bırakılarak kadınlar ve dolayısıyla analar üzerinden vatanın cisimleşmesi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Zira analar kolektif tahayyülde çocuklarla, dolayısıyla ailenin ve topluluğun geleceği ile ilişkilendirilmektedir (Yuval-Davis, 2008: 146) Toplumsal kurallar ve ilişkiler bağlamında babanın otoritesi insanlığın yaşam alanının sınırlarını çizerken, kadının analık şefkati ve ocağı tüttüren yapısı, toplumsal düzeyde var olma ve devamlılığın sağlanması konularıyla birlikte belirmiştir. Dolayısıyla savaş sırasında savunulan şey baba otoritesini gösteren devlet kurumu değil bizzat devamlılığın kaynağı olarak vatani işaret eden fedakâr anadır.

Görünen o ki kadına ait bu imajın ortaya çıkması da tamamıyla erkek egemen bir bakışın yansımasıdır. Zira buradaki yaklaşım, ne anaerkilliğe ne de anasoyluluğa ilişkin toplumsallık örneğinde kadına yüklenen anlamı içinde barındırır. Tersine, erkek egemenliğin gözündeki kadın imajını ortaya koyar. Bu bakımdan tarihsel serüven içinde her dönemde kadının konumunun erkek egemenliğin bir ürünü olarak belirginleştirilmiş ya da sönükleştirilmiş olduğunun üzerinde dikkatle durulması gerekir. Modern devletlerin, erkek egemen bir toplumsal birliktelik sağlayabilmek için kadının eğitime özel bir rol yüklemiş oldukları gerçeği bu bakış açısını açıklığa kavuşturmaktadır. Zira baba otoritesiyle kendini göstermiş olan modern devlet tipi bu özelliğini sürdürebilmek için belli ölçüde toplumsal eşitliğe ihtiyaç duymuştur. Dolayısıyla kadının toplum içinde erkekle eşit ilişkiler içinde tutulması egemenliğin eşitliği anlamına gelmemektedir.

Tarihte Doğu Toplamları İçinde Erkeklik ve Babalık

Yazının insanlık tarihinde Sümerlere kadar götürülebildiği gerçeği dikkate alındığında, erkeğin ve bu bağlamda babanın, aile ve toplumdaki yerinin bu dönemden itibaren daha açık olarak değerlendirilebileceği ortaya çıkar. İlk dönem

¹ İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

aile içinde erkeğin ve babanın statüsü, insanlığın en gerçekçi bir toplumsal biçimlenme örneğini oluşturduğu anlamına gelmediği gibi en ilkel ve bu nedenle de zayıf bir toplumsallık örneği olduğu anlamını taşımaz. Bununla birlikte Sümerlerden başlayarak baba ve erkek varlığının aile içindeki yeri, insanlık tarihinde görülen değişimin seyrini analiz edebilmek için önemlidir.

Yazının ilk örneklerine rastlanabilen dönemde, Mezopotamya bölgesinde babanın varlığı aile içinde tam bir otoriteyi temsil etmektedir. Babanın otoritesi de temelde erkeklerin toplumsal kurallar açısından daha belirleyici konumda olmalarına dayanmaktadır. Fakat yine de erkekler arasında baba olmak ayrı bir statünün varlığını ortaya koymaktadır. Gerçekten de yapılan araştırmalara göre “en eski çivi yazılı kaynaklardan itibaren Sümer ve Babil ailesinde hâkimiyet babaya aittir. Bu sistem içinde ailenin bütünlüğü baba ve onun yokluğu halinde halefi ile temsil ediliyordu ki, bu genellikle en büyük oğul idi” (Yalvaç, 1965: 31).

Aile içinde evlat konumunda bulunan erkeklerin de statüleri onların yaşça büyüklüklerine göre şekillenmektedir. En büyük oğul daima en ayrıcalıklı olandır ve baba malında hak sahibidir. Erkek çocuğun yokluğu durumunda ise kız evlat erkek evladın sahip olabildiği hukuki haklara kavuşmaktadır. Zira özellikle mirasla ilgili konularda görülmektedir ki erkek çocuğu olmayan evde kız evlat varis konumuna geçmektedir. (Yalvaç, 1965: 32-33). Aksi durumda kız çocuğu varis olarak görülmemektedir.

Sümerlerde kural olarak, baba veya erkek kardeş yoksa çocuklar üzerinde anne velayet hakkına sahip olabilmektedir. Kız çocuklarının miras hakkı bulunmamakla birlikte evlenmemiş kız çocukları erkek kardeşleri ile birlikte mirastan eşit olarak faydalanabilmişlerdir (Demir, 2012: 37). Bu bilgiler ışığında anlaşılan o ki Sümerlerde öncelik sırasına göre aile içinde en yüksek otorite babadır. Babadan sonra erkek kardeşler, ardından da anne aile içinde bir ayrıcalık sahibi olabilmektedir.

Her ne kadar erkek çocukların statüsü kadınlarınkinden üstün olsa da onların konumları hiçbir şekilde babaya rağmen oluşamaz. Bozkurt’un Samuel Noah Kramer’e atıfla ifade ettiği gibi, babaya karşı gelmek kölelik nedeni olarak gösterilmiştir. Babasını reddeden bir çocuk, tıraş edildikten sonra köle olarak satılabilmektedir. Dolayısıyla babanın evlâtları üzerinde mutlak bir hâkimiyet hakkına sahip olduğu Sümerlerde belirgin olarak görülmektedir (Bozkurt, 1981: 70)

Öte yandan Sümerlerde bir kızla evlenme yoluyla aileye giren erkek varlığına da şahit olunmaktadır. Ailenin damadı olan bu erkek, kayınpederine saygı ve itaat şartı ile aile içinde kızıdan daha önemli bir konumda tutulmaktadır. Eğer kayınpeder onu evlat gibi görürse damat, ailenin varisi haline gelmektedir. Bu durumun gerçekleşmesi halinde evlilik, kocanın lehine olarak işlemekte ve ailenin her şeyini damat elde etmektedir. Ancak kayınpederine itaat etmeyen damat için bu miras söz konusu değildir. Damadın ailenin erkek evladı konumuna getirilmesine sadece

Sümerlerde değil Babil devletinde de rastlanmaktadır. Babil’de de oğlu olmayan bir baba, kızının kocasını evlat edinip varis tayin edebilmektedir (Yalvaç, 1965: 32) Kaldı ki babanın aile bireyleri üzerindeki otoritesi Sümerlere benzer şekilde Babil’de de hükümünü sürdürmektedir. Babil devletinden babaya karşı gelen çocuk şiddetle cezalandırılmaktadır. Sözelimi Babil hükümdarı Hammurabi’nin hazırlamış olduğu kanunlara göre babasını döven bir çocuğun eli kesilmektedir (Demir, 2012: 38).

Mezopotamya dışındaki Doğu toplumlarında da derece farklılıklarına rağmen babanın aile içindeki otoritesine şahit olunmaktadır. Bu toplumlara Yahudiler, eski Çin, Hint, İran, Arap ve Türk toplulukları örnek olarak gösterilebilir. Yahudilerde babanın çocuklar üzerinde hâkimiyetinin bulunmaktadır. Baba ve annesini döven, onlara hakaret eden çocuklar ölüm cezasına çarptırılabilirler. Çin’de aile içinde velayet hakkı, sınırsız bir otoriteye sahip olan babaya verilmiştir. Ailede tüm otoriteye sahip olan baba, çocuklarını satabilmektedir. Her ne kadar satma konusunda çocuğun rızası aransa da eğer aile fakirlik içinde yaşıyorsa satarken çocuğun rızasına başvurmaya gerek kalmayabilmektedir. Babanın ölümü sonrasında ise ailenin velayet hakkı en büyük erkek çocuğuna geçmektedir. Eski Hint toplumunda da babanın çocukları üzerinde velayet hakkı bulunmaktadır. Fakat sadece Brahmanlarda, babanın erkek çocukları üzerindeki velayet hakkı, bu çocukların dini bir görev ifa etmeleri halinde sona ermektedir. Yine eski İran hukukuna göre de kadın ve çocukların babalarına karşı mutlak itaat görevleri vardır. Babasına itaat etmeyen çocuklar kısmen mirastan mahrum edilmektedirler. Mirastan mahrum olan çocukların haklarının bir kısmı annelerine geçmiştir. Bu haliyle İran hukukunun, aile müessesesinde kocaya mutlak bir otorite tanımakla beraber kadına da bir mevki verdiği görülmektedir. Dahası çocukların yetiştirilmeleri annenin görevi arasında tutulmuştur (Demir, 2012: 38-40) İslamiyet öncesi Araplarda da çocuklar babaları tarafından satılabilmiş ve öldürülebilmştir. Müslümanlıkla birlikte çocuk üzerinde babanın bu sınırsız hâkimiyeti sona ermiştir. (Demir, 2012: 43)

Eberhard’a göre; göçebe topluluklar Çin’in kuzeyinde hükümdarlık kurdukları zaman, aile ile devlet yapıları arasında da bir bağ özellikle öne çıkmaktadır. Hatta devlet, aileden örnek alınarak kurulmuştur. Devletin reisi, göğün oğlu olarak tıpkı babaya itaat eder gibi ona kayıtsız şartsız itaat etmek mecburiyetindedir. Türk tarihinde bir ailede peder ne durumda ise, hükümdar da göçebe devlet teşkilatında aynı durumda görülmüştür. Sözelimi Bilge Kağan, Orhun abidelerinde millet için yaptıklarını bir aile reisi gibi anlatmaktadır. Ona ait olan ‘Tanrı bağışlasın, devletim var olduğu için, kismetim var olduğu için, ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli, fakir milleti zengin kıldım’ sözleri bu bakış açısını göstermektedir (Onay, 2012: 354-355)

Eski Türklerde babaya itaat sınırsız değildir. Töre babanın da üstünde tutulmaktadır. Toplumda babaya ve oğula düşen ayrı ayrı görevler vardır. Meselâ baba oğlunu evlendirmek zorundadır. Eğer baba bunu yerine getirmez ise oğul babasından zorla

masraflarını alabilmektedir. Ayrıca ailenin bölünmemesine büyük önem verilmektedir. Bu nedenle oğlan evlendikten sonra babasının izni olmadan evinden ayrılamaz. (Aksoy, 2011: 13). Bu çerçevede görülen o ki eski Türklere babanın otoritesi kendini baskın olarak hissettirse de Mezopotamya bölgesindeki varlığı ile karşılaştırıldığında daha esnek bir yapıda ortaya çıkmaktadır.

Zaman içinde en az değişime uğrayan müesseselerden olan aile, Osmanlı ailesinde çocuk, babanın hukukî denetimi altındadır. Kayıtlar kız ve erkek çocuğun baba çizgisinde bir aidiyet içinde doğduğunu gösterir. Bununla birlikte çocuğun eğitimi aile içinde öncelikle anneye ve büyükanneye aittir. Bu nedenle de modernleşme devrinde yazarlar kadının; yani annenin eğitimi olmasının üzerinde önemle durmuşlardır (Aksoy, 2011: 16).

Sonuç olarak görülen o ki Doğu toplumlarında baba imajı ile devlet otoritesi arasında paralellik görülmeyle birlikte hemen her toplumda hem babanın aile içindeki otoritesi hem de devletin tebası üzerindeki hâkimiyeti arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Doğu toplumlarında en katı baba otoritesine Mezopotamya bölgesinde rastlanmaktadır. Baba otoritesinin katı olduğu dönemde bu bölgede hükümdarların da Tanrı-krallık iddiasında bulunması aradaki otorite keskinliği açısından bir paralellik göstermektedir. Ancak diğer Doğu toplumlarında babanın aile içindeki görece olarak daha esnek bulunan otoritesinin devletlerdeki esnek hükümlerle birlikte açıklanabilmesi zordur. Bu açıdan Doğu toplumları için söylenecek söz hem devletlerin hem de babanın farklılıklar gösteren otoriteye sahip olduğudur.

Batı Toplumlarının Erkeklik ve Baba Otoritesi

Tüm Batı uygarlığı boyunca erkek ve babanın toplumda merkezi bir üstünlüğü bulunmaktadır. Her ne kadar egemenlik karşıtı söylemler ilk kez modern dönemde ortaya çıkmış olsa da bu dönemde dahi Batı dünyası erkek egemen bir bakış açısı altında gelişim göstermiştir. Bu yüzden de gerçekte günümüze ait erkek egemen toplum sorgulamaları daha ziyade bir Batı toplumunun tarihsel seyrine karşı duruşu ifade etmektedir. Batı tarihi içinde Antik Çağ'da Roma ve Yunan olmak üzere iki uygarlık öne çıkmaktadır. Çağdaş Batı düşüncesinin gelişim temellerinde Yunan ve Roma uygarlığı bulunmakla birlikte, devlet yapısının siyasal örgütlenmelerinde Roma uygarlığının etkilerini daha baskın olarak görürüz. Bu etki aile ve devlet örgütlenmelerindeki iktidar ilişkilerinin paralelliğinde de karşımıza çıkmaktadır.

Roma'da aile reisliği babalık ile ilişkilidir. Aile babanın dışında evin hanımını, çocuklarını ve kölelerini kapsamaktadır. *Aile reisliği* erkek evlatları da içerecek şekilde düzenlenmiştir. Babası henüz hayatta olan bir erkek, aile reisi sayılmamaktadır. Dolayısıyla aile reisliği sağ olan en büyük babayı işaret etmektedir. Aile reisliğine ait otorite, çocuklarını köleleri gibi istihkak davası ile talep edebilmeyi ve hatta terk ederek akrabalık bağını reddetmeyi içermektedir. Üstelik aile reisi, çocuklar üzerinde ölüm dirim hakkını da haizdir. Baba çocuklarını Roma hudutları haricinde öldürebilmektedir. Bunlardan başka aile bireylerinin, reisin rızası olmadan

evlenmeleri de imkânsızdır. Kısaca aile babasının çocuğu öldürme, sokağa bırakma, başkalarına satma ve boşama yetkileri vardır. Diğer taraftan aileye ait malların hâkimi de aile reisidir ve onun dışında hiç kimse izin verilmedikçe yararlanma hakkına bile sahip değildir. Evlatların kazançları da aile reisinin mülkiyetine katılmaktadır (Berki, 1957: 114; Demir, 2012: 42). Bu haliyle Roma’da aile reisinin evin kadını ve çocukları üzerindeki hâkimiyetinin tüm Doğu toplumlarından çok daha keskin bir şekilde otoriter olduğu görülmektedir. Erkeklerin tüm Batı tarihi boyunca egemen kılınan konumları Roma tarihi içinde de geçerli olmuştur.

Bununla birlikte erken Roma’da aile reisinin sahip olduğu haklar Roma hukukunun tarihi serüveni içinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. Meydana gelen değişim içinde en dikkat çekici olanlar, imparatorların aile bireylerini korumaya yönelik uygulamaları olmuştur. Bu doğrultuda çocuğunu gizlice öldüren baba cezalandırılmaya başlanmış, kötü muamele yapandan da evladın özgürleşmesi sağlanmıştır. Gelişim çizgisi içinde evladın hayatı ile ilgili cezalar için önce izin gerektirmiş, imparatorluk devrinde ise kanunlar çıkarılmıştır. Öte yandan çocuğun terk edilebilmesine rağmen akrabalık bağının reddedilememesi de sağlanmıştır. Aynı zamanda artık baba, çocuklarının evliliklerine keyfi olarak müdahale edemez duruma gelmiştir. Ayrıca bir aile ferdini bile bile satın alan kişi de cezaya çarptırılmaya başlanmıştır (Berki, 1957: 114-115).

Karı-koca ilişkisi bağlamında kadınların kocaları karşısında konumu dikkate alındığında erken dönem Roma hukukunun, kadınları tümüyle kocalarına bağımlı yaptığı görülmektedir. Bununla birlikte sonraki evlilik hukuku reformcuları gittikçe artan oranda kadınlara bağımsızlık vermişlerdir. Bu bağımsızlık hakları sonrasında Yunanlılarla karşılaştırıldığında Romalı kadınların daha özgür oldukları görülmektedir. Roma’da kadınlar ev halkı içinde çoğunlukla dini faaliyetlerde erkeklerle eşit eşler olmuşken, Yunan ailesi içinde göreceli olarak bir inziva içinde yaşamışlardır (Tannenbaum ve Schultz, 2008: 111).

Antik Yunan site devletlerinde ise babanın yeri, aile bireylerinin her türlü hak ve hürriyetlerini otoritesi içine almış olarak belirir. Baba çocuklarını cezalandırma ve hatta satabilme hakkına sahiptir. Ancak bazı site devletlerde babanın otoritesine sınırlamalar da getirilmiştir. Mesela, Atina’da on sekiz yaşına varan çocuklar reşit sayılmış, babanın çocuklarını öldürme ve onları satma hakkı kaldırılmıştır. Bazı hallerde çocuklara babalarının işlerine müdahale hakkı da tanınmıştır. Buna göre bir kişinin meşru çocuğu müsrif babasının israfına engel olmak için onun işlerine müdahale edebilmektedir. Fakat yine de babanın çocukları üzerindeki otoritesi belli ölçülerde muhafaza edilmiştir. Mesela, bir baba işgal olunan kızını esir olarak satabilir, oğlunun artık kendi otoritesi altında bulunmadığını ve onu mirasından mahrum ettiğini ilan ettirebilir ve hatta aile meclisinin rızasıyla çocuğunu reddedebilmektedir (Demir, 2002: 40-41).

Antik Yunan düşüncesi içinde tüm Batı felsefesi tarihini etkilemiş olan Atinalı iki önemli filozof Platon ve Aristoteles, erkek ve kadın ilişkilerine ait toplumsal

sistemler öne sürmüşlerdir. Felsefi yaklaşımında “Platon, esas olarak, hem erkek hem de kadınların çoğunluğunun sürekli olarak uyruk oldukları elitist bir toplum kurar” (Tannenbaum ve Schultz, 2008: 72). Platon, devletin üyelerini üç sınıfa ayırmıştır: yöneticiler, yardımcıları ve siyasal açıdan eşit olmayan üreticiler. Yöneticiler ve yardımcıları idareyi yürüten gruplardır ve birbirlerine eşit erkek ve kadınlardan oluşmaktadır (Tannenbaum ve Schultz, 2008: 68) Siyasal açıdan eşit olmayan üreticiler arasında ise erkek kadın ilişkilerinde bir eşitlik söz konusu değildir.

Aristoteles’e göre ise erkeklerin evde üç rolü vardır: “Baba, koca ve efendi. Baba olarak erkek, ev halkından ayrıldıktan sonraki hayata hazır olacak şekilde çocuklarını yönetmelidir. Kız çocukları da eş olacak şekilde yetiştirilmelidir” (Tannenbaum ve Schultz, 2008: 88). Aristoteles’in yaklaşımında “koca olarak erkekler karılarını sürekli olarak yönetmelidir. Akletme güçlerinden kaynaklanan doğal üstünlüklerinden dolayı, onlar yönetmeye, kadınlar da itaat etmeye daha layıktır. Bununla birlikte, hiçbir şekilde, kadınlar, köle kabul edilmemelidir” (Tannenbaum ve Schultz, 2008: 88). Zira “kadınlar daha çok erkeklerin tamamlayıcısıdır. Kocalar, bünyeleri gereği karılarını yönetmelidir, yani akılla ve despotça olmadan” (Tannenbaum ve Schultz, 2008: 89).

Bir başka Antik Yunana site devleti olan Sparta’da ise evlilik yaşına gelmiş insanlar için bekârlık suç kabul edilmekte ve bu nedenle geç evlenenler cezalandırılmaktadır. Evlenme yaşı erkeklerde 30, kadınlarda ise 20’dir. Sparta’da evlenmek tıpkı askerlik gibi devlet görevi kabul edilmiş ve gayesinin de devlete vatandaş yetiştirmek olduğu kabul edilmiştir. Bu bakımdan kocanın karısı üzerinde velayet hakkı söz konusu değildir. Çocuklar da aileye değil, devlete aittir. Baba, çocuk doğar doğmaz onu mahalle meclisine götürmektedir. Meclisin sağlıklı olduğuna karar vermesiyle çocuk, aileye geri verilmektedir. Aksi halde ölüme terk edilmektedir. Babanın aile efradı üzerinde sahip olduğu konum ve otorite, kendisinin fonksiyonlarını ifa edemeyecek derecede ihtiyarlaması veya ölümü halinde mevcut en büyük erkek çocuğuna devredilmektedir (Demir, 2002: 41-42). Aile içinde ve dışında tüm Yunan sitelerinde kadın hür kabul edilmekle birlikte siyasal süreçlerde söz sahibi sayılmamıştır. Hatta erkeklerle kadınların aynı eğitime tabi tutulduğu Sparta’da dahi evlilik sonrasında kadın toplumsal ve siyasal hayattan geride tutulmaktadır.

Cermen hukukunda da baba kendi çocuğunu satabilmekte, köle olarak verebilmekte ve ölüm ile cezalandırabilmektedir. Önceleri evlilik dışı çocuklar da bir aile ferdi gibi kabul edilmiş ancak daha sonraları kilisenin etkisiyle evlilik dışı çocukların hakları oldukça zayıflatılmıştır (Demir, 2002: 42). Kilisenin etkisiyle zayıflayan evlilik dışı çocuk hakkına ilişkin hukuk doğal olarak Orta Çağ Hıristiyanlığı içinde değerlendirilmesi gereken bir anlayışı göstermektedir. Bu haliyle de Cermen hukuku açısından biyolojik olarak bir baba olduğu kabul edilen kişinin çocuğu üzerinde tüm yaşam koşulları hakkına sahip olabildiği söylenebilir.

Orta Çağ boyunca Avrupa’da erkeğin yeri Hıristiyanlık çerçevesinde şekillenmiştir. Buna göre erkeğin konumu, bizzat dini kaynaklara dayanan ataerkil aile ilişkileri içinde belirmektedir. Kaldı ki “ataerkillik düşüncesi erkeğin otorite konumunun babalığın korunması gereğiyle ilişkisini ortaya koyar ve böylece kadınların ikincil konumunun nasıl fiziksel ve duygusal güç ilişkileri kadar baskıya dayandığını da aydınlatır” (Slattery, 2008: 147).

Orta Çağ Hıristiyanlığına göre Tanrı Havva’yı ve sonraki diğer bütün kadınları erkeklere hizmet etmeleri için bir derece düşürmüştür. Böylece kadınların statüsü, evlilik ve erkeklere hizmetle sınırlandırılmıştır. Bu hüküm hem Havva ve kadınların doğası tarafından, hem de Tanrı’nın emriyle onaylanmıştır (Tannenbaum ve Schultz, 2008: 143-144). Zira İncil’deki Tekvin (Genesis) bölümüne göre, kadının bedeni, esas olarak erkeğin bedeninden yaratılmıştır. Fakat Havva’nın bedeni erkekten türemesine rağmen, ruhu doğrudan Tanrı’dan gelmektedir. Orta Çağ Hıristiyanlık düşüncesinin şekillenmesinde etkili olan Augustinus’a göre gerçekte ruhsal anlamda erkekler ve kadınlar aynıdır ve bu yüzden eşittir. Sorun, aralarındaki bedensel farklılıktır ve bu farklılık kadınların daha aşağı bir konumda yer almasını doğurmaktadır. Augustinus’a göre kadınlar cinsel arzuların objesi ve nedeni olmalarından dolayı hizmetçi olarak görülmektedirler. Kadın ve erkek arasındaki eşitlik Tanrı katındadır ve Tanrı Devleti’nde onlar eşit üyedirler. Ancak yeryüzündeki insan devletinde kadınlar ikincil statüdedirler (Tannenbaum ve Schultz, 2008: 141-142). Bu yaklaşım bağlamında Orta Çağ Batı dünyasındaki ataerkilliğin bizzat referansını Hıristiyanlıktan aldığı açık olarak görülmektedir.

Batı Orta Çağı’nın kadına yaklaşımı evlilik ilişkilerinde karı-kocalığın başlangıcı için aşk ve sevmeye terimlerinin algılanışını da etkilemiştir. Zira Orta Çağ Avrupa’sında neredeyse hiç kimse aşk için evlenmemektedir. Aşk, en iyi olasılıkla bir zayıflık ve en kötü olasılıkla bir tür hastalık sayılmaktadır. Evlilik ilişkilerinde asıl belirleyici olan faktör mülkü ailenin ellerinde tutmak ya da aile çiftliğinde çalışacak çocuklar yetiştirmek amacındır. Romantik aşk kavramının varlığını hissettirmeye başlaması ancak 18. yüzyıl sonlarında olmuştur (Giddens, 2008: 244-245).

Modern Çağ’da Babalık Otoritesi ve İktidar

Giddens’in belirttiğine göre araştırmalar Batı Avrupa’da modern öncesi dönemde geniş aile tipinin bulunduğuyla ilişkin düşüncenin yanlış olduğunu göstermiştir. Baba, anne ve çocuklardan oluşan aile tipi en yaygın olan aile örneğidir. Ancak modern öncesi döneme özgü çekirdek aile başka akrabalarla olan ilişkilerde birbirine derin bağlılık duyan bir yapıdadır. Bu aile tipi 17. yüzyıldan itibaren üst toplumsal sınıflarda değişim göstermeye başlamıştır. Çekirdek aile, başka akrabalarla ve yerel toplulukla olan bağlardan daha ayrı bir varlık olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Modern çağ ile birlikte artık bugün Avrupa’da tanışık olduğumuz aile tipi karşımıza çıkmıştır. Bu aile tipi yakın duygusal bağlarla örülü, ev

mahremiyetinin yüksek düzeyde olduğu ve çocukların yetiştirilmesini uğraş edinen bir topluluktur (Giddens, 2008: 248-249)

Orta Çağ sonlarından itibaren ilkin İngiltere’de olmak üzere mutlak monarşilerin ortaya çıkışı Katolik Hıristiyan birliğinden bağımsız ulus devlet iktidarlarının varlık kazanması anlamına gelmiştir. Ulus devletlerle birlikte oluşan mutlak monarşik iktidarlar geçmişte papalığın sahip olduğu iktidarı devlet otoritesi altında toplamayı başarmışlardır. “Devletler yüzyıllar boyunca bu gerçek iktidar eksikliğinin üstesinden gelmeye çalışmış ve bunu elde etmekte belirli bir başarı sağlamışlardır” (Wallerstein, 2005: 72). Bu gelişme bir devlete ait iktidarın üstünde başka bir otoritenin olmaması anlamını taşımıştır.

Monarşik kralların fiili iktidarlarını artırmak için kullandıkları başlıca araç, bürokrasilerin inşasıdır. Hükümdarlar asgari düzeyde bir bürokrasiyi inşa ettiklerinde, bu bürokrasiyi her türlü siyasi işlev üzerinde devlet denetimi kurma amacıyla kullanmaya çalışmışlardır. Aynı zamanda, yerel seçkinlerin tüm bu alanlardaki özerk otoritesini ortadan kaldırmaya ya da en azından sınırlamayı hedeflemişlerdir. Bu sınırlamanın bürokratik karşılığı Fransa örneğinde valilik olmuştur. Bu kurum hemen hemen tüm modern devletler tarafından çeşitli biçimlerde taklit edilmiştir (Wallerstein, 2005: 72-73). Böylece tüm modern devletler tarafından uygulamaya konulan yeni tip bürokratik örgütlenme sayesinde hem tüm Avrupa’da etkili olan papalığın hem de belirli bir coğrafya üzerinde geçerlilik sürdüren yerel seçkinlerin otoritesi başka hiçbir kudrete meydan vermeyecek şekilde bir devlet bünyesinde toplanmıştır. Üstelik devletler elinde toplanan otorite sadece siyasal alanla da sınırlı değildir. Zira modern monarşilerin ortaya çıkışından itibaren Batı toplumlarında geleneksel olarak görülen aileye ait otorite alanı da artık belirgin bir şekilde devlet yapısına eklenmiş durumdadır.

Modern monarşilerle birlikte ailenin mutlak hâkimi olan baba rolünü yavaş yavaş devletin tamamında bizzat devleti temsil eden iktidar üstlenmektedir. Böylece devletler hem geçmişte Katolik Kilisenin tüm Hıristiyanları kapsayan otoritesini, hem yerel seçkinlerin otoritesini hem de ailedeki babanın otoritesini bir merkezde toplamış olmaktadır. Aile ile kurulan bu yeni bağ artık öncekilerden farklıdır. Zira babanın da aile içindeki otoritesini devletlerin kendi üzerlerine devralışı aynı zamanda devletin baba figürü ile büyük bir aile olarak resmedilmesi anlamını taşımaktadır. Gerçekten de devletlerin kendi yapısal özelliklerine göre babalık figürünü ayrı tonlarda sergiledikleri görülmektedir.

Baba imajı özellikle totaliter devletlerde daha belirgin olarak karşımıza çıkar. Sözcüğü “bağımsızlık sonrası Latin Amerika’da kurulan ve günümüze değin süregelen devletler bürokratik-otoriter cumhuriyetler olarak varlık göstermişlerdir. Bu cumhuriyetlerin en belirgin vasfı, devletin, -ister sivil, ister asker egemenliğinde olsun- kendisini, halkı kolonyal güçlerden kurtaran bir baba olarak görmesidir (Öke, 2010: 92). Bilindiği üzere totaliter eğilim, bireyin kendi kendini oluşturduğu ve kendi

yolunu kendisinin çizdiği özel alanı kamusalılık içinde kesin olarak eritmeyi amaçlar. Amaç bireylerin düşüncelerini güçsüzleştirmek ve iktidarın başarısı ya da başarısızlığıyla ilgisiz hale getirmektir. Bu sayede teba, iktidar işleri için değeri olabilecek hiçbir şey söylemez. Sonuçta iktidardakilerin tebalarını ikna etmelerine, onların fikirlerini değiştirmelerine ya da onlara fikir aşılmalara gerek kalmaz (Bauman, 2000: 98).

Görüldüğü üzere Batı toplumlarında babalık otoritesi ile iktidar ilişkileri arasında önemli düzeyde bir uyum söz konusudur. Roma Devleti'nin ilk döneminde babanın evlatları üzerinde sahip olduğu her türlü hak tarihsel bir seyir içinde devletlerin iktidarlarına geçmiş olarak görünmektedir. Burada gözlenen değişim otoritenin el değiştirmesi olarak seyretmiştir. Zira bireylerin hayatlarına yön verme iddiası ve kapasitesi babanın hâkim olduğu alandan devletin alanına aktarılmıştır. Modern dönemde dahi devletlerin sahip oldukları otoritelerin katılığı birbirlerinden görelilik olarak değişmekte, fakat hemen hepsinde bireyi kuşatan bir devlet anlayışı hâkim olmaktadır.

Erkek Egemen Olmayan Toplular

İnsanlık tarihinin her döneminde ataerkil olmayan hatta anaerkil nitelikler gösteren toplular mevcut olmuştur. Sözelimi Moğollarda ana bir insan olarak değerlendirilirken baba ise, Tanrı'nın gönderdiği köpeğe benzer sarı bir hayvandır. Ayrıca Moğolların aile tipinde kan rabitası ana yoluyla geçmektedir. Soyun anadan gelmesinin yanında toplumda kişinin itibarı da babasından ziyade annesiyle bağlantılı görülmektedir. Anne ne kadar büyükse, onun çocuğu da aynı ölçüde bir hanın diğer çocuklarından üstün tutulmaktadır (Onay, 2012: 349). Moğollarla ilgili bu kültürel özellikler geçmişte erkeğin kadın üzerinde egemenlik konumuna sahip olmadığını göstermektedir. Üstelik anasoylu olmaları erkek otoritesi açısından dünyanın genelindeki gibi bir çıkarıma ulaşılamayacağını ortaya koymaktadır.

Çağımızda da halen herhangi bir erkek üstünlüğünün söz konusu olamayacağı yaşam biçimleri mevcuttur. Böyle topluluklar anasoyludur ama kendilerinin en dikkate değer özellikleri dünyanın büyük çoğunluğunda görülen karı kocalık ilişkilerine sahip olunmayışıdır. Bu tür topluluklar için en iyi örnekler Nayar, Menangkababu ve Ashantilerdir. Nayarlar güneybatı Hindistan'da Malabar'da yaşayan savaşçı bir gruptur. Savaş çağı yetişkinliğinde olan tüm Nayar erkekler askerdir. İster savaşta ister kışlada olsun Nayar erkekleri askeri ortamdaki kısa süreli ayrılmalar dışında genellikle evden uzakta yaşamaktadırlar. Dolayısıyla Nayar erkekleri aile içinde aktif konumda değildirler. Ancak Nayar topluluğunu asıl ilginç kılan özellik bir kadının, ilişki kurabileceği, aşk yaşayabileceği ya da daimi kocalık yapabileceği on iki erkeği alma özgürlüğüne sahip olabilmesidir. Koca sayısının çok olması onlar açısından bir sorun teşkil etmez çünkü zaten erkekler zamanlarının çoğunu askerlikle geçirmektedirler. Bu erkekler kadınlarını ziyarette serbesttirler ancak onlardan biri eve geldiğinde diğer bir erkeğe ait mızrak ya da kalkan gibi bir savaş aletini evin dışında görürse bir başka gece eve dönmeyi denemek üzere oradan ayrılmaktadır (Bilton, Bonnet ve diğerleri, 1987: 260-261).

Malaya'nın Menangkababu ve Gana'nın Ashanti yerleşik toplulukları da benzer özellikler göstermektedirler. Her iki topluluk da daimi eşlere sahip erkeklerin varlığıyla birlikte, erkeklerin kadınlarla beraber yaşamadığı topluluk özelliği göstermektedir. Bu nedenle biyolojik ve sosyal ebeveynlik arasındaki bağ için karı-kocanın ayrı yaşaması önemli bir etkiyi göstermez (Bilton, Bonnet ve diğerleri, 1987: 261). Bu topluluklar bildiğimiz çekirdek aileden farklı bir çocuk yetiştirme biçimi ortaya koymaktadırlar. Çocuğun biyolojik ebeveynliği sağlandığı halde sosyal ebeveynlik diğer insanlar tarafından karşılanmaktadır. Akrabalık bağı çocuğun yetişmesinde çekirdek aileye göre daha büyük bir ilginin varlığıyla ortaya çıkmaktadır (Bilton, Bonnet ve diğerleri, 1987: 262).

Sonuç

Bir karşılaştırma yapılacak olursa görülür ki Doğu toplumlarındaki baba imajı da kısmi olarak Batı'daki baba otoritesine yakın bir duruşu sergilemiştir. Ancak doğu toplumlarında Mezopotamya dışında Batı ile karşılaştırıldığında mutlak bir baba otoritesi görel olarak bulunmaz. Dahası Müslüman toplumlarda mutlak baba otoritesi yerini ana ve babaya saygıya bırakmış ve onlara hürmet teşvik edici hale gelmiştir. İslamiyet somut bir otoritenin varlığından ziyade bizzat dinin kaynaklarını otorite olarak görerek diğer somut otoriter yapılanmalardan da ayrı bir yerde durmuştur. Hiçbir cisim ve kuruluş mutlak itaati gerektiren bir konuma yükseltilmemiştir.

Gerçekte geleneksel Batı iktidarı Yunan site devletleri dışında tarih boyunca otoriteyi tek bir elde tutma ısrarı içinde olmuş ve 20. yüzyılın ortalarına kadar mutlak bir otoriteyi temsil eden yapıyı sürdürmeyi tercih etmiştir. Bu yaklaşım biçimi Roma'da devlete itaatin bir yurttaşlık gereği olarak görülmesini devam ettiren anlayışın ürünüdür. Orta Çağ boyunca Kilise mutlak otorite iddiası taşımış, Yeni Çağ'dan itibaren Mutlak Monarşik Krallıklar, Fransız Devrimi sonrasında ise rasyonel devlet otoritesi egemen bir kuvvet olarak varlık göstermiştir. Tüm bu süreç içinde devlet bir baba gibi görülmüş ve devlete itaat tıpkı hayırlı evlat benzerliği içindeki iyi yurttaşlık örneği ifadesi ile karşılanmıştır.

KAYNAKLAR

- AKSOY İlhan, Türklerde Aile ve Çocuk Eğitimi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 4, S: 16, 2011.
- BAUMAN Zygmunt, Siyaset Arayışı, Çev.: Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İst., 2000.
- BERKİ Şakir, Roma'da aile Hukuku, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 14. 1957.
- BILTON Tony - BONNET Kevin ve diğerleri, Introductory Sociology, Macmillan Education Ltd., London, 1987.
- BOZKURT Gülnihal Bozkurt, Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 38, S. 1-4, 1981.
- DEMİR Abdullah, Tarihten Günümüze Çocuk Hakları, International Journal of Early Childhood Education Research, Vol. 1. No: 3, 2012.
- GIDDENS Anthony, Sosyoloji, Çev. Hüseyin Özel v.d., Kırmızı Yayınları, İst., 2008.
- ONAY İbrahim, Eski Türk Toplumunda Aile Düzeni ve Bunun Dini, Siyasi Hayata Yansımaları, The Journal of Academic Social Science Studies, Volume 5 Issue 6, December 2012.
- ÖKE Mim Kemâl, Kaderle Dans: Özgürlük-Güvenlik Kıskaçındaki Latin Amerika'da Kimlik Sorunsalı, Başlık Yayın Grubu, İst., 2010.
- SLATTERY Martin, Sosyolojide Temel Fikirler, Çev.: Özlem Balkız, Ümit Tatlıcan, Gülhan Demirci v.d.,Sentez Yayıncılık, İst., 2008.
- TANNENBAUM David - SCHULTZ David, Siyasi Düşünce Tarihi, Çev. Fatih Demirci, Adres Yayınları, Ankara, 2008.
- WALLERSTEIN Immanuel, Dünya Sistemleri Analizi, Çev.:Ender Abadaoğlu, Nuri Ersoy, Aram Yayınları, İst., 2005.
- YALVAÇ Kadriye, Eski Babil'de Kız Evladın Miras Meselesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi Cilt: 23 Sayı: 1.2, 1965.
- YUVAL-DAVIS Nira, Aidiyetler: Yerlilik ile Diyaspora Arasında, 21. Yüzyılda Milliyetçilik, Der.: Umur Özkırımı, Çev.: Yetkin Başkavak, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İst., 2008.

PANEL-2: İLK YARATILAN SON SULTAN

Moderatör

Prof. Dr. Raşit KÜÇÜK

Konuşmacılar

Şafak SARI – ilahiyatçı –
ÖmerTuğrul İNANÇER – Araştırmacı , Yazar-

Prof. Dr. Raşit KÜÇÜK

Rasûl-i Ekrem'in örneği, Kur'an ve Sünnet temeline dayanan konulardan biridir. Allah'ın elçisi, hayatımızın her alanına yol gösterici bir vasfa sahiptir. Onun için Yüce Allah, kendi Kitab'ında, Kur'an-ı Mübîn'de Hz. Peygamber'i pek çok özellikleriyle bize anlatır, tanıtır. Bu anlatıp tanıttığı peygamberi örnek ittihaz edinmemizi ister, emreder. Rasûl-i Ekrem de bize bunun icabını ve gereğinin nasıl olacağını beyan buyurur. İzninizle örneğin sadece birkaç niteliğinden bahsedeceğim. Çünkü zamanımız oldukça dar. Örnek olan bir hayatın kâmil olması, tam ve eksiksiz bir hayat olması icap eder. Doğru ve sahih tarih, örnek peygamberin hayatını eksiksiz zapt etmiş ve teferruatıyla bize intikal ettirmiştir. Şu kadarını ifade edeyim ki, bugünün teknik imkânlarıyla takip edecek olsak Allah elçisinin hayatının tüm detaylarını bu kadar mükemmel zapt edemeyeceğimizi söyleyebilirim. Çünkü Efendimiz'in her hali, her durumu, her tavrı, her şekli sahabe-i kiram tarafından tespit edilerek bize en güvenilir yollarla ulaştırılmış bulunmaktadır. Onun hayatı, kıyamete kadar yaşayacak nesillere yegane örnek olduğu için, bir insanın hayatının bütün safhalarını ve tüm alanlarını kapsayıcı bir özellik taşımaktadır. Hayat zincirinin halkalarında herhangi bir kopukluk, noksanlık bulunmamaktadır. Hayatındaki prensiplerini, insanları kendisine davet ettiği değerleri, ifası zaruri olan vazifeleri bizzat kendisi ortaya koyup icra etmiş; şahsî, ailevî ve ictimâî hayatında bunların her biri açık seçik görülüp tespit edilmiştir. Peygamberimizin hayatı bu açıdan emsalsizdir ve bir ikinci örneğine rastlamak mümkün değildir.

İslâm dini erkeğe ve kadına birtakım hudutlar, sınırlar çizer ve bunların iki cins açısından müşterek olanları çok fazladır. Her iki cins aynı ibadetlerle mükelleftir, aynı ahlaki kurallara tabidir, her ikisinin de tesettürü vardır vs. Cenab-ı Hak ayrı ayrı özellikler bahsettiği ve esasen birbirini tamamlayan iki cinsin farklılıklarını da bize anlatır, tanıtır. Özellikle fıkıh kitaplarımızda, İslam ahlakı ile ilgili eserlerde erkeğin ve kadının hukuku, riayet etmeleri istenilen temel ahlâk kuralları ayrı ayrı ele alınır, hakları ve vazifeleri, ahlâkî sorumlulukları açıklanır.

İslam'ın henüz ilk dönemlerinde "Kitâbü'n-nisâ=Kadınlar kitabı" adıyla müstakil eserler telif edildiği gibi, ilk asırlarda tasnif edilen Hadis kitaplarında da kadın konusuna dikkate değer ölçüde müstakil bölümler ayrılır. Muhaddise ve fakihe hanımlar yetişir. İslam'ın temel metinlerinde kadınları ayrımcılığa tabi tutan veya onları yeren, küçümseyen anlayışlara referanslar bulmaya çalışmak anlamsız bir çabadır. Ancak, biyolojik açıdan gerçekliği inkâr edilemeyecek yaratılış farkı, bu iki cinsin, erkek ve kadının hak ve vazifelerine, sorumluluklarına da etki eder ve İslam bunu hassasiyetle, nezaket kuralları içinde dikkate almamızı ister. İslam insan için ne buz ne buhar olmayıp su mesabesindedir. Aşırı baskıcı sistemler –komünizm gibi- buzun, aşırı serbestlik yanı sistemler –katı liberalizm- buharın benzeridir. Hayatı idame ettirebilmek için buzdun ve buhardan istifade etmenin yolu, onu su haline dönüştürmektir.

Peygamber Efendimiz'in hayatı, bir dul hanımla nasıl geçim sağlanacağını, küçük yaşta iken evlenilen bâkire bir eşle nasıl geçinileceğini, başka bir dinden gelip Müslüman olmuş, farklı bir ırktan, bir soydan gelmiş hanımla nasıl iyi bir geçim içinde yaşanabileceğini, başka diyarlardan gelmiş hanımla sağlanan uyumun mükemmel örneklerini bize öğretiyor. Bunlar, hayatın herhangi bir safhasında karşılaşılması muhtemel olan, özellikle günümüzde daha sık karşılaştığımız gerçekler. İslam alimleri bunların her birinden çok önemli hukuki ve ahlaki kurallar çıkarmışlardır. Biz de bugün bunlar üzerinde kafa yormaya ve onların çalışmalarına katkılar yapmaya özen göstermeliyiz. Çünkü İslam'ın kıyamete kadar geçerli bir din olduğuna inanıyorsak, ortaya çıkması muhtemel problemlere, karşılaşılabilecek yeni meselelere çözüm üretme imkânına sahip olduğumu ortaya koymamız, insanlık ailesine bunu göstermemiz gerekiyor. Onun için günümüzde İslâmî ilimlerle iştigal eden ilim ehlinin geçmişi ve günü iyi bilmeleri icap ediyor. Türkiye özelinde ifade edecek olursam, Din İşleri Yüksek Kurulumuza sorulan ve önümüze gelen sorular ve çözüm bekleyen problemleri aşabilmemiz için ilgili kurumlarımıza, İlahiyat fakültelerine, sosyal bilimcilere önemli ölçüde sorumluluklar düştüğü inancında olduğumu belirtmek isterim. Bu ülkede yüzde şu kadar yüksek oranda insanın Müslüman olduğunu açıkça ifade ettiği bir halk yaşıyor, dolayısıyla İslam bu coğrafyanın en önemli ve vazgeçilmez temel unsuru olmaya devam ediyor. Biz önümüze gelen sorunlara çözüm ararken insanlarımızı manen tatmin edecek şekilde, İslam'ın iki temel kaynağını, Kur'an ve Sünneti her zaman vazgeçilmez referans almaya devam etmek zorundayız. Bunun yanında değişim ve gelişim dediğimiz ve İslâm âlimlerinin her zaman dikkate aldıkları gerçekliği de asla göz ardı edemeyiz. Bütün bunları söylememin sebebi, bu tür toplantıları önemseyişimizi ve bizlerin de -burada bulunan bazı değerli katılımcıların yakinen bildiği gibi- sık sık küçük çapta çalıştaylar, senede bir daha çok katılımlı istişare toplantıları yapma ihtiyacı hissettiğimizi belirtmek içindir. Her birimize önemli sorumluluklar düşüyor.

İDEAL EŞ OLARAK HZ PEYGAMBER (S.A.V)

Şafak SARI – İlahiyatçı –

Bozulan aile yapısı ve ilişkileriyle ilgili düzenlenen her program, aile kurumundaki sıkıntıları işaret ediyor bizlere. Eşler arasında sorumluluk sınırlarının belirsizleşmesi, rollerin değişmesi, buna bağlı olarak ailede çocukların yetiştirilmesi esnasında da pek çok sıkıntı yaşanmasına sebebiyet veriyor. Kopan karı koca ilişkileri, dağılan aileler, ortada kalan çocuklar, acilen yetkililerden çözüm bekliyor.

Bizler nesli korumakla sorumlu bir dinin mensuplarıyız. O nesil ise ancak sağlıklı bir aile ortamında yetişebilir. Bizler, her konuda olduğu gibi aile yaşantısında da bizim için örnek olan bir peygamberin ümmetiyiz. Çözümü çok başka yerlerde aramamız gerekmiyor. Vahyin ışığı altında şekillenmiş bir aile hayatının, her devrin insanına sunacağı çözümler, çıkış yolları ve örnekler vardır elbette. Ayette, ahiret gününü bekleyen ve Allah'ı her zaman ananlar için Allah'ın Resulü'nde en güzel örnek " usve-i hasene" olduğundan bahsediliyor (1). O'nun ibadet hayatı olduğu gibi, aile hayatı da bizler için bir örnektir, günümüz tabiriyle bir rol modelidir.

Alemlere rahmet olarak gönderilmiş, rauf ve rahim sıfatlarıyla tavsif edilmiş olan Resulullah 'ın (a.s) hanımlarına karşı muamelesi de , bu rahmet sıfatlarının esintisini taşıyor idi. O (a.s), ümmetin anneleri olan hanımlarına , son derece kibar ve anlayışlı bir tutum içindeydi. Onların hiçbir isteklerini göz ardı etmiyor ve onlar arasında adalete son derece özen gösteriyordu. Dönemin özellikleri düşünülürse, kadının hiçbir söz hakkının bulunmadığı, kız çocuğu sahibi olmanın yüzleri karartacak kadar sıkıntılı bir haber olarak algılandığı bir toplumda, Hz Peygamberin (a.s) bu tutumu daha bir önem taşımaktadır.

Hz. Peygamber'in(a.s) vahyin ışığında şekillenmiş evliliklerinden örneklerle geçmeden önce mübarek hanımlarıyla, annelerimizle ilgili kısaca bilgi vermek istiyorum.

HZ. PEYGAMBER (a.s)' IN MÜBAREK HANIMLARI

HATİCE BİNTİ HUVEYLİD (r.a)

Hz. Peygamber ilk evliliğini, Mekke'nin şerefçe en yüce , malca en zengin kadınlarından olan Hatice Binti Huveylid ile yapmıştı. Evlendiklerinde Hz. Peygamber 25 yaşında, Hz. Hatice ise 40 yaşında idi. Resulullah(s.a) Hz. Hatice ile son derece mesut bir aile hayatı yaşadı. Bu değerli hanım, Allah'ın Resulüne risaletin gelişine şahit olmuş ve kavmi tarafından reddedildiği, hakaretlere ve işkencelere maruz kaldığı Mekke döneminde, maddi manevi daima Onun yanında olmuştu. Hz. Peygamber (a.s) ise Mekke müşriklerinin insanlık dışı davranışları karşısında teselliye, sevgili hanımı ile oluşturduğu bu mutlu yuvada buldu. Hz. Hatice (r.a) hicretten üç yıl önce, nübüvvetin onuncu yılında vefat edene kadar Hz. Peygamber başka evlilik düşünmedi. Hz Hatice'den, Resul-ı Ekrem'in (a.s) sırasıyla

Kasım, Zeynep, Rukiyye, Ümmü Gülsüm, Fatıma, Abdullah (Tayyip ,Tahir) adında altı çocuğu olmuştur (2).

AIŞE BİNTİ EBU BEKİR (r.a)

Hz. Aişe (r.a) , Resulullah Efendimizin sadık dostu Hz. Ebu Bekir'in kızı idi. Hz. Peygamber'in (a.s) mübarek yuvasına, bu değerli babanın ocağında adeta bir çiçek gibi yetiştirildi. Hz. Peygamber ile evlendiğinde dokuz yaşındaydı. Bu , o devrin icaplarına göre son derece tabii bir şeydi. Hz. Aişe son derece zeki ve muazzam bir hafıza gücüne sahipti. Hafızasında yüzlerce şiir bulunuyor, 160 beyitlik bir kasideyi ezbere okuyabiliyordu (3). Hz. Peygamber(a.s) ile ilgili rivayetlerin büyük bir kısmı Hz. Aişe'den bize intikal etmiştir. Eğer bu değerli annelerimiz olmasaydı Resulullah Efendimizin (a.s) aile hayatına dair rivayetlerin hepsi bizler için meçhul olucaktı. İslam aile hukukunun oluşmasında evzac-ı tahiratın rolü bu açıdan çok önemlidir. Hanımları arasında , bize Onu (a.s) en iyi tanıtan ise Hz. Aişe'dir. Rivayet ettiği 2210 hadis ile muksirun denilen ve en çok hadis rivayet eden yedi sahabe arasında Ebu Hureyre, Abdullah bin Ömer ve Enes bin Malikten sonra dördüncü sırada gelir. Vahyin nuruyla aydınlanan hane- i saadetlerinde, evliliklerinin sürdüğü dokuz yıl boyunca Hz. Peygamberden duyduğu, gördüğü herşeyi o pırıl pırıl zihnine adeta nakşetmiştir. Evinin kapısı mescide açıldığı için Peygamber Efendimizin bütün sohbetlerini, vaaz ve hutbelerini dinlerdi. İlme olan düşkünlüğü, kıvrak zekası ile Resulullah'ı (a.s) kendine hayran bırakırdı. Hanımları içinde Hz. Hatice'den(r.a) sonra en çok sevdiği hanımıydı. Hücre-i saadetlerinde iki gün ard arda karınlarını doyuramazlar, aylarca ocaklarında yemek pişmezdi ama Allah Resulünün (a.s) yanında olmak, Ona(s.a) inzal olan vahyi yudum yudum içmek müminlerin annesi bu yüce kadını mutlu etmeye yeterdi. Kur'an-ı Kerim'i bütün incelikleriyle anlar ve tefsir eder,arap şiirini,neseb ilmini çok iyi bilirdi.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra 47 yıl daha yaşadı. Hicretin 58. Yılında Medine'de vefat etti.

SEVDE BİNTİ ZEM'A (r.a)

Hz. Hatice'nin vefatından sonra Resulullah Efendimiz(a.s) Sevde binti Zem'a ile evlendi. Hz. Sevde (r.a) eşiyle beraber Habeşistan'a hicret eden muhacirler arasındaydı. Tekrar Mekke'ye döndükten kısa bir süre sonra eşi vefat etti. Bu arada Resulullah'ın (a.s) ilk hanımı Hz. Hatice vefat etmişti ve Hz. Peygamber(r.a) küçük yaştaki çocuklarına bakacak ve kendisini bu hüzün ikliminden kurtarıp teselli edecek bir hayat arkadaşına ihtiyaç duyuyordu. Evlilikleri hicretten üç yıl önce Mekke'de gerçekleşti. Hz. Sevde (r.a) , hicretin 54. yılında Medine'de vefat etti. Dinine son derece bağlı, sadaka vermeyi çok seven bir hanımdı.

ZEYNEP BİNTİ HUZEYME (r.a)

Hz. Peygamber'in(a.s) Zeynep binti Huzeyme ile evliliği hicretin üçüncü yılında

gerçekleşmiştir. İhtiyaç sahiplerine yardım etmeye çok düşkün olduğu için Ümmü'l Mesakin diye bilinirdi. Evlendikten üç ay sonra otuz yaşında iken vefat etti.

HAFSA BİNTİ ÖMER (r.a)

Hz. Ömer'in (r. a) kızı olan Hz. Hafsa(r.a) , hicretin üçüncü yılında Resulullah(s.a) ile evlendiğinde yirmi yaşında idi. Bu evlilikle Hz. Peygamber , Hz. Ebu Bekir'den sonra islama büyük hizmetleri dokunan Hz. Ömer'i de akrabalık bağı ile kendine bağlamış bulunuyordu. Hz. Hafsa(r.a) hicri 45 yılında Medine'de vefat etti.

ÜMMÜ SELEME (r.a)

Hz. Peygamber(a.s) ile hicretin dördüncü yılında evlendi. Evlendiğinde yaşlı ve çok çocuklu bir kadındı. Peygamberimizin vefatına kadar O'nunla birlikte yaşayan Ümmü Seleme, O'ndan (a.s) çok şey öğrendi. Bilhassa kadınlarla ilgili konularda , islam fikhını en iyi bilen sahabiler arasında yer aldı. Hadis ilminde de çok büyük hizmetleri vardır. O(r.a), hadis rivayetinde Efendimizin hanımları arasında Hz. Aişe'den (r.a) sonra gelir. Ezvac- ı Tahirat içinde en son vefat edendir. Hicri 59 yılında Medine'de vefat etmiştir.

CÜVEYRİYE BİNTİ-HARİS (r.a)

Hicretin beşinci yılında Hz. Peygamber ile evlendiğinde yirmi yaşında idi. Müstalikoğulları kabilesinin başkanının kızı idi. Evliliği kabilesinden pek çok esirin bırakılmasına vesile olmuştur. Hicretin ellinci veya ellialtıncı yılında vefat etmiştir.

ZEYNEP BİNTİ CAHŞ (r.a)

Hz. Peygamber'in(a.s) halasının kızı olan Zeynep binti Cahş (r.a), hicretin beşinci yılında Resulullah Efendimizle (a.s)evlenmiştir. Hz. Peygamber'in (a.s) ahirete irtihalinden sonra, O'na (a.s) ilk kavuşan annemizdir. Hicri 20. yılda vefat etmiştir.

ÜMMÜ HABİBE REMLE BİNTİ EBİ ÜFYAN (r.a)

Ümmü Habibe (r.a) Mekke'nin ileri gelenlerinden Ebu Süfyan'ın kızı idi. Kocası ile Habeşistan'a hicret etmişti. Kocası orada farklı bir hayata dalıp bir müddet sonra da öldü. Ümmü Habibe 'nin başına gelenleri duyan Hz. Peygamber (a.s) ,Necaşi' ye elçi yollayarak Ümmü Habibe' ye kendisi için gıyabi nikah kıymasını ve Medine'ye yollamasını söyledi. Bu nikah Mekke'nin liderlerinden olan babası Ebu Süfyan'ın da kalbinin İslama ısınmasını sağlayacaktı. Ümmü Habibe hicretin 44. Yılında vefat etti.

MEYMUNE BİNTİ-HARİS(r.a)

Hz. Meymune (r.a) , Resulullah Efendimizin (a.s) en son evlendiği hanımıdır. Nikahı hicri yedinci yılda kıyıldı. Hicretten 51 yıl sonra vefat etti.

SAFİYYE BİNTİ HUYEY(r.a)

Medine' deki yahudi kabilelerinden biri olan Nadir oğullarının liderinin kızıdır.

Medine'de iken müslümanlar aleyhine yaptıkları faaliyetlerden dolayı Beni Nadir ,Hayber' e sürülmüştü. Hz. Safiyye (r.a) Hayber'in fethedilmesiyle gelen esirler arasındaydı. Hz. Peygamber'in teklifi üzerine müslüman olmuş ve hicri 7. yılda nikahları kıyılmıştır. Hicri 50 yılında ise vefat etmiştir.

Hz. Peygamber'in (a.s) ayrıca yahudi Beni Kurayza kabilesine mensup Reyhane adında ve Mısır'dan gönderilen Mariye adında cariyeleri vardı. Mariye'den , İbrahim adında bir oğlu dünyaya gelmiştir.

HZ. PEYGAMBER (SAV) HANIMLARINA KARŞI NASIL DAVRANIRDI?

Kendi ifadesiyle " Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim" (4) buyuran Hz. Peygamber'in (a.s) hayatının her safhası, bu güzel ahlakın örnekleriyle doludur. Yine bir başka rivayette O (a.s) " Mü'minlerin iman bakımından en mükemmeli, huyu en iyi olanıdır. Hayırlınız, kadınlarına karşı hayırlı olanlardır." (5) buyurmaktadır. On yıl boyunca Allah'ın Reslünün(a.s) yanında kalıp, O'na hizmet etmiş olan Enes bin Malik , "Ailesine Resulullah kadar şefkatli kimse görmedim" diyor (6) .Çünkü bir erkeğin hanımına karşı iyi huylu veya hadiste buyurulduğu gibi hayırhah olması, etrafına karşı iyi huylu, hayırhah olmasından daha zordur. Bu yüzden toplumumuzda, dışarıdan bakınca çok güzel ahlaklı, çok hayır sahibi, çok nazik olup da hanımına sorduğunda yaka silken eşlere sıkça raslamaktayız. Elbetteki farklı yaratılıştaki iki insanın, hayatı paylaşırken anlayamadığı, başka düşündüğü konular olacaktır. Resulullah Efendimiz (a.s) bu sebepten, yukarıda bahsettiğimiz hadisinde iman, güzel ahlak ve kadınlara karşı hayırlı olmayı birarada zikretmiştir.

Hz. Peygamber'in (a.s) evlilik hayatına bakarsak farklı bölgelerden, farklı yaşlardan hanımlarla evli olduğunu görüyoruz. Tabiidir ki mübarek annelerimizin huyları da birbirinden farklıydı. Ancak Allah'ın Resülü (a.s) onların hepsiyle çok mutlu bir evlilik hayatı yaşamıştır.

Hz. Peygamber (a.s) , Hz Hatice ile evlendiğinde 25 yaşında idi. Uzun yıllar Hatice Validemizle çok mutlu bir evlilik hayatı geçiren Resulullah, arap toplumunda çok yaygın olmasına rağmen başka evlilik düşünmedi. Bu mukaddes evlilik, İslamın ve Resulullah'ın en zor günlerini görmüştür. Türlü türlü çilelerle geçen o zor günlerde Hz. Peygamber'e en büyük destek, sevgili hanımı Hz. Hatice'den gelmiştir. O (r.a) malıyla ve bir eş olarak bütün varlığıyla Hz. Peygamber'in arkasında olmuş ve risalet geldiğinde Allah Resulu'nü ilk tasdik eden yine Hz. Hatice olmuştur. Hz. Peygamber'in (a.s) aile hayatıyla ilgili rivayetlerin büyük çoğunluğu Hz. Aişe (r.a) kanalıyla gelmiştir. Bu anlamda O (r.a) Allah Resulünün en iyi öğrencisiydi. Hz. Aişe'ye "Allah'ın Resülü evde ne yapardı? " diye sorulduğunda " Herkes evinde ne yaparsa onu yapardı. Elbiselerini yamar, ayakkabısını tamir eder, koyunları sağır, kendi işini kendi yapardı. " (7) diye cevap vermiştir. Hz. Peygamber (a.s) ailesine çok değer verir ve gününün bir kısmını onlara ayırırdı. Her sabah mescidde namaz kıldıktan sonra ve yine her ikinci vakti, namaz çıkışı hanımlarını tek tek ziyaret eder , onların hal hatırlarını sorardı. (8). Ahzab Suresi 51. ayet, hanımlarından dilediğinin

sirasını geriye bırakma, dilediğinin yanında geceyi geçirme tercihini kendisine verdiği halde, hanımlarının arasında ayırım yapmamaya son derece önem verirdi. Eğer onların yanında kalacağı gecelerin sırasını değiştirmesi gerekiyor ise mutlaka nöbet sahibi olan hanımından izin isterdi. Unutmamak gerekir ki bir aile reisinin , herhangi bir konuda karar verirken veya bir şey yaparken ,eşinden izin isteme zarafeti ,bugünün entelektüel erkeklerinde dahi zor rastlanan bir özelliktir....Hanımlarının arasındaki muhabbeti de temin amacıyla , o akşam sıra kimdeyse ,bütün aileyi oraya toplar ve hep birlikte sohbet ederlerdi (9). Bu sohbetlerde onlara hikayeler anlatır, şakalaşır, onların da birbirleriyle şakalaşmasına ortam hazırlardı.

Hz. Aişe'nin rivayetine göre, bir gün kendisi Resulullah(a.s) için bulamaç pişirir. Sevde validemiz de(r.a) oradadır. Hz. Aişe , Sevde'yi de bulamaç yemeye davet eder. Hz. Sevde çekimsiz davranınca "yemezsen yüzüne bularım " diye tehdit eder. Sevde hala yemeyince elini bulamaça sokarak yüzüne sürer. Ortaya çıkan durum Hz. Peygamber'in hoşuna gider ve tebessüm ederek " Haydi, sen de onun yüzüne sür" buyurur(10).

Yine Hz. Aişe'nin anlattığına göre, Peygamber efendimiz(a.s) bir gün hanımlarıyla toplanmış sohbet ediyordu. Onlar " Ya Resulallah! Senin vefatından sonra en önce hangimiz sana kavuşacağız? " diye sordular. Hz. Peygamber: " Eli en uzun olanınız " buyurdu. Hz. Aişe diyor ki elimize aldığımız bir çubukla kollarımızı ölçmeye başladık. Sonra öğrendik ki uzun kollu demek, bol sadaka veren , eli açık kimse demekmiş (11).

Teknolojinin nimetleriyle! birbirinden kopmuş, aynı evde oturan ama farklı odalarda ve farklı dünyalarda yaşayan; değil sohbet etmek bir şey söylemek için dahi küçük notlar yazan günümüz insanı için ne kadar güzel örnekler değil mi?

HANIMLARIYLA İSTİŞAREEDERDİ

Hz. Peygamber(a.s) ilk vahyi aldığı zaman, hayatında o güne kadar hiç yaşamadığı böyle bir durum karşısında büyük bir telaşa kapılmıştı. İçinde bulunduğu bu sıkıntılı durumu ilk önce aklına ve soğukkanlılığına inandığı Hz. Hatice ile istişare etti. Hz. Hatice (r.a) , hem Resulullah'ı teselli etti hem de O 'nu(a.s) , bu konuda bilgi sahibi olabilecek ve yol gösterebilecek biri olan, Varaka bin Nevfel' e götürdü. Bu olay Hz. Peygamber'in , Hz Hatice'nin görüşlerine, dirayetine ne kadar değer verdiğini gösteren güzel bir örnektir. Daha sonraki yıllarda, Peygamberimiz (a.s) ,sevgili hanımının yardımlarını, tesellilerini, maddi manevi O'na verdiği destekleri unutmamış,daima hatırlamıştır...

Hz. Peygamber'in hanımlarıyla istişare etmesine bir diğer örneği Hudeybiye anlaşmasında görürüz. Umre için, bin beş yüz kadar sahabe ile Mekke'ye gelen Hz. Peygamber, Mekke müşriklerinin izin vermemesi üzerine ,bir daha ki sene umre yapmak kaydıyla Mekke müşrikleriyle anlaşma yaptı ve müslümanlara ihramdan çıkmalarını söyledi. Hicretten sonra ilk kez geldikleri Mekke'ye girip umre yapmak isteyen ve anlaşma şartlarının aleyhlerine olduğunu düşünen müslümanlar, Resulullah'ın bu isteği karşısında hiçbir tepki vermediler. Hz. Peygamber (a.s) üç kez

isteğini tekrarladı ama müslümanlarda yine bir hareket yoktu. Efendimiz çok üzüldü, çadırına, hanımı Ümmü Seleme'nin yanına girdi, durumu anlattı. Ümmü Seleme (r.a)" Ey Allah'ın Resülü! Sen yapacağını yap. Kurbanını kes, saçını kazıt, ihramını çıkar. Göreceksin onlar da aynısını yapacaklar. " dedi. Resulullah (a.s) çadırdan çıktı, kimseye birşey demeden hazırlıklarını tamamlayıp kurbanını kesti, saçını kazıttı ve ihramdan çıktı. Bunu gören müslümanlar sessizce Hz. Peygamber'in yaptığını yaptılar.

Müslümanları ilgilendiren bu kadar önemli meselelerde hanımlarına danışan ve onların tavsiyesini de kulak ardı etmeden tatbik eden Hz. Peygamber(a.s) bu davranışıyla ümmetine, hiçbir dönemde modası geçmeyecek bir örneklik ortaya koymaktadır.

HANIMLARINA ZAMAN AYIRIRDI

Günümüzde eşler arasındaki en büyük sıkıntılardan biri, birbirlerine ayıracak vakit bulamamalarıdır. Erkekler, evin geçimini sağlamak için dışarda daha çok vakit geçiren taraf olduklarından, bu şikâyet genelde hanımlardan gelir. Oysa birlikte vakit geçirmek, beraber bir şeyleri paylaşmak eşler arasında sevgiyi arttırdığı için evlilikte çok önemlidir. Tabii ki iş hayatı, insanların vaktinin çoğunu kapsamaktadır ancak, hangi müslüman erkek Hz. Peygamber'den(a.s) daha meşgul olduğunu, daha önemli işlerle uğraştığını iddia edebilir ki ...

Resulullah Efendimiz (a.s), sefere giderken yanında sırayla hanımlarını da götürürdü. Bir keresinde yanına, onların içinde en fazla sevdiği Hz. Aişe'yi almıştı. Giderken sahabilerine, siz ilerleyin diyen Hz. Peygamber (a.s) , Hz. Aişe'ye: " Yarışalım mı?" dedi. Yarıştılar ve Hz. Aişe yarışı kazandı. Seneler sonra yine bir seferde beraberdiler ve yine Hz. Peygamber "Yarışalım mı?" diye sordu. Bu sefer Hz. Aişe kilo almıştı ve yarışı Efendimiz kazandı. Hz. Aişe'ye dönerek " Bu vaktiyle kazandığına karşılık "buyurdu(12).

Bir bayram günü Hz. Peygamber(a.s) , Hz. Aişe'nin (r.a) ensardan iki kızla birlikte def çalıp , şarkı söyleyerek eğlendiklerini gördü. Kızların rahatsız olmaması için sedire uzanıp , yüzünü örttü. . Durumu gören Hz. Ebu Bekir'in(r.a) , Peygamber'in yanında böyle şeyler yapılır mı diye kızını azarlaması üzerine, müdahale ederek onları rahat bırakmasını söyledi. (13). Yine Hz. Peygamber'in, bir bayram günü harp oyunları yapan Habeşlileri seyretmek isteyen Hz. Aişe'yi yanına alarak, sevgili hanımı artık gidelim diyene kadar Habeşlilerin gösterilerini seyrettiklerini, Hz. Aişe'nin rivayetinden öğrenmekteyiz (14).

Hz. Peygamber'in (a.s) sadece ibadet hayatını örnek almak veya peygamberi hayatı sadece ibadetlerle özdeşleştirmek, Onun sevgili ashabı tarafından da yapılıyordu ki Resulullah'a bazı sahabe hanımlar gelerek, eşlerinin çok ibadet ettikleri için kendilerini ihmal ettiklerini söyleyerek şikâyet etmişlerdi. Resulullah (a.s) ise böyle yapmamaları konusunda onları uyarmıştı.(15)

Halbuki Hz. Peygamber'in hayatına baktığımızda, hayatında herşeyin düzenli bir programa tabi olduğunu görmekteyiz. O (a.s) , Allah'ın en sevgili kulu ve peygamberi idi, gecenin bir kısmında kalkar ibadet eder hatta bunu yaparken de sevgili hanımlarından (r.a) izin alırdı. Ümmetinin her türlü meselesiyle ilgilenir, devamlı nazil olmakta olan vahyi onlara tebliğ ederdi. O (a.s) , aynı zamanda bir devlet başkanıydı. Ezvac-ı Tahirat ile olan bu güzel beraberliğini anlattığımız zaman diliminde, bir taraftan Mekke müşrikleriyle, bir taraftan da Medine'deki fitne merkezi, münafıklarla ve yahudilerle mücadele ediyordu. Ama bütün bu vazifeleri, O'nun hanımlarına zaman ayırmasına , onların her türlü sıkıntılarıyla ilgilenmesine engel olmadı. Bir rivayette şöyle buyurmaktadır " Allah rızasını gözeterek yaptığı her harcamadan sevap alırsın. Hatta eşinin ağzına koyduğun lokmadan bile. " (16). Fahr'i- Kainat Efendimizi anlamak demek belki de dünya ile ahiret arasındaki, ibadetlerle insan ilişkileri arasındaki bu dengeyi kurabilme sırrında yatıyor...

HANIMLARININ HASSASİYETLERİNE NASIL YAKLAŞIRDI

Her kadın gibi Hz. Peygamber'in (a.s) hanımları da eşlerini kıskanırdı. Aralarındaki bu kıskançlık nöbetleri Allah Resulü'nü yorar ancak onları kıracak bir davranışta bulunma, kötü bir söz söyleme gibi bir duruma asla yol açmazdı. Özellikle Hz. Aişe'nin, vefat etmiş olmasına rağmen Hz. Hatice'yi kıskanmasıyla ilgili rivayetler çokçadır. Ümmühatü'l- müminin arasındaki kıskançlıklardan bahseden Hz. Aişe, Hatice validemizi kıskandığı kadar, ümmühatü'l- mümininden kimseyi kıskanmadığını söylemektedir. Hz. Peygamber (a.s) sık sık Hz. Hatice'yi andığı, kurban kestiğinde onun sevdiği arkadaşlarına da gönderdiği için, Hz. Aişe(r.a) : " sanki yeryüzünde hiç kadın yok da sadece Hatice var " diye söylenirdi. Allah Resulü'nün ona cevabı ise şöyle olurdu: " Allah bana ondan daha hayırlısını vermemiştir. Herkes benim peygamberliğimi inkar ederken, O bana iman etti; herkes benim yalancı olduğumu iddia ederken, O beni tasdik etti; kimse bana birşey vermezken O malını mülkünü benim emrime verdi. Üstelik Allah Teala O'ndan bana çocuklar nasib etti."(17).

Hz. Aişe (r.a) , Resulullah'ın(a.s) hanımları arasındaki kıskançlıkları nasıl sabırla karşıladığını şöyle anlatmaktadır. "Safiyye kadar güzel yemek yapan görmedim. O, Allah Resulü (a.s) evimdeyken yemek yapıp gönderdi. Aşırı kıskançlığımdan beni bir öfke aldı ve titremeye başladım. Tabağı kırdım, sonra pişman oldum ve dedim ki: "Ey Allah Resulü! Yaptığının kefareti nedir?" Şöyle buyurdu: " Tabağa karşı bir tabak, yemeğe karşı bir yemek verirsin, olur biter" (18).

Yine Hz. Aişe' den gelen bir diğer rivayet şöyledir: Hz. Peygamber'in hanımları, Zeynep binti Cahş'ı, Hz. Aişe konusunda eşitlik istediklerini söylemek için sözcü olarak Resulullah'a(a.s) yolladılar. Zeynep (r.a) izin isteyip içeri girdi ve diğer hanımlarının sözcüsü olduğunu söyleyerek durumu anlattı. Sonra da Hz. Aişe hakkında atıp tutmaya başladı. Bu sırada Hz. Aişe, acaba cevap versem kızarmı diye Resulullah'ın gözünün içine bakıyordu. Nihayet kızmayacağına anlayınca karşılık

vermeye başladı ve Hz. Zeynep' i susturdu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz: "
- Eee, Ebu Bekir'in kızı ! buyurdu (19).

VEFAT EDEN HANIMI HZHATİCE'YE KARŞI VEFASI

Hz. Peygamber(a.s) hanımlarının hepsine ayrı ayrı çok değer verirdi. Ancak 25 yılını birlikte geçirdiği ve en zor günlerinde yanında O'na (a.s) destek olan Hz. Hatice 'nin (r.a) yeri farklıydı. Onun vefatından seneler sonra yaşanan şu olay bir hayat arkadaşı, bir baba olarak hüznünü gözlerimizin önüne serer:

Bedir' de esir edilenler arasında Resulullah'ın damadı Ebu'l-As bin Rebi de vardı. O zamanlar henüz nikahın ayrıntılarıyla ilgili ayetler vahyolmadığı için, Hz. Peygamber (a.s) kızını Ebu'l-As 'dan ayırmamış ve Mekke'de kalmasına müsaade etmişti. Ebu'l-As'ın müslümanlara karşı bir düşmanlığı görülmemişti ama Bedir'e gelen Mekke ordusuna da katılmamazlık edememişti. Mekkeliler esirleri için kurtuluş akçeleri gönderirken, Zeynep de kocasının kurtuluş akçesi olarak değerli bir gerdanlık gönderdi. Gerdanlık Hz. Peygamber'e takdim edildi. Müslümanlar gerdanlığı eline alan Efendimizin (a.s) üzüldüğünü farkettiler. Önce bunun sebebini anlayamadılar ve öğrenmek istediler. " Ey Allah'ın Resülü ne oldu, Seni üzen nedir? diye sordular. Resulullah(a.s) " Bu, Hatice' nin gerdanlığıydı. Onu Zeynep'e vermişti. Onu görünce Hatice'yi hatırladım. Bu beni üzdü. Eğer uygun bulursanız esiri serbest bırakalım ve gerdanlığı da sahibine iade edelim."buyurdu 20).

Bir müslümanın başına gelebilecek her türlü sıkıntıyı Allah'ın Resülü(a.s) hayatında yaşamıştır. Bu olaydan kısa bir süre sonra Medine'ye gelirken, eşkıyaların saldırısına uğrayıp bineğinden düşerek bebeğini kaybeden Hz. Zeynep (r.a) , Medine'ye geldikten bir müddet sonra vefat etmiştir. Ne acıdır ki Allah'ın sevgili Habibi, Bedir harbi dönüşünde de diğer kızı Rukiyye'nin(r.a) vefat haberini almıştır. Ahzab suresinde belirtildiği gibi her konuda bizler için örnek olan Hz. Peygamber , her insanın başına gelebilecek bu olaylar karşısında bir " mümin duruşunu" bize göstermiştir. Bir müminin nasıl sevindiğini, nasıl üzüldüğünü, sinirlendiği zaman nasıl davrandığını, eşlerin birbirine karşı münasebetlerinin nasıl olması gerektiğini biz hep O'ndan öğreniyoruz, öğrenmeliyiz. Hz. Zeynep'in gerdanlığını gördüğü anda hissettikleri ne kadar insani, ne kadar duygu yüklü davranışlar. Bir yanda yıllar önce kaybedilmiş, güzel anılarla hatırlanan bir hayat arkadaşı, diğer yanda eşi esir düşmüş, uzaklarda bir kız evlat... Vefat etmiş eşe vefanın, evlada özlemin çok zarif örnekleri...

Hz. Peygamber'in (a.s) Hz. Hatice'ye karşı gösterdiği vefa örnekleri o kadar çoktur ki. Birgün Hz. Hatice'nin kız kardeşi Hale binti Huveylid Medine'ye gelir ve Hz. Peygamber'i ziyaret etmek ister. Hale'nin sesi kızkardeşinin sesine çok benzemektedir. Yanına girmek için izin isterken, Efendimiz (a.s), Hale binti Huveylid'in sesini duyar ve büyük bir heyecanla " Allahım, izin isteyen kimse inşallah Hale'dir " buyurur.

Görüldüğü gibi Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili rivayetler günümüze kadar intikal etmiştir. Bunların sayıları bellidir artmaz, eksilmez. Ancak zaman ,mekan ve olaylar yeni müslüman nesillerle birlikte değişmektedir. Hz. Peygamber'in aile hayatı ,vahyin ışığı altında şekillenmiş, yapılan hatalar ayetlerle düzeltilmiştir. Bilgi kaynağı olarak mutlak doğrularla bezenmiş bir Peygamber'in aile hayatının örnekliğinden bahsediyoruz. Yirmi üç sene boyunca vahye muhatab olmuş bir Peygamber'den süzülerek gelmiş davranış biçimlerinden bahsediyoruz. Zaman, mekan ve dekor ne kadar değişirse değişsin, müslüman, bir pergel misali bir ayağı dinin kaynağı olan kitap ve sünnette , diğer ayağı ise farklı asırlarda , farklı mekanlarda olan insandır. Kıyamete kadar hep yepyeni kalacak olan bu doğrulardan yeni bakış açıları çıkarmak, onların ışığında bir hayat kurmak bize kalmaktadır.

Hz. Peygamber'in (a.s) davranışlarına baktığımızda sadeliğin, fitriliğin, reel ve anlaşılabilir oluşun ön plana çıktığını, bütün hayatına hakim olduğunu görüyoruz. Hayatını lüzumsuz konfor ve israf ile zorlaştırmış modern hayatın çarkları arasında sıkışıp kalmış günümüz modern insanı için, ideal bir eş olarak, ideal bir insan olarak daha güzel, daha doğru bir model olabilir mi?

KAYNAKLAR

- 1- Ahzab Suresi;33/21
- 2- Sire 1/202,Tabakat 1/133; 8/16
- 3-İbn-i Sa'd, Tabakat V111,73
- 4-İbn-i Hanbel,Müsned , 11, 381
- 5-İbn-i Mace, Nikah , 50
- 6-İbn-i Sa'd, 1, 136
- 7-Müsned, V1, 49, 241, 256; Buhari, Ezan/44
- 8-İbn-i Sa'd, Tabakat, 170
- 9-Müslim, Nikah, 46
- 10-Cem'u'l-Fevaid/4329
- 11-Buhari, Zekat, 11
- 12-Ebu Davud, Cihad, 61
- 13-Buhari, İdeyn, 2
- 14-Buhari, Salat, 70
- 15-Buhari, Nikah, 1; Müslim, Nikah, 5
- 16-Buhari, İman, 4
- 17-Müsned, V1, 117, 118
- 18-Cem'u'l- Fevaid/4344
- 19-Buhari, Hibe, 8
- 20-Hz. Muhammed'in Hayatı, Celaleddin Vatandaş, 2, 117

“BABA ROL-MODELİ OLARAK HAZRET-İ PEYGAMBER (SAV)”

Ömer Tuğrul İNANÇER – Araştırmacı, Yazar -

Hazret-i Muhammed Efendimizden (s.a.v.) bahsetmek bendenize kaldıysa bu toplum Bekrî Mustafa'nın Ayasofya imamı olduğu zamanın toplumdur demektir. Malum hikayedir:

Bekrî Mustafa'yı Ayasofya Câmî-i Kebirî'ne tayin etmişler. Dikkat buyurun, Ayasofya Müzesi'ne değil, Ayasofya Câmî-i Kebirî'ne... Cami-i Kebir yaygın anlamıyla, sadece “büyük cami” demek değildir. “Cuma namazı kılınan cami” demektir. Çünkü diğer camiler, cami-i kebirin şubeleridir. Özellikle Osmanlıda devlet adamları ve padişahlar tarafından yaptırılan ve siyasi güçlerinin simgesi olan bu camilerde; siyasetin de merkezi olarak kılınan cuma namazlarının önemi büyüktü. Câmî-i Kebir hatibi devlet reisine vekâlet eden kişi olarak görüldüğü için o hatibin izniyle diğer camilerde cuma namazı kılınırdı. Payitaht olarak İstanbul'da câmî-i Kebir, Ayasofya Camii Kebirî idi. Neyse hikaye bu ya, IV.Murad devri İstanbul'unun meşhur ayyaşlarından Bekrî Mustafa, Ayasofya Câmî-i Kebirî'nde birkaç saatliğine imam olmuş ve cenaze namazı kıldırılmış. Cenazeyi getirmişler, musalla taşına koymuşlar. Bekrî Mustafa cenazenin kulağına doğru eğilmiş, bir şeyler söylemiş. Sonra cenazeyi götürmüşler. Cemaat “*Ne söyledin?*” diye merak etmiş. Bu sefer de “cenaze duyar mı, duymaz mı?” münakaşası başlamış.

Günümüzde de ölen kişinin kendisine yapılan telkinleri duyamayacağını iddia edenler hâlâ var ya... Onlar, Hazret-i Peygamber Efendimizin (s.a.v.) mahdûm-ı mükerremleri İbrahim'e (a.s.) cenazesinde yaptığı telkini de anlamaz: Efendimiz İbrahim'in (a.s.) cenazesine telkinde “*Oğlum de ki 'Rabbim Allah'tır, peygamberim babamdır, kitabım Kuran'dır, kiblem Kabe'dir, kardeşlerim mü'minlerdir'*” diye hitap buyurmuştu.² Yine Hazret-i Peygamber, (s.a.v.) senelerce önce Bedir savaşında ölen can düşmanları müşrikleri gömdürmeden evvel, müşrik cesetlere “*Ey Ebu Cehil b. Hişam, Ey Şeybe b. Rabia, Ey Utbe b. Rabia, Ey Ümeyye b. Halef! Rabbinizin size vaad ettiği şeyi buldunuz mu? Ben Rabbim'in bana vaad ettiğini gerçekten buldum.*” Oradakiler: “*Ey Allah'ın Resulü! Çürümüş leşlere mi sesleniyorsunuz?*” diye sorunca, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “*Siz onlara söylediklerimi onlardan daha iyi duyamazsınız. Fakat onlar cevap vermeye güç yetiremezler.*”³ Yaşayan ama hakikate kulak tıkayan, hakikati anlayamayan bir toplum olarak hâlimiz ölüden de beterken Allah cümlemizin gönül kulağını açıversin, inşallah!

İşte, cemaat de Bekrî Mustafa'nın cenazeye ne fısıldadığını merak ediyormuş. Cenaze namazından sonra biri dayanamayıp ne dediğini sormuş. Bekrî Mustafa, “*Dedim ki 'Birader, sen ahirete gittiğin zaman sana, dünya ahvâlini ehl-i ahiret illa ki sorar. Dünyada ne var ne yok; noluyor diye sorarlarsa hiç uzun uzun anlatmaya*

² “Her kim herhangi bir ölüye böyle telkin verirse melâikeler burada işimiz tamam, sormaya lüzum kalmadı derler ve çeker giderler.” (İmam Celaleddin es-Suyuti», s. 190.)

³ (Sünen-i Nesâi: Müslim, Cennet: 17; Müsned: 177; Müsned: 5870)

gerek yok. Bekrî Mustafa Ayasofya'ya imam oldu, de onlar gerisini anlar.” demiş. Bizim de Cenâb-ı Peygamber Efendimiz Hazretlerini hakkıyla anlatmaya liyakatımız yoktur, ama Rabbimizin Latîf ism-i şerifinin hürmetine bizi de iki cihanda Fahr-i Kainat Efendimizi (s.a.v.) hürmet ve muhabbetle yâd edenlerden sayarlarsa ne mutlu!

Yaygın söylemde Hz.Muhammed'in (s.a.v.) eşleri tabiri sıkça kullanılmaktadır. Ancak, bendenize göre Resulullah Efendimizin eşleri ifadesi doğru değildir. Zira O'nun eşi yoktur. O bir tanedir, yegânedir, yektâdır. Bu yüzden O'nun eşleri diyemeyiz, zevceleri demeliyiz. Resulullah'tan bahsederken O'nu kendi konumumuzla eş tutarak bahsedemeyiz. Allahu zül'cemel O'nun sıradan insanlar gibi olmadığına dikkat çekiyor ve O'nu Raûf, Rahîm gibi kendi esmâ-yı şerîfleriyle adlandırıyor.⁴ *قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ* ayetinin⁵ tercümesi *“Bende sizin gibi bir insanım”* demek değildir; o lugat tercümesidir. *“Ben sizin cinsinizdenim, beşer cinsindenim”* demektir. *“Sizin gibi insanım.”* demek değildir. Bunlar, kaybettiğimiz Türkçe'nin nüanslarına yer vermeyen kaba saba bugünkü tercümelerinden kaynaklanmaktadır. Nüanssız lisan işte ancak bu kadar oluyor. *“Resulullah'ta bizim gibi insandı.”* Estafirullah el azim ve etubu ileyh! Hz.Peygamber'in hadis-i şerîflerinde büyük bir tevazu ile buyurduğu *“Ben de sizin gibi bir insanım.”* cümlesini günümüz âlimlerinden Seyyid Hüseyin Nasr *“Doğru, fakat, taşlar arasındaki bir yakut gibi.”*⁶ diyerek ne güzel yorumlamıştır.

Baba rol-modeli olarak Cenâb-ı Peygamber Efendimizden (s.a.v.) bahsetmeden evvel kadın erkek ile karı koca kavramlarını birbirinden ayıralım. Karı koca başka bir kurumdur, kadın erkek başka bir kurumdur. Kadın ve erkek nikah akdi ile toplumsal bir vazife üstlenir ve karı koca olur. Karı ve kocanın birbirine ve çocuklarına karşı mesuliyetleri dinimizde son derece mühimdir. Bir zevc olarak Cenâb-ı Peygamber Efendimizin ezvac-ı mutahhara olan validelerimizle olan münasebetlerini iftiralara cevap verebilmek için titizlikle incelemeli ve örnek almalıyız. Mesela daha birkaç sene evvel Hazret-i Aîşe (r.a.) annemizin gerçek evlilik yaşınının 17 olduğunu öğrendik.⁷ Maalesef hâlâ 8-9 yaşında çocuklarla evliliğin sünnet-i seniyye olduğuna inananlar var. Yine, ezvac-ı mutahharanın efendilerimizle olan izdivaçlarının tarihlerini iyi bellemeliyiz. Zira Hz. Hatice (r.a.) vefat edene kadar başka bir hanımla evlenmedi, 5 çocuklu dul bir erkek olarak zaruret icabı evlendi. Unutulmasın ki ikinci zevce-yi tâhiresi Hz. Sevde (r.a) de 5 çocuklu dul bir hanımdı.

⁴ “O size çok düşkündür; müminlere Raûf ve Rahîm'dir” Tevbe/128.

⁵ Kehf Suresi/110; Fussule/6; **“Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Siz nasıl unutuyorsanız ben de unuturum. O bakımdan unutacak olursam bana hatırlatınız.”** (Buharı, Salât 31; Müslim, Mesâcid 89, 92-94; Ebû Dâvud, Salât 189-190; Nesâî, Sehv 25, 26; İbn Mâce, Kametü's-Salât 129, 133; Müsned, 1, 379, 420, 424, 438.)

⁶ Seyyid Hüseyin Nasr, İslamda İdealler ve Gerçekler, çev.Ahmet Özel, İstanbul, 1985, s.111.

⁷ Seyyid Süleyman Nedvî, *Hazreti Aîşe*, çev.Ahmet Karataş, Timaş Yayınları, İstanbul, 2005, s.22-30.

Hazret-i Hatice'nin vefatından sonra (620) Resulullah, (s.a.v.) yaşı ellinin üzerinde olan Hz. Sevde (r.a.) ile evlendiğinde Hz. Sevde (r.a.) Resulullah'tan (s.a.v.) daha yaşlıydı, estafirullah büyük değil... Bu hassasiyete ve nüansa başka bir örnek olarak Cenâb-ı Peygamber Efendimizin amcasının oğlu Hz.Abbas'ın (r.a.) sözüne dikkat buyuralım: *“Resulullah mı büyük siz mi büyüsunüz yâ Abbas?”* diye biri sormuş. *“Ben Resulullah'tan erken doğmuşum ama Resulullah büyüktür.”* Hz.Abbas (r.a.) nezaketidir bu. Efendimiz Hazretleri, kendinden oldukça yaşlı ve 5 çocuklu bir dul olan Hz. Sevde (r.a.) ile izdivacında Hz.Hatice'den (r.a.) öksüz kalan 3 kızı vardı. Hz.Ayşe validemiz (r.a.) haricindeki bütün validelerimiz daha önce evlenmişti. Ümmü Seleme, Ümmü Habibe (r.a.) gibi zevcelerinin çoğu Resulullah ile evlendiklerinde önceki evliliklerinden çocukları da vardı. Cenâb-ı Peygamber Efendimizin ezvâc-ı tâhirâtının isimlerini bile sayacak kadar tanımıyoruz, maalesef. Ancak O'nun pak zevcelerinin İslamiyete büyük hizmetleri dokunmuştur. Mesela şemâ'il-i nebîyi ihtivâ eden ve bugün evlerimizi, camilerimizi süsleyen hilye-i şeriflerin oluşmasına vesile olanlardan biri de Hz. Aişe validemizdir. Tabii şemâ'il-i nebîyi ilk tarif eden de bir hanım sahabe olan Ümmü Mabed hazretlerini de unutmayalım. Hicret sırasında, mola verdiği hastalıklı ihtiyar verimsiz bir keçiden sağdığı sütü ashab-ı kirama ikram eden Ümmü Mabed'in (r.a.)Resulullah'ı (s.a.v.) tarifi ve en meşhuru Hz. Ali'nin (r.a.) tarifi, hilye-yi şerîf hattı sanatına sirayet etmiştir.

Cenâb-ı Peygamber Efendimizin (s.a.v.) aile hayatındaki ayrıntılarda bizim için en güzel örnekler vardır. Şafak Hanım kardeşimiz işte O'nun aile hayatından bahsederken Hz. Hatice'nin (r.a.) hüccesine geldi; işte Hz. Safiye (r.a.) şöyle yaptı, diye çok güzel anlattılar. Ezvâc-ı tâhirâta mahsus bu hücrelerin ebadına dikkat buyurun: En büyük hücre 10 m²den küçüktü ve Hz. Ayşe validemizindi. Bir keresinde Hz. Ayşe validemizin ayağı dışarıda kalmış, öğle sıcaklığında uyuyakalmış. Cenab-ı Peygamber Efendimiz Hazretleri de onu uyandırmadan yavaşça mübarek ayağını içeri çekiverdi. Hz. Ayşe (r.a.) hücre-yi saadetin küçüklüğünden hiç şikayet etmedi. Şimdi, 150 m²den küçük eve gelin gitmiyor; neymiş, efendim, ev küçükmüş! Erkek zarafetinden bahsediyoruz da hanımların da bu tür hassasiyetleri olmalı.

Bir seferinde bendenize kitap imzalatan bir evladımıza *“Kıymetli yavruma, sevgilerimle,”* diye yazmıştım. Çocuk, *“Ah hocam, keşke böyle yazmasaydınız.”* deyince sebebini sordum. *“Babam çok kızar.”* dedi. Bendeniz de *“Allah rızası için Müslümanların birbirini sevmesi başka bir şeydir. Bunda cinsiyet aranmaz. Üstelik böyle sevgiyi ifade etmek sünnettir. Bunu babana anlatabilersen anlat!”* dedim. Kabir sualleri arasında dişi misin, erkek misin? Çinli misin, Finli misin? Türk müsün, Kürt müsün, yoktur. Dişilik erkeklik çocuklukta ve ihtiyarlıkta değil; gençlikte önem kazanır. Hem ⁸ *يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ* ayetini hem de Veda Hutbesi'nde Resulullah'ın buyurduğu *“Acem'in Arab'a, Arab'ın Acem'e üstünlüğü yoktur.”* hükmünün

⁸ “Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışsınız diye sizi milletlere, kabilelere ayırdık. Haberiniz olsun ki, Allah katında en şerefliiniz, en takvalıdır. Muhakkak ki, Allah, bilendir, herşeyden haberdardır.” Hucurat/13.

bildiğimizi zannediyoruz. Ama bu çağda bile birbirimizle ilişkilerimizde sosyolojik, psikolojik anlamda ailevî, sosyal, sınıfsal üstünlükler kurmaya devam ediyoruz. Halbuki insanların birbirine göre üstünlüğünü ölçen terazi Allah'ın elindedir ve o terazi doğru tartar. O takvaya sahip olmak ise mutlaka Hayrül-beşer Efendimizin sözünü dinlemekte geçer.

Cenâb-ı Peygamber Efendimizin bahsine hâlâ gelemedik, değil mi... Gelemeyiz. Çünkü sebab-i hilkat-i âlem mefhar-ı benî-i âdem Muhammed Mustafa (s.a.v.) lafza sığmaz. Ömürler tükenir, yapraklar kağıt olur, ağaçlar kalem olur, denizler mürekkep olur O'nun evsâf-ı mübarekesi bitmez. Kimin haddine O'nun hakkında konuşmak. O'nu Allah örtmüş. Bazı aşktan bî-haber zevât çıkıyor; "*Resulullah'ı çok övmeyin tanrılaştırmayın.*" diyor. Estağfirullah el azîm. Bugüne dek böyle bir şey olmadı, olmaz. Allahu zül'celal, Habîb-i edîb-i zîşânını tanrılaşmasına müsaade etmez. Hz. Ali'yi, (r.a.) Hz. İsa'yı (a.s.) tanrılaştıranları misal gösteriyorlar. Az evvel ifade ettik, Hz. Peygamber (s.a.v.) kimseye misal gösterilemez. Ondan örnek almak, sevmek başka bir şeydir, onu misal göstermek başka bir şeydir. Hâsılı Cenâb-ı Peygamber Efendimize Hz. Ebubekir (r.a.) gibi aşk ile bağlı ashâb-ı kirâm ve evzâc-ı tâhirâtının gözünden bakabilirsek, birazcık onların aşkından kıvılcım alabilirsek ne mutlu bize. Müslümanlar arasında daha O'nun pak zevcelerini eksiksiz sayabilen nadirdir. Şafak Hanım gibi işin mütehasısları dışında ahali, validelerimizi tanımıyor. Annesinin adını bilmeyen Müslümanlar... Biz daha Efendimizi tanıyacağız da, ondan örnek alacağız da, yeni bakış açıları yaratacağız da... Tanımadan nasıl yeni bakış açıları oluşturulabilir ki? Ansiklopedik bilgi: Mekke'de doğdu. Anası şu, babası şu, dedesi bu, 40 yaşında peygamber oldu, 63 yaşında öldü. Yaptınız mı hesabını... Aziz kardeşlerim, 8 Haziran 632 – 20 Nisan 571 = 61 sene 1 ay 18 gün yapar. Hani 63? Kameri ay takvimi mi kullanıyoruz biz şimdi? Şemsî ay takvimi kullanıyoruz. Efendimizin yaşını bile bilmiyoruz, nerde ötesi...

Yine, Resulullah Bedir gazvesindeyken Hz. Osman'ın zevce-yi muhteremeleri ve Resulullah'ın kerimesi Rukiye validemiz, (r.a.) 2 yaşlarında oğlu Abdullah ile geride kaldığında kızamık hastalığına yakalandı ve kısa süre sonra da 22 yaşında vefat etti. Ramazandı malum. Muharebe yapıldı; seferden döndü, Efendimiz. Hz. Fatıma validemizin hane-yi saadetleri, Efendimizin yengesi Ebu Talip hazretlerinin hanımı ve tabii Hz. Abdulmuttalib'in de yeğeni Fatıma binti Esed'le bitişikti. Arada bir perde vardı, ama aynı evde beraber oturuyorlar. Yani Hz. Fatıma (r.a.) kaynanası ile beraber oturuyordu. Günümüz aile hayatı için örnek teşkil edecek meseleler bunlar. Fatıma binti Esed; Fatıma binti Muhammed'le (r.a.) beraber gelin-kaynana bir göz odada oturuyordu. Bedir Gazvesi'nden dönen Efendimiz, evde ve kerimesinde bir hüzün ve bir noksanlık hissetti. Her evladını severdi. Ama, Fatıma'sı başkaydı. Kendine taş, diken atanlara "*Yâ Rabbi, Bilselerdi, yapmazlardı. Affediversen?*" diyen o büyük; -büyük değil, büyük kelimesi onun yanında küçük kalır- bütün evlatlarını ayırmazdı ama Fatıma'sı başkaydı. Seferden, seyahatten geldiğinde evvela onu görürdü. Her sabah, her akşam ilk önce onunla görüşmek âdetiydi. Sefer dönüşü Hz. Fatıma'yı bulamayınca evde kerimesinin nerede olduğunu sordu. "*Cennetü'l*

bakiye'ye gitti, yâ Resulallah!" dediler. Cennetül bakiyeye doğru yöneldiğinde, orada Hz. Fatıma (r.a.) bir taşın üzerine ilişmiş ablasının kabri başında ağlıyordu. Efendimiz gayet sakin, sessiz bir şekilde yaklaştı. Fatıma'sını omzundan tuttu sol dizini –o teferruatlar bile belli⁹- uzattı. Fatımacığını kucağına çekti. Kendi örtüsüyle gözyaşlarını sildi ve onu teselli etti. Tabii Resulullah'ın teselli ettiği gönül mutlaka huzura kavuşur ve Fatımacığını elinden tutup getirdi. Şimdi, birtakım zevat tefsirlerde "*Kız çocuğu 13 yaşından sonra öpülmez.*" diye hüküm veriyor. Hangi Rasulullah'tan örnek vermek bu!

Bendeniz, efendimiz hazretlerini toplumumuz tarafından hâlâ tanınmadığı fikr-i sabitinde sabitkademim. İnşallah ölünceye kadar böyle kalmam. Toplumum beni yanıltır. Efendimizi biraz öğrenir. Onu biraz öğrenmek büyük adam olmak demektir. Tabi öğrenmek; malumat biriktirmek değil, onun gibi olmaya çalışmaktır. Allah efendimizin şefaatinde, onun muhabbetinde cümlemizi tebliğ ehli eylesin.

⁹ Müsned I, 335.

PANEL -3: GÜNÜMÜZ ERKEĞİNİN SORUNLARINA BAKIŞ -I

Moderatör

Prof. Dr. İlhan YARGIÇ

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Hayrettin KARA

Psikiyatr Dr. Adnan ÇOBAN

Prof. Dr. İlhan YARGIÇ

Prof. Dr. Mert SAVRUN

Mehmet DİNÇ – Klinik Psikolog-

ERKEKLER NE İŞE YARAR? TARİHSEL SÜREÇ

Prof. Dr. Hayrettin KARA

Yüzyıllardır sanki hiç değişmez gibi görünen o iki kutuplu erkek kadın ilişki biçiminin hızla değiştiği bir dönemde yaşıyoruz. Bu değişimin dünya ölçeğindeki göstergelerine de bakabiliriz. Ama ölçeği küçültelim İstanbul'un son on beş gününe bakalım; on beş gün kadar önce AÇEV bir sempozyom düzenlemişti. Bugünde KASAD-D in bir toplantısında'yız. Her ikisi de kadın örgütü ve her iki toplantıda da masaya yatırılan sorun erkekler. AÇEV'in toplantı notlarını sitelerinden inceledim. Toplantının mottosu şu; "Erkeklerde farkındalık yaratmadan cinsiyet eşitliği sağlanamaz. Burada problemlı bir vurgu var. Vurgudaki problem şu: "Sorun erkeklerdedir ve bu sorun ancak erkek değiştirilerek giderilebilir." Bu vurgudaki yanlışlığın ne olduğunu tarihsel süreç içinden de bir perspektif oluşturarak anlatmaya çalışacağım. Ayrıca, -vaktimi bunlarla geçirmek istemiyorum ama- ifade de yanlış. Cümlede cinsiyet eşitliği deniyor. Cinsiyet biyolojik bir kavramdır. Cinsiyet eşitliği olmaz. Cinsiyet farkı olur. İlle de bu anlamda bir şey söylenmek isteniyor idiyse şöyle bir cümle kurulmalıydı bu motto için: "Erkeklerde farkındalık yaratmadan, cinsiyet farkından kaynaklanan sosyal ve toplumsal eşitsizlik giderilemez" Yine aynı amaca hizmet ederdi ve doğru bir cümle olurdu. Neyse ki KASAD-D daha empatik, daha makul... Örneğin bugünkü toplantının başlığı "Günümüz erkeğinin sorunlarına bakış" diğesinde ise "Erkeğın Sorumlulukları"ydı. Bu konular ele alındığında popüler söylemin bir yansıması olarak sıklıkla erkeğın 'sorumlulukları' na kadının ise 'sorunları ve haklarına' vurgu yapılır. Nedense erkeklerinde sorunları hem de ciddi sorunları olabileceğı pek akla gelmez. Söylediğim gibi KASAD-D'in konuya yaklaşımı oldukça makul.

Şimdi hızla cinsiyet kimliği konusuna geçmek istiyorum. Nedir cinsiyet kimliği? Erkek kimliği ya da kadın kimliği dediğimiz nedir? Bu cinsiyet kimlikleri biyolojik erillik ve dişillığın üzerine giydirilen sosyolojik ve psikolojik elbiselerdir. Biyolojik yapı doğuştan getirilir. Ama bu biyolojik yapı üzerine giydirilen kimlik elbiseleri toplumsal bir yaşamın içinde kültürel değerlerle dokunur, kesilir biçilir ve dikilir. Yani işin içinde bir terzi vardır, biz buna konuşmayı kolaylaştırmak için kültür terzisi diyelim. Bu Kültür Terzisinin diktiğı elbiseler kimimize dar gelir kimimize bol. Hatta kimileri biyolojik bedeni için kültür terzisinin diktiğı elbiseyi reddeder, diğır elbiseyi öyle benimser ki biyolojik bedenini bu elbiseye göre değiştirmek ister. Transseksüellerin zorlu, hazin hikayeleri vardır burada. Erkeklik ve kadınlık kimliklerinin gerçeğine nüfuz etmek istiyorsak bu kültür terzisinin nasıl iş gördüğünü kavramaya çalışmamız gerek. Bu kavrayış için size bir perspektif sunmak istiyorum. Tarihsel süreç içinde Kültür Terzisinin nasıl iş gördüğünü bir kaç resim üzerinden özetle anlatmaya çalışacağım. Bu resimleri özel olarak bu konuşma için Antalya'da bir lise öğrencisi olan Ali Berk'e sipariş ettim. Bu güzel resimler için kendisine teşekkür ediyorum.

İşte ilk resmimiz. Bu resimde ne görüyorsunuz? Ne gördüğümüz kim olduğumuza ve

nasıl baktığımızı göre değişir. Ama günümüzün popüler söylemine göre kolayca şöyle söyleyebiliriz; İşte baskın, egemen erkek ve bastırılmış ezilen kadın. Öyle ya kadın belini büken bir yükü yürüyor erkekse bir gezintiye çıkmış gibi.

Oysa bu bakış bu ikilinin hakikatine karşılık gelmez. Hakikat şu; ikili varolmak zorundadır. Her an düşman bir kabilenin saldırısına ya da vahşi bir hayvanın saldırısına uğrayabilirler. İkilinin güvenliği açısından en azından birinin elleri savunma için serbest olmak zorundadır. Fiziksel yapısından dolayı savunma işini erkeğin üstlenmesi akıllıca olacaktır. Ve bu ikili hayatta kalabilmek için akıllıca olanı yapmaktadırlar.Şimdi resme bir çocuk ekleyelim. Doğal olarak çocuğu kadının yanına yerleştirmemiz gerekir.

Peki erkek nerededir? O avda! Peki bu erkek bu çocuğun yanına döner mi? Büyük soru budur. Dönmesi gerekir, eğer dönmezse bu insan türünün sonu olur. Çünkü bir kadın ve çocuk doğanın içinde hayatta kalmayı sürdüremezler. Peki erkek neden dönsün? Eğer bu soruyu gereksiz ya da saçma bir soru gibi görüyorsak erkek-kadın ilişkisinin doğası üzerine pek de bir şey anlamamışız demektir. Çocuk her zaman kadının çocuğudur. Kadın başkasının çocuğunu doğuramaz yani. En azından bugünlere kadar böyleydi. Artık taşıyıcı anneler devrindeyiz. Ama erkek için belirsiz bir durumdur bu. İşte kültür terzisi bu belirsizliği en aza indirmek için olağanüstü bir iş yapmıştır. Cinsellikle ilgili tabuların ve değer yargılarının oluşumundaki anlam buradadır. Kültür terzisi erkeğin baskın ve ilişkiyi belirleyici olmasına izin vermesinin nedeni bu belirsizliği en aza indirmektir. Diğer türlü erkeğin çocuğu sahiplenmesini sağlamak imkânsız olacaktı. Yüzyıllar içinde erkek bu baskın ve belirleyici kimlik özelliklerini kötüye kullanarak toplumsal ve sosyal açıdan kadının aleyhine bir tablo yaratmıştır.

Şimdi günümüze daha yakın bir resme bakalım. Burada ne görüyoruz; kadının sırtında yine bir yük. Ama erkek kahvede oyun oynuyor. Bir önceki resimdeki gibi ilişki doğal değil, çarpık. İlişkinin yönü kadının aleyhine değişmiş. Tarlada çalışan bu kadın akşam eve gidince bulaşık yıkayacak, çamaşır yıkayacak. 80 li yıllarda Karadeniz'de çalışırken çok sık gördüğüm bir manzaraydı bu. İlk resimde daha adil bir ilişki vardı. Çünkü erkek ikili için gerçek bir rol icra ediyordu. Ama burada elleri boş ve bu boş elleriyle oyun oynuyor. Bu resim problemlidir çarpıktır. Kadının aleyhine oluşan bu çarpıklığın daha sert biçimlerinin binlerce örneğini bulabiliriz.

Başka resmimiz yok ama hikâyeyi resimsel olarak devam ettirebilmemiz için yeni resimlere ihtiyacımız var. Ali Berk'i yormamak için yeni resim istemedim. O zaman şimdi sizden yeni resmi kendi zihninizde imajine etmenizi, tasarlamanızı isteyeceğim. Şöyle bir resim tasavvur edelim; modern bir yapı, bir apartman dairesi... Yine küçük bir çocuk, ama bu sefer çocuğun yanındaki erkek olsun. Erkek çocuğa bakıyor; bezini değiştiriyor, besliyor, mutfak işleriyle de ilgileniyor. Kadın dışarıda, hayat mücadelesinin geçtiği alanda olsun. Mesela bir işletmenin yöneticisi olsun. Bu bize hiçte yabancı bir resim olmazdı değil mi? Günümüzde

toplumsallaşma süreci işte bu tür resimlerin oluşmasına izin vermiştir ve süreç bu yönde değişmektedir. Bu iyi ya da kötü değildir bana göre. Tekamül ya da yozlaşma değildir. Bu olması gerektir derim. Ama olması gerekeni doğru anlamaya çalışırım. Sürecin dinamiklerini, oraya nasıl gelindiğini anlamak isterim. Şimdi bakalım imajine ettiğimiz bu resimde ne olmuştur cinsiyet kimlikleri açısından? Toplumsal cinsiyet kimliği açısından kadın dışarıya doğru hareketlenirken erkek içeriye doğru yönelmek zorunda kalmıştır. Artık erkek yüzyıllardır güçlü bir elbise gibi giydiği, özdeşleşerek özenle giydiği elbiseyi değiştirmek zorundadır. Toplumsal süreç erkeği bu değişime zorlamaktadır. Bu, yüzyıllar içinde oluşmuş erkeklik kimliği açısından ciddi çatışmalar yaratacak bir durumdur. Ama kadının dışarıya doğru deviniminde böyle bir çatışma, kimlik çatışması yoktur. Kadının dışarıya doğru deviniminde olsa olsa kadının kendi biyolojisiyle olan çatışması vardır. Çünkü kadının kendi biyolojisinin kendisine bir çağrısı vardır. Onu duyar ya da duymaz. Dışarıya yöneldiğinde o sesi biraz susturmak zorundadır. Çatışma kadın için daha çok orada olabilir. Ama erkek için çatışma doğrudan kendi kimlik algısı üzerinden olacaktır. Şunu söyleyebilirim, erkekler düşünüldüğünden çok daha sorunlu olacaktır önümüzdeki on yıllarda. Günlük mesleki pratiğimin bana gösterdiği de; erkeklerin sanıldığından daha zayıf daha kırılabilir ve daha sorunlu olduğudur. Ne var ki, onlar sorunlarını hep yadsıma eğilimindedirler. Örneğin bizim psikiyatri literatüründe şöyle genel bir bilgi vardır " Dünyanın her yerinde, Türkiye’de de depresyon kadınlarda erkeklere göre iki kat daha fazladır" Ben de diyorum ki; bu oranlarda bir problem olmalı, en azından günümüzde. Çünkü erkek depresyonunu gizleme ya da yadsıma eğilimindedir. Erkekler "ben kendimi kötü hissediyorum, değersiz hissediyorum" demez, diyemez ya da çok zor der. Çünkü yüzyıllardır giydiği kimlik elbisesi onun kendini olduğu gibi ifade edebilmesini güçleştirir. Bu aslında erkeğin ödediği kötü bir bedeldir. Bu bedeli görmeden, onun yaşadığı psikolojik sorunları görmeden AÇEV’in toplantısındaki gibi tek yanlı bir vurgu yaparsak yanlış yapmış oluruz.

Son olarak, biraz daha klinisyen olarak konuşmak istiyorum. Benim günümün büyük bölümü insanları dinlemekle geçer. Kadın, erkek, genç, ihtiyar... Gördüğüm şey şu; insan kadın ya da erkek, çok acı çekmektedir. İnsanoğlu görüldüğünden çok daha fazla acı çeken bir varlıktır. Ve hiçbirimiz görüldüğümüz kadar erişkin de değiliz. İnsanları dinlerken, onların hep o çocuksu yanlarıyla karşılaşırım. Hepimiz acı çekiyoruz ve acıyı ancak iç dünyamızdaki, iç ilişkilerimizdeki çatışmaları azaltarak ve dışarıdaki uyumumuzu artırarak azaltabiliriz. Asla acıyı tümüyle dindiremeyiz. Çünkü insanın varoluşsal durumu bu acının tümüyle dinmesine izin vermez. Ama söylediğim gibi farklı alanlarda iç ve dış uyumumuzu artırarak bu acıyı azaltabiliriz. Konumuzla ilgisi açısından cinsiyet kimliği alanında da öncelikle tek yanlı bakışlardan, vurgulardan kaçınmamız gerekir. KASAD-D bu sempozyum için bir motto üretecekse sanırım bu çift yönlü vurguyu gözetecektir. Elbette erkeklerin farkındalıklarını geliştirmek için çok yol alması gerekiyor. Ama aynı şekilde kadınların da yeni ve doğru farkındalıklar kazanması gerekiyor. Bu ancak çift yönlü tamamlayıcı bir bakışla gerçekleşebilir.

GÜNÜMÜZDE YIPRATAN ERKEK

Psikiyat Dr. Adnan ÇOBAN

Aslında kötü erkek yoktur, bazı şeylerin farkına varmamış erkek vardır. Ne demek bu? Aslında insanın doğduğu zaman steril, bozulmamış programında var olan iletişimin sorunları, daha sonra beşeri diyebileceğimiz bir takım olaylar (bunlar travmalar olabilir, ruhsal bir takım sorunlar olabilir veya eğitim sorunları olabilir) ve geleneksel bir takım çarpıklıklar olabilir. Bozuluyor ve bozulduktan sonra bir takım sorunların daha çok ortaya çıktığını görüyoruz. Halbuki aslında günümüz psikiyatrlarının, psikologların belki üzerinde daha çok çalıştıkları şey; bunu ilahi, bozulmamış, steril programa tekrar döndürebilmektir. Bu programı tekrar o insana kazandırabilmektir. Şimdi bu amaçla birçok araştırmalar yapılıyor, birçok metodlar geliştiriliyor. Ben bugün sizlere “yıpratın erkek, yıpratıcı erkek” modelini bir metod üzerinden sunmaya çalışacağım. Bu metod, Gottmann Çift Terapisi Metodu. John Gottmann adlı bir araştırmacının ortaya koyduğu 30 yıllık bir eğitim ve araştırma sonrasında 3000 kadar çiftte bir apartman kiriliyor bu bilim adamı ve 24 saat boyunca çiftleri izliyor. Laboratuvar ortamı oluşturuyor ve bu inceleme sonrasında elde ettiği verileri kullanarak, usta iletişimciler nasıl davranıyorlar... Usta iletişimlerle, sorunlarla nasıl mücadele ediyorlar... Çatışmaları nasıl yönetiyorlar... Birbirleriyle iletişime nasıl giriyorlar... Bu konuda istatistiksel verilere dayanan bir takım metodlar oluşturuyorlar. Bu metodlar da bizim günümüz psikoterapi yaklaşımının belki açmazlarından bir tanesi. Akıl verme tarzında yapılan terapileri maalesef çok yaygın bir şekilde görüyoruz. Halbuki psikoterapinin akıl vermekten ziyade dönüştürücü bir etkisinin olması gerekiyor. Çünkü herkesin akli var. Herkes akıyla, eğer akli işlerse doğruları bulabilir. Veya işte dönüştürücü bir takım etkilere sahip olabilir. İşte burada bu istatistiksel veriler üzerinden birtakım müdahaleler geliştirmiş Gottmann ve bunları bir psikoterapi, bir çift terapisi modeline dönüştürmüş. Şimdi burada ilişkileri ve kişileri yıpratın etkenlerin ne olduğu ile ilgili çok spesifik bir takım verilerin ortaya çıktığını görüyoruz ve bunlara da bir takım panzehirler –efendim kötü olan model buysa bunun panzehiri nedir?- Çünkü usta iletişimcileri yine bu iletişimi ustaca başaran insanları gözleme yoluyla keşfediyorlar ve bunları da psikoterapi uygulamasında kullanıyorlar. Şimdi şöyle bir liste çıkartayım; yıpratın erkek dediğimiz zaman neler aklımıza geliyor.

Günlük hayatta duymuş olduğumuz, işte kadınların da bize başvuranlarında sıkça karşılaştığımız kelimeler. Yani eşlerini ifade ederken, tanımlarken bu ifadeleri çok kullanıyorlar. Yıpratın erkeğin-yıpratıcı erkeğin neler yaptığı zaman, neleri yaparsa yıpratıcı olduğu ve bu konuda neler yapılabileceği konusunu ele alırsak, birkaç önemli nokta vardır. Bunlardan birtanesi etkiyi kabul etme. Bir diğeri de mahşerin dört atlısı olarak nitelendirilen;

eleştirici,
savunucu,
aşağılayıcı,

duvar örücü ve saldırgan erkek modelleridir.

İlişki de altın değer:Etkiyi kabul etme

Etkiyi kabul etme; şikayet karşısında olumlu duyguların işletilebilmesi halidir. Yani bir insan size bir şikayetle geldiği zaman; onu dikkate alıp, sabırla dinleyip dialogu bozmadan o insanla soruna yönelik çözümler ortaya koyabilmektir. Bunun kadınlarda, erkeklerden çok daha iyi olduğunu görüyoruz. İstatistiksel çalışmalarla da ortaya konmuş. Kültürel faktörler, geleneksel faktörler ve biyolojik faktörlerin de etkisiyle kadınların bu konuda çok daha iyi olduklarını görüyoruz. Erkeklerin ise daha çok şikayet karşısında; saldırgan, küçümseyici ve eleştirici karşılık vermesinin daha sık olduğu... Tabi erkekler de hiç böyle istenilen tarzda, etkiyi kabul edici tarzda olumlu tarzda insanların olmadığını söylemiyoruz ama bu iki cinsiyet arasında araştırıldığı zaman erkeklerde çok daha –kadınlara nazaran- zayıf olduğu ortaya konmuş. Dolayısıyla böyle davranıldığı zaman etkiyi kabul etmeyen bir erkeğin yıpratıcı bir erkek modeli olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. Bu yıpranmanın sonucu ne oluyor? Tabi kadının belki o doğasında var olan o etkiyi kabul etme davranışını, yetisini zamanla kaybettiğini ve artık erkekle çatışmaya başladığını görüyoruz. Bu çok önemli bir şey. Yani kadın; normalde, başlangıçta, bir müddet erkeği tolere edebiliyor ama işte o biriken öfke ve stres, zaman içerisinde yaşamış olduğu işte o hayal kırıklıklarıyla; o da bir zaman sonra etkiyi kabul etmiyor. Yarışan ve birbiriyle çatışan eşler görmeye başlıyoruz. Araştırmalar, gerginliğin ilk 5 dakikasında sabır ve anlayış sergilemenin ayrılık veya ilişkinin bozulmasıyla çok yakından ilişkili olduğunu ortaya koymuş. Özellikle erkekler, kadın efendim ters bir davranışta da bulunabilir bir şikayette de bulunabilir eğer erkek ilk 5 dakika içerisinde sabredip, öfkesine hakim olup, o dönemi atlatabiliyorsa ilişki sağlıklı bir şekilde ilerleyebilir. Bu aslında bizim çok gündeme gelen bir davranış modelimiz değil ama erkeğe has bir davranış modeli olarak karşımıza çıkıyor. Eğer mercek altına alınıp erkek bu konuda eğitilirse, farkındalılığı artırılırsa, ilişkiye olumlu yansıtacağı araştırmalarla da bizim klinik deneyimlerimizle de açıkça ortaya konmuştur.

Mahşerin dört atlısı kavramından bahsetmiştim. Neden mahşerin dört atlısı deniyor? Çünkü bu davranışlar bu iletişim tarzları ortaya çıktığı zaman ilişkinin kıyameti geliyor. Kişiler zorunlu aidiyet şeklinde veya zorunlulukların bir arada tuttuğu insanlar haline geliyor.

Eşler geldiği zaman bu konuda hazırlamış olduğum kartları gösteriyorum. “Dört unsurdan sizde hangisi var?” dediğim zaman böyle bir irkiliyorlar. Çünkü bu çok yaygın bir şekilde kadın-erkek ilişkilerinde dönen, odanın içerisinde koşuşturan atlılardır. Eleştirmek, savunmak, savunuculuk, aşağılayıcılık ve duvar örmek... Bunların panzehirleri de vardır. Aslında Türk toplumu için bunu söyleyebilirim; ataerkil toplumlarda da belki tecellisi bu. Bizim iletişim ve tarz engeline takılmak – yani kültürel faktörlerden dolayı- iletişimde tarz engeline çok sık bir şekilde

takılıyoruz. Tarz engeli nedir? Birşeyi, neyi söylediğimiz önemli ama nasıl söylediğimiz de çok önemli bizim için. Biz toplum olarak, söylenen şeylerin nasıl söylendiğine çok takılıyoruz. İşte nasıl söylendiği noktasında bu 4 unsurun çok sık öne çıktığını görüyoruz. Yani eleştirici tarzda söylerseniz, maalesef karşı taraf duymuyor. Savunucu bir tarza büründüğünüz zaman, insanlar birbirlerini duymuyorlar görmüyorlar. Aşağılayıcı olduğunuz zaman veyahut öfkeli olduğunuz zaman aynı şekilde iletişimde bir kesinti söz konusu oluyor.

Peki eleştiri nedir? Toplumda olumlu eleştiri insanları işte doğruya yönlendirmek için yapılan eleştirilerden bahsediyorum. Aslında iletişimde artık eleştiri kavramı kabul edilmemeye başlandı. Olumlusu da beyin tarafından olumsuz algılanıyor. Bir insan, tembel olduğunu kendisinin de kabul ettiği başka bir insana "sen çok tembelsin" dediği zaman savunmaya geçiyor. Beynimizin böyle bir algılayış stili var. Beynimiz çok kompleks bir organ ama aynı zamanda çok saf bir organ. Çok küçük nüanslarla çok farklı bir takım tepkiler verebiliyor.

Eleştiri şöyle tanımlıyoruz; bir kişinin yaptığı davranışa değil de, kişiliğine ya da karakterine saldırmak. Daha çok psikolojide kullandığımız sen dili baskın. Hükmedici ve öfkeli bir tavır söz konusu.

Eleştirici erkekler neler yapıyorlar...

Birkaç şekilde bunu görebiliyoruz. Mesela suçlayıcı erkekler, hatasından dolayı eşine saldıran veya suçlayan erkekler. "İşte senin benzin almayı ihmal etmen yüzünden yolda kaldık. İhmalkarlığın yüzünden başımıza bu geldi." şeklinde konuşma. Karaktere saldıranlar, karakteri eleştiren ifadeler "sen her zaman, sen hiçbir zaman, bunu yapmamalıydın, hiç umursamıyorsun, umurunda değil, sen her zaman kendini düşünüyorsun" gibi karaktere saldırıda bulunanlar... İvrir zıvrir şeylerle uzun bir şikayet listesi ortaya koyup sürekli serzenen erkekler.

İhanet ifadeleri kullananlar ve güvenmediklerini bildiren ifadeler ve olumsuz şekilde akıl okuyanlar. İşte sen bana şu lafı mı söylemeye çalışıyorsun şunu mu kastettin sen bunu söylüyorsun ne demek istiyorsun şeklinde ifadeler iletişimde erkeği yıpratıcı bir hale getiriyor. Çünkü neyi söylemek istemediğini anlatmak için saatlerce tartışma yaşanıyor ve sonuçta bir dialog olmadığı için tabi sonuca da bağlanamıyor olay ve ilişkiyi zaman içerisinde yıpratmaya başlıyor. Peki eleştirinin panzehiri nedir? Panzehir olarak da şikayet kültürünü daha çok tavsiye ediyoruz. Yani maruzatını bildirmesi kişinin. Amaç burada bağcıyı dövmek değil. İletişimde, bir insanla iletişime geçtiğiniz zaman ondan bir şey almak istiyorsanız; onu hırpalamak, ona saldırmak, ona zarar vermek değil; ondan istediğiniz şeyi alabilmek. Bağcıyı dövmek değil, üzüm yemek. O zaman şikayeti dile getirmek çok daha eleştirinin panzehiri olarak işleyen bir davranış olarak karşımıza çıkıyor. Nedir bunlar, bu klasik bir üçlü var kişinin davranışı söylemesi, davranışın uyandırdığı duyguları söylemek ve ihtiyacımız olan şeyi söylemek. Anahtar olan şey; ihtiyacınız olan şeyi söylemek.

Bu cümleye ben tabi uygulamalarda çok sıkça görüyorum. Hakikaten bütün kapıları açan bir cümle. Bir şeye ihtiyacınız olduğunu söylediğiniz zaman karşı taraf sizi duymaya başlıyor. Ama eleştirdiğiniz zaman, yapmıyorsun etmiyorsun dediğiniz zaman sizi dinlememeye başlıyor. Önemli olan karşıya sesimizi duyurabilmek. Her bir davranışın bizde oluşturduğu duyguyu ve bunun karşısında neye ihtiyacımız olduğunu karşı tarafa bildirmek. Mesela birkaç örnek üzerinden gidelim.

Eleştiri örneği: “Kirli tabakları yine mutfağın her tarafına bırakmışsın, sen hiç değişmeyeceksin.”

Baktığınız zaman aslında rahatsız edici bir şey yokmuş gibi görünüyor ama, bunun birazcık daha kızgın bir ses tonuyla söylediğini düşünün. Karşı tarafı iletişime kapatacaktır. Bunun yerine, “eve geldiğimde mutfak lavabosunda kirli tabakların yığılı olması beni sinirlendiriyor. Bu sabah yıkayacağını söylemiştin. Bu konuda biraz daha dikkatli olabilir misin? Talep ettiğim konuştuğumuz şeyleri yapma konusunda bana yardımcı olabilir misin?” Yani dilimizi kendi duygularımız üzerinden, ihtiyaçlarımızı anlatmaya çalışıyoruz.

Savunmacılık, bir diğer yıpratıcı davranış olarak karşımıza çıkıyor. Daha çok işte “beni rahat bırak, niye benimle uğraşıyorsun” veya “benim suçum değil, ben yanlış bir şey yapmadım.” Tarzında konuşur gibi iletişim kurmaktır. İçinde öfke ve agresyon olabiliyor. Karşı taarruz şeklinde de olabiliyor. Peki savunmacı erkekler ne yapıyor?

Evet-Ama diye başlayanlar: Önce kabullenir gibi görünüp, sonra savunanlar. Sağ gösterip sol vuran erkekler.

Çok sıkça gördüğümüz davranışlardan birisi bu. Karşı şikayet bildirmek, bahaneçilik... “Yaptım ama bir sor neden yaptım?” Bir film vardı Şener Şen’in. İlyas Salman bir şekilde kandırıp onun parasını alıyordu. Yakalandığı zaman “yaptım ama bir sor neden yaptım?” şeklinde bir ifade vardı. Bu özellikle aldatan erkeklerde çok sık görülen şeyler.

Kauçuk adamlar diye nitelendirilen bir şey var. Hem kendini korur hem de eşini suçlar. “Ne söylersen söyle benden sekip sana gelecektir.” Yani hiçbir sorumluluğu kabul etmeyen erkekler.

Karşı eleştiride bulunanlar, agresif bir şekilde kendini savunanlar, mızızlar vs.

Burada tabi savunmacılığın panzehiri olarak sorumluluk almayı görüyoruz. Yani kadın orda bir şey istiyorsa ve bunu eleştiri olarak söylüyorsa, buna bizim cevabımızın savunmacılık olmaması gerekiyor.

Doğruya doğru ama yanlışa da doğru şekilde karşılık verebilmek gerekiyor. Mesela bir örnek üzerinden gidelim:

“Evde sürekli çocuklayım, bunaliyorum. Akşam geldiğinde biraz ilgilenen.” Bu çok sık gördüğüm bir şeydir. Savunmacı bir erkek buna ne yapıyor? “Tamam, da işte bütün gün canım çıkıyor. Ben de çalışıyorum ben de dinlenmek istiyorum.” şeklinde cevap veriyor. Böyle bir dialog da, daha doğrusu böyle bir konuşmada herhangi bir anlaşma veya işte her iki tarafın da probleminin çözülmesi söz konusu olmuyor. Bunun yerine sorumluluğu almak. Yani mesela erkeğin orada eşinin kendisinden istemiş olduğu, ihtiyaç duyduğu şeyi söylemesi, ona yardım etmesi aslında onun akşam çok daha sakin, dingin bir zaman geçirmesine vesile olacağını bilmesi demektir. İşte bu etkiyi kabul etmeyle de alakalı ve erkeğin kendi dinamiklerinden de kaynaklanan birtakım engeller sonrasında oluşan sorumluluk almama davranışı olarak karşımıza çıkıyor.

Aşağılama davranışı zaten mahşerin dört atlısının en önemlilerinden. Sürekli küçümseyici, hakaret edici ve saygı göstermeyen davranışlar ortaya koymak. Arada bir mesafe ve sanki yukardan bakıyormuş gibi ifadesi var. Bu tabii çok yaralayıcı ve boşanmaların da veya işte eşler arasındaki soğumaların da en sık sebeplerinden bir tanesi.

İğneleyici konuşmak, dalga geçer tarzda konuşmak, hakaret etmek, saldırgan bir takım esprilerde bulunmak vs. Bunlar aşağılayıcı davranışlar olarak ortaya çıkıyor ve aşağılayan bir erkek karşısında kadın; ona olan inancını, ona olan güvenini tamamen kaybediyor. Sıkça karşımıza çıkıyor son yıllarda maalesef. Aldatmalar boşanmalarda birinci sebep olarak ortaya çıkmıyor. Mesela aldatma olan her çift boşanmıyor. Ama aşağılamalar, sürekli hakir görmeler, hakaret ve küçümsemeler boşanma sebepleri arasında ilk sırada diyebiliriz. Veya öfkeli oldukları zaman, tartıştıkları zaman insanlar öfke yaşadıkları için ayrılmıyorlar veya birbirlerinden soğumuyorlar. Öfke ve çatışma esnasında kullandıkları ifadelerden dolayı birbirlerinden uzaklaşmaya başlıyorlar. Hatta şöyle bir şey var; eşleri birbirinden ayıran şey ısınma değil, soğumadır. Buz dağlarının olmasıdır. O buz dağları, bu aşağılayıcı tavır, sonrasında eşleri birbirinden ayırmaya başlıyor. Öfke aslında normal bir insanda sağlıklı bir duygu ve bir şeyleri bize anlatma açısından da önemlidir. Önemli olan öfke ortaya çıktığı zaman bu durumu yönetebilmektir. İletişimde istemediğimiz bir takım davranışlara yol açıyor. Bunlardan bir tanesi ‘duvar örme’ diğeri de ‘şiddet ve zarar verme’dir.

Duvar örme: Şikâyet eden, suçlayan, eleştiren, aşağılayan eşlere karşı gösterilen bir davranıştır. Duygusal açıdan sağır ve dilsiz bir hale geliniyor. Aslında korunmak için bir kapanma davranışı bu ama daha çok savaş ya da kaçma pozisyonuna geçmiş oluyor kişi. Ve kişide taşma belirtileri gözleniyor. Bunu çok sık görürsünüz... Sürekli serzenen, konuşan, hakaret eden, bağırıp çağıran bir eş vardır, bir diğeri de susmuştur; hiç konuşmuyordur. Bunu çok sık görürsünüz. Ama o susan kişinin aslında bedeninde müthiş bir taşmanın olduğunu biz terapi uygulamaları esnasında sıkça görüyoruz. Nabızda hızlanma söz konusu oluyor, tansiyon yükseliyor, vücutta bir ateşlenme hali, kaslarda aşırı bir gerginlik söz konusu oluyor. İçinde volkan

kaynayan bir insan kendini korumak için duvar örüyor...

Şiddet uygulayanlarla ilgili iki şeyden bahsedeceğim. Bu iletişim literatüründe iki tip karakterin öne çıktığını görüyoruz: Pitbullar ve kobralar. Bu önemli bir tasniftir. Pitbullar genellikle paranoid, obsesif ve antisosyal kişiler oluyorlar. Öne doğru eğilen, alınlarını öne çıkararak, çeneyi kaldıran öfkeden nabız yükseliyor; hakarete ve şiddete başlıyorlar. Genellikle pitbul tipi erkekler var. Bunlar çok sahiplenici, kontrolcü ve eşlerini kısıtlayıcı-izole edici davranıyorlar. Silah ya da bıçak kullanmıyorlar. Hakir görücü ve ders verici davranıyorlar. Kobralar ise daha çok antisosyal kişiler. İlginçtir bu kobra tipi şiddet uygulayan erkeklerde, nabız düşüyor ve bir zaman sonra ani bir atlama, işte bıçakla silahla yaralama söz konusu oluyor. Biz bu iki tip erkeği gördüğümüz zaman, tabii böyle bir erkekle bir kadının evliliğini sürdürmesi çok tehlikeli. Mesela böyle durumlarda bundan emin olduğumuzda genellikle yönlendirmeyi yapıyoruz.

Sonuç olarak yıpratıcı erkek, bu mahşerin dört atlısı adını verdiğimiz davranış modeli içerisinde olduğu zaman, hakikaten ilişkiyi de kadını da çok yıpratıyor. Sonuçta istenmeyen durumlar söz konusu olabiliyor.

BAĞIMLI BABA ve ERKEK (MADDE, KUMAR, İNTERNET)

Prof. Dr. İlhan YARGIÇ

Malum, hani bir cihaz, makine, elektronik alet vs. yapıldığı zaman yenisi eskisinden hep iyi olur. Kadında sonradan yaratılmış. Erkeğin bir takım olumsuz özellikleri göz önünde bulundurularak bir üst versiyon olarak ortaya çıkmıştır.

Niye erkekle bağımlılığı yan yana getiriyoruz. Çünkü alkol, madde başta olmak üzere bütün bağımlılıklar erkeklerde daha fazla ve bu da; gerek eş üzerinde gerek aile üzerinde ciddi problem oluşturan bir şey. Hani ben burada klasik işte “alkol içmek kötüdür, uyuşturucu kullanmayın, bunlar zararlıdır...vs.” bunlar zaten bilinen şeyler de. Toplumsal rollerin bunda etkisi, efendim annelerin yetiştirirken nasıl böyle işler yapan evlatlar yetiştirdiği... Biraz buna değinmek istiyorum.

Maalesef günümüzde müteaddiyin aileler içinde bile, erkeğin korunan kollanan biraz da hani gerekli kısmı popüler kültürden bir kısmı da, efendim bazı geleneksel yaşantılardan gelen farklı roller var. İşte erkektir eğlenir. Daha gençliğinden itibaren şunu yapacak bunu edecek işte sen görmezden geleceksin, göz yumacaksın gibi bir takım tutumlarının çok büyük etkileri var. Özellikle bunlara değinmeye çalışacağım. Bir de günümüzde yeni bir takım maddeler var işte kimyasal uyuşturucular... Bunlarda tabi yeni yeni problemler çıkıyor ortaya. Kültürel bir difüzyon var. Bütün dünyanın kültürü birbiri ile kaynaşiyor ve biz farkında olmadan bir takım değerlerden etkileniyoruz. Kendimiz belli bir inanca belli bir yaşam sistemine bağlı olduğumuzu düşünsek de; hiç farkında olmadığımız bir takım ön kabuller zihnimizi dolduruyor. İşte nedir, bunların en tipik ölçüğü; “hayatta ne için yaşıyoruz, mutlu olmak için” bu çok tehlikeli bir şey. Biraz sonra tekrar bu konuya değineceğim.

Alt kültürden, eskiden alkol uyuşturucudan, bunlar yeni ortaya çıkmış şeyler değil. İnsanlık tarihi kadar eski. Ancak söz gelimi bir yüz yıl önceyi düşünecek olursak, alkol içenler bile bu toplumda daha böyle hani toplumun biraz daha dışında görülen insanlar. Benim çocukluğumda hatırlıyorum esrar kullanan birine öğrenciliğimde hiç rastlamamıştım. Oysa bugün okullarda en azından birkaç kişi bunu denemiş kullanan, çok sıradanlaştı. Eskiden toplum dışı ‘kötü insanların’ yaptığı bir şey iken, bugün artık neredeyse herkesin bulaştığı bir şey haline geldi. Bunların tabi toplumda önemli bir problem olan şiddet ve saldırganlıkla çok yakından ilişkisi var. Türkiye’de çok şükür ki, batılı ülkelere göre alkol madde bağımlılığı oldukça az ve bağımlılığın oldukça az olmasına rağmen araştırmalar gittikçe arttığını gösteriyor. Yıllar içinde bu artıyor.

Mesela şöyle bir rakam var elimizde; eşi ile alkol kullanımı konusunda sorun yaşadığını bildiren genellikle kadınlardan gelen şikayetler olmak üzere, oranı %4.7 dir. Yani kadınların kocalarıyla ilgili yaptıkları şikayetler ağırlıktadır. Peki bunların hepsi alkol bağımlısı mı? Önemli hatalardan biriside şu; alkol bağımlısı mı değil mi... İlla bunun üzerine odaklanılıyor. Oysa alkol kullanımının veya madde kullanımının

kendisi bir sorun oluyor. Zaten bağımlı olanların çoğu da malum, bağımlılığını kabul etmiyor.

Alkol veya madde kullananlar hep şiddete bulaşıyor, kendileri şiddet uygulayabiliyor hem de şiddete daha çok maruz kalıyor. Bu daha küçük yaşlardan itibaren, mesela ceza evlerindeki rakamlardan bunun nelere mâl olduğunu görebiliyoruz. Daha ilerleyen yaşlarda çeşitli yasa dışı olaylar, psikiyatrik sorunlar ve onunla birlikte şiddetin ortaya çıkması... Nasıl oluyor; alkol kişinin kendisini kontrol etmesini, frenlemesini azaltıyor. Zaten insanlar bunun için içiyorlar. Duygularını daha rahat dile getirmek için, işte sıkılığansa kalkıp oynayabilmek için vs. Hep o fren sisteminin, kontrol sisteminin azalması amacıyla. Tabi bu olumsuz davranışlar olarak da ortaya çıkabiliyor. Daha anne karnından itibaren, yani yine döndürüp dolaştırıp konuyu kadınlara getiriyoruz. Neler yapabileceklerini gösteriyoruz, dinleyicilerinde çoğu kadın. Gerçi burada hamile olup da alkol için insan yoktur ama bu ciddi bir problem. Batı ülkelerinde büyük bir problem, bizde de artmaya başlayan bir sorun.

Oradan itibaren aslında insanların biyolojik sistemleri kadın olsun erkek olsun bozulmaya başlıyor. Klasik bir söylem vardır; hani az miktarda alkol hamileyken zarar vermez diye. Oysa son yıllarda çok ciddi çalışmalar var. Hamilelik sırasındaki az miktarda alkolün bile çocukta saldırganlık ile suç eğilimi riskini artırdığını gösteriyor. Onun için bu söylem de bilimsel yargı da artık değişmeye başladı.

Demin dediğim gibi işi sadece bağımlılıktan ibaret olarak görmüyoruz. Kişi bağımlı değildir ara sıra kullanıyordur ama kullandığı zaman daha tahammülsüz oluyordur, bir eleştiri yapıldığı zaman hemen parlıyordur. Bu mesela bir problemlili alkol kullanımudur. Bazen bunun daha ötesine geçer bağımlılık olur. Bunu unutmayalım; bağımlılık durmadan içmek değil, içmeye başlayınca duramamaktır. Benim hastalarımın, bizim klinikteki hastaların, alkol bağımlısı hastaların çoğu bir ay ramazanda oruç tutar. Bir ay içmemesi onun bağımlı olmadığını göstermez. Ancak daha sonra ara sıra tek tük içmeyi sürdüremez bu kişi.

Bağımlılık, alkol, madde kullanımı bir aile hastalığıdır. Sadece o kişinin kendisi ile ilgili bir sorun değil; bütün aileyi, ailedeki her ferdi etkiler. Eşleri, ebeveynleri, kardeşleri, çocukları...vs hepsini etkileyen bir sorundur. Örneğin; yoğun alkol kullanan erkeklerin -veya bu kadın da olabilir- çocuklarında düşük benlik saygısı, yalnızlık, suçluluk, çaresizlik duyguları, terk edilme korkusu, kronik depresyon gibi ciddi psikolojik sorunlar olabilir. Bu bize neyi düşündürüyor; eve doğru düzgün gelmeyen, geldiğinde çocuğunun önünde uygunsuz bir şekilde sarhoş olabilen, içip kendisini kötü hallere düşürebilen, sürekli karısını döven bir baba modelinin yanında çocuğu yetiştirmek ve o kadının “eee ne yapalım işte ben çocuklarım için bu evliliğe katlanıyorum” demesi ne kadar doğru acaba... Yani o evde kalıp, o babanın yanında eziyet çekerek çocuğunu yetiştirmek bir fedakarlık mı yoksa o kadının daha doğrusu arkasındaki gerek ailesi gerek toplumun o kadını koruyamayışı, bu yanlış düzeltememesi ve o kadına o çocukları adamın önüne yem atması mıdır... Bu o kadar sık karşılaştığımız bir şey ki, o kadar vicdansız aileler var

ki... “Şimdi bu kız ayrılır giderse, bizim oğlan iyice başı boş kalır. Napacak biz bununla nasıl baş edeceğiz. Aman karısı bunu idare etsin, bunun başından ayrılmasın” ve bunu dindarlık adına yapıyorlar. “O kadın orda durmalı ve çocukları için buna katlanmalı” bakışı; dinin, örfün, geleneğin bence sadece kötüye kullanılmasından ibarettir.

Büyük çocuklarda da küçük çocuklarda olduğu gibi sorunlar, takıntılı bir mükemmeliyetçilik, yalan söyleme, çalma, kavgacılık ve istikrarsız kaotik bir aile ortamında büyüme, öngörülemez tutum ve davranışlara sürekli maruz kalma çocuklarda da görülüyor. Yine ailelerde, aile içi cinsel ve fiziksel taciz, hatta bazen enseste varan durumlar olabiliyor.

Çocuk bu durumda kendisini suçluyor. “Ben daha iyi olsam annem babam böyle tartışmaz, babam eve geç gelmez yada böyle sorunlar yaşanmaz” gibi kafasında düşünceler üretebiliyor. Aslında böyle bir ailede büyüyen kişiler ömür boyunca bunun neden olduğu psikolojik sorunları yaşamaya devam ediyorlar. Bazen de kadın hem mağdur hem suçlu olabiliyor. Şöyle suçlu; kişi bize geliyor “kocam alkolik ama alkolik olduğunu kabul etmiyor” ağır bir tablo resmediyor, “eşim gelir, salonun ortasına kusar. Ben onun kusmuşunu temizler yatırım. Bazen bir yerde sızar kalır. Gideriz onu taşır eve getiririz. Çalışmaz parası biter babası, ablası onu karşılar. Bazen başı derde girer karakola düşer, kardeşi gider kurtarır. Biz ne yapsak? İyilikle anlatıyoruz, kızıyoruz, darılıyoruz ama onu bir türlü değiştiremiyoruz. Napalım?” Şimdi aslında yapılan ona bir yardım. O kötü sonuçlar ortadan kaldırıldığı sürece o kişinin kötü davranışı sadece besleniyor. Tüm toplum olarak, etrafındaki grup olarak ona yardım ve yataklık yapılıyor sadece. Yine o kadını kurban eden geniş çevre geniş aile; “aman kızım sen buna göz kulak ol, sende bırakırsan bu adam kötü hallere düşer.” Yahu düşün de ne yaptığını anlasın. Bakın bir hasta vardı. Adam kendisi; “evet yaa doktor bey ben gecenin bir vaktinde eve geliyorum kapıyı çalıyorum o kafayla eşim açmadığı zaman çok çalıyorum hır gür çıkıyor bende utanıyorum ama...” adam bile yanlış yaptığının farkında. Gecenin 02:00/03:00 kapı biraz fazla çalındığı zaman alt katta oturan oğlanın annesi hışımla yukarıya çıkıyor ve ne diyor tahmin edin; “sen ne biçim kadınsın bunu idare edemiyorsun. Ben bunun babasını yıllarca idare ettim. Sen niye bunu idare etmiyorsun.” Yani bir travma döngüsünü, kendisi oğlunu o şekilde yetiştirmiş ve bu nöbeti kadına devretmeye çalışıyor. O kadar sık gördüğümüz bir şey ki. Bu özellikle Karadenizlilerde daha fazla. Erkeği böyle bir yüceltme, cinsel organını gösterince çocuklarına oowww harika diyerek alkışlamalar falan. Adam ne yapsa, çocuk ne yapsa çok büyük bir marifetmiş gibi... Bir tane genç vardı. Çocuğun yemediği halt yok aile parayı kısıtlamaya çalışıyor. Üst katta oturan büyük anne büyük baba parayı veriyor. Büyük baba diyor ki; “ben filancanın torununa parasız kaldı dedirtmem.” Yahu senin verdiğin para ile uyuşturucu alıyor. Olsun... ve bunlar mütedeyyin aileler. Lütfen şöyle değerlere sahibiz, böyle inançlıyız, bizden böyle şey çıkmaz demeyin. Öyle bir çıkıyor ki, yanlış tutumlar nedeniyle. Zaten çevre bozuk. Ama o çevre bozukta aile ne yapıyor buna... “erkek çocuktur, biraz geç gelecek elbette. Öyle eğlenecek, böyle yapacak” şeklinde

yetiştirirseniz ondan sonra böyle olur.

Kadınlar genelde psikiyatriste geliyor. Ekonomik sorunlar yaşanıyor. Unutmayalım, alkolün uyuşturucunun olduğu bir yerde birinci sorun; alkol ve uyuşturucudur. Ama genellikle yapılan şey yine kadını suçlamaktır. Mesela bir trafikte siz ana yoldan gidiyorsunuz yan yoldan bir tane araç çıktı kaza oldu siz %100 haklısınız. Ancak eğer alkollüyseniz yasal olarak öyle olmuyor. Niye? Çünkü alkollü olmasaydınız onun çıkışını fark edebilirdiniz, yavaşlardınız vs vs. Tıpkı bunun gibi sosyal olaylarda da eğer bir kişi alkollü ise, alkol kullanıyorsa hakkını kaybeder. Bu böyle görülmelidir. Bütün alkol problemi olanların söylemi aynıdır; “ben içiyorum ama neden sor bakalım... Neden? Karım çok dırıldır ediyor. Dırıldır edip çok içiyorsun diyor.” Hep sözde sorunlar çözülmeye çalışılır. Unutmayalım, bu problemin inkârıdır. Önemli olan önce o kullanımın durdurulmasıdır. Alkolikmiş, değilmiş, ramazanda içmiyormuş falan bunların hiçbirisinin önemi yok. Önce o kullanım durdurulmalı. Alkol sorunu veya uyuşturucu sorunu çözülmeyen, diğer sorunların çözülmeyeceğini hep aklımızda tutmalıyız.

Çağımızın temel ikilemi şu; eğlenmek temel bir ihtiyaç ara sıra alkol de alabilir. Bağımlı hale gelmediği sürece içmek doğaldır. Bunlar muhafazakâr ailelerde bile olabilen düşünce tarzlarıdır. Unutmayalım ki; bağımlılık bir hastalıktır, kabahat değildir. Ancak kullanımdan bağımlılığa gidilir. Hiç kimse bağımlı olmak için bu işe başlamaz. Her kullanan bağımlı olma riski taşır. Bunu engellemenin en birinci yolu kullanmayı engellemektir. Mücadele bağımlılıkla değil, bağımlılık yapıcı şeylerin kullanımıyladır.

Son olarak internet bağımlılığı çocuklarda gençlerde... Onunla ilgili bir örnek ile bitireyim. Geç saatte yorgun argın evine gelip tek başına yemek yedikten sonra kendisini kanepeye atan televizyondaki maç yorumlarını seyredip günün yorgunluğunu atan bir baba, diğer yanda televizyon dizilerinin sanal aleminde yaşayan bir anne ve yemeğini yiyip alelacele bilgisayarının başına koşan bir genç. Bu günümüzün klişesi haline gelmiştir. Şimdi genci getiriyorlar bilgisayar bağımlısı diye. Ama hasta olan esas aile. Pek çok araştırmalar yine bildiğimiz şeyi doğruluyor. Düzgün aile; babanın evde olduğu, çocukla ilgili olduğu, özellikle erkek çocuğun yetişmesinde baba çok önemli bir yere sahip. Bütün riskleri azaltan en büyük şey.

Son olarak şunu söyleyeyim; mutlaka hayat tarzınızda, çocuk yetiştirirken belli sınırların korunması lazım. Onlarla iyi iletişim kuracağız diye sürekli taviz veren bir yapıyı benimsememeliyiz. Belli bir saatten sonra kız çocuğunuzu dışarı salmayıp ta erkek çocuğunuzu salıyorsanız tekrar bunu bir daha düşünün. Aynı tehlikelere o da maruz. Eğlenmenin peşinde, hayatta nasıl daha mutlu olurumun peşinde değil de; başkalarına nasıl daha yardımcı olurum, varoluş gayemi nasıl daha iyi yerine getiririm bilincinde nesiller yetiştirdiğimizde inşallah bu sorunlar çözülecek. Hani demiştim ya dini meselelerin kötüye kullanılması diye... Buna dramatik bir

örnek vereceğim:

Bir gün acil serviste asistanım. Bir kadıncağız getirilmişti. Bu son aylarda artmış bir şekilde bayılmaları oluyor. Bizim konversiyon dediğimiz durum. Bayıldığında bağıırıp çağırıyor ve üstünü yırtıyor. Kadıncağız ayıldıktan sonra şöyle biraz konuştuğumuzda dramatik bir hikaye ortaya çıkıyor. Kadının ailesi, eşinin ailesi çok iyi bir aile diye onu 18 yaşında vermişler. Ama hayırsız bir çocuk ve ailesi tarafından hep korunup kollanmış bir genç. Evlendikten sonra 18 yaşındaki kızın psikolog edasıyla genci alıp adam edeceğini düşünüyor gencin ailesi. "Sana çok bozuk bir eş veriyoruz onu düzeltmeni bekliyoruz" gibi bir söylemde söz konusu değil tabi ki. Öyle söylene kimse bu şekilde bir evlilik yapmak istemez. İşte kuran kurslarında yetişmiş pırl pırl bu güzel kız, müthiş bir eziyete maruz kalıyor. Gencin ciddi bir alkol ve uyuşturucu sorunu var. Kadıncağız ciddi bir depresyona girmiş. Sürekli bayılmaları oluyor, artık tahammül edemiyor. Görüşmeden çıkmıştım, gencin akrabalarından sakallı bir beyefendi yanıma yaklaştı ve dedi ki; "efendim biz bunun cinlerden olduğunu düşünüyoruz acaba biz bunu hocaya mı götürsek?" bende "önce evdeki şeytani halledin de ondan sonra şeytaniyle uğraşsınız" dedim. Bazen de böyle gerçek toplumsal sorunları –yani cinlerin varlığına inanmıyoruz demek değil bu- başka şeylere yansıtmayla ne yazık ki üzerimizden atıyoruz. "Biz çok iyiyiz temiziz bizim dışımızdaki bazı sebepler bunları yapıyor" düşüncesi çok düşülen bir hatadır.

HİDDETLİ ve ŞİDDETLİ BABA ve ERKEK

Prof. Dr. Mert SAVRUN

Aile içi şiddet çok yaygındır ve sonuçları çok kötüdür. Panelin başında erkeklerin de sorunları olabileceği, hiddetinin nedenleri olabileceğinden bahsedildi. Ancak günümüzde erkeklerin büyük bir kısmı maalesef çocuklarına ve eşlerine kötü davranmaktadır. Yapılan araştırmalarda erkeklerin %75'i eşine şiddet uygulamaktadır. Şiddet deyince akla sadece fiziksel şiddet gelmemelidir. Çoğu zaman ihmal edilen sözel şiddet hem yaygın görülmekte, hem de sonuçları fiziksel şiddetten bile ağır olabilmektedir. Şimdi sizlere cinsel şiddet ile ilgili bir kaç rakam vermek istiyorum. Bu veriler Amerika Birleşik Devletleri istatistiklerinden alınmıştır. Ama gözlemlerimiz, Türkiye'de de benzer oranlarda cinsel şiddetin görüldüğü yönündedir. Her 100 kadından 16 tanesi tecavüze uğramaktadır. Her 100 kadından 40 tanesi tacize uğramaktadır. Bu sorunun mutlaka çözülmesi lazımdır. Kadına ve çocuğa yönelik şiddet sadece yasalarla, kolluk kuvvetiyle çözülmez, toplumsal farkındalık ile çözülür.

Şimdi öncelikle şiddet davranışın temellerinden bahsedeyim. Aslında şiddet davranışı ve onunla ilişkili agresyon bizim doğuştan getirdiğimiz, çoğu zaman da kendimizi korumaya yönelik bir davranış kalıbıdır. Bu davranış kalıbı belki 5 bin-2 bin sene önce işe yarayabilirdi. Vahşi bir hayvana karşı koruyabilirdi, tehlikeli insanlara karşı koruyabilirdi. Ama artık bugün insanın bedensel gücüyle, şiddete dayalı gücüyle kendini korumaya kalkması disfonksiyonel bir yaklaşımdır. Belki bir zamanlar işlev görüyordu ama artık işlev görmüyor. Maalesef şiddete ait davranış kodlarımız hala aktif. İlkel beyin ürettiği bir ürün, hiddet davranışı... Ama hiçbir zaman da tamamen bilinçsiz değil. Bizim kliniğimizin değerli hocalarından Prof. Dr. Adnan Ziyalar özellikle adli tıp gözlemlerinden konuyla ilgili bir gözleminden bahsederdi; "cinnet geçirdim, eşimi vurdum". Adnan hoca derdi ki; bir kişi de Allah rızası için cinnet geçirdim de eşime çiçek aldım demiyor... Yani bugün "cinnet geçirdim, iyi bir şey yaptım" yok. O anlamda şiddete kılıf olarak gösterilen "cinnet" kavramı da son derece yanlış bir laf. Çokta ilkel beyin ürünü değil sonuçta şiddet davranışı, bilinçli yönlendirme de söz konusu.

Neden yapılır şiddet davranışı? Öncelikle fizyolojik olanı, kendini savunma amacıyla... Tamam, ama bugün artık buna ihtiyaç yok. Güvenlik var, polis var, asker var... Onların olduğu bir toplumda artık şiddetin koruma amacıyla uygulanması zaten söz konusu bile değil. Daha çok kontrol amacıyla... Kendinden zayıf olanı kontrol edebilmenin etkisi. Başka şekilde yönlendiremediği kişiyi şiddetle yönlendirmeye çalışmak. Öğretme amacıyla kullanılabilir şiddet davranışı. İşte küçük küçük bir takım fiziksel şiddetle istemediği davranışı yönlendirme davranışına gidiyor. Deşarj olmanın bir yöntemi çok net bir şekilde sinirleniyor, kızıyor... Rahatlamamanın bir yolu olarak şiddeti kullanabiliyor. Açık açık keyif alanlar da var. Özellikle adli tıp deneyimimizde bunu hakikaten görüyoruz, çoğunlukla erkeklerde... Konuşma duygusal tonda gidiyor. Ancak o kadar kötü örnekler görüyorum ki... En

son mesela rastladığım bir ensest olayı. Bir baba, kızına karşı üç sene boyunca düzenli cinsel şiddet uyguluyor.

-Neden yaptın?

-Yaa işte sarhoşken yaptım. Çokta ileri gitmedim.

Bu bir insan aklının alabileceği bir açıklama biçimi değil. Ve bu hani çok çok nadir de değil. Yani böyle olunca hakikaten hangi sebeple olursa olsun insanlığın gidişinin çokta hoş olmayan bir noktaya geldiğini görüyorum.

Şimdi bir başka sorun; İlhan hocam çok güzel bir konuşma yaptı aslında benim anlatmak istediklerimi de içeren bir konuşma yaptı. Şimdi böyle konuşuyoruz ama şiddetin bir toplumsal kabulü var. Yani erkek şiddet yapıyor ama ağırlıklı olarak toplumsal bir kabul de söz konusu. Yani çok sayıda örnekleri var. Örneğin namus cinayeti... Şimdi farklı farklı seviyeler var. Kişilerin kabul görmek istediği yerler... Mesela yine adli tıp gözlemlerimden; cinsel şiddet sanıklarının başları öne eğiktir. Çoğu suçlamayı asla kabul etmez. Her zaman kendilerine iftira atıldığını iddia ederler. Aslında bu biraz toplumsal kabulle alakalıdır. Çünkü nereye giderlerse gitsinler işledikleri suçlardan dolayı aşağılanırlar. Ama namus cinayeti ile suçlananlar daha farklı yaklaşımlarla karşılaşırlar. Namus cinayeti adı altında -çoğu da namus cinayeti değil- suç işleyenler bir kere kabul görür. Hapishanede öncelikle baş köşeye yerleştirilir. Dinleyenlerin büyük bir kısmı hak verir. O yüzden de tüm kadın cinayetlerinde namus ibaresini ekler erkekler, alakası olmasa bile. Aslında beni aldatıyordu, aslında şuna bakmıştı... Yalan bunlar. Böyle bir sebep öne sürmenin mantığı toplumsal kabul görmesidir ve hapisten çıktıktan sonra da bu toplumsal kabulü görür. En büyük sıkıntılardan bir tanesi şiddet ile ilgili, özellikle aile içi şiddette kadının kendi kendini sorgulamasıdır; "acaba ben ne yaptım?" Bu bir kere şiddetle mücadelenin temel yanıdır. Bunu özellikle bizim hezeyanlı bozukluk dediğimiz ağır psikoz vakalarında, yaşlı psikoz vakalarında görüyoruz. 70-80 yaşında bazen de cinayetle geliyorlar. Kıskançlık hezeyanları başlıyor. 70 yaşındaki karısının kendisini aldattığını düşünüyor ve bunu da söylüyor. Ondan sonra kadında davranış değişikliği başlıyor. Kadın artık sokağa çıkmıyor, daha kapanmaya başlıyor, hiçbir şekilde makyaj yapmamaya başlıyor. Halbuki kadın 70 yaşında zaten. Ama böyle bir toplumsal kabulden yola çıkıyor. Yani demek ki ben bir şey yaptım ki, beyim haklı olarak böyle bir şey düşündü diye... Çünkü bunun toplumsal çerçevede de bir genel kabulü var. Çünkü ortada bir şiddet varsa, ortada bir cinsel şiddet varsa, tecavüz varsa, istismar varsa hemen şu soru soruluyor; acaba neden, ne yaptı ki... Mesela bu özellikle cinsel şiddet sanıklarının ağır ceza ile cezalandırılması, 5-6 sene önce çıkan kanunlardan sonra özellikle bu mağdurların ruh sağlığının bozulup bozulmadığı tartışma konusu. Özellikle de ruh sağlığı bozuldu olunca sanık çok fazla ceza alıyor. Bunun kendi içerisinde bir mantığı var. Ayrıntıya girmeyeceğim ama şöyle bir şey oluyor; -çoğunlukla da böyle bir şey oluyor- mesela bir aleni tecavüz vakası ve hani bu işle uğraşanlar da diyor ki; "yaa şimdi gencecik çocuk, bir kerecik hata yapmış. Şimdi buna 15 sene verilir mi... ya muhtemelen kadın acaba ne yaptı

tahrik mi etti” diye böyle bir toplumsal kabul var. Bununla mücadele etmek lazım. Bu sadece erkeklerin kendilerine bakarak değişmesi mümkün olan bir tablo değil.

Çok kısaca Batı ve Müslüman toplumları arasındaki farka da değinmek isterim. Ki tekrar köklerimize dönmemiz lazım. Batıda normal dışı davranışlarda sorumluluk bireye atfedilir. Sorumlu ve suçlu, bireydir. Oysa aynı çağda Doğu’da Müslüman toplumlarda normal dışı davranışların sorumluluğu toplumsal yapıda aranır. topluma sorumluluk atılır. Yani Batı’da bir kişi normal dışı bir davranışta bulunuyorsa; içine cadı girmiştir, günahkardır, dinsizdir ve sorumlusu kendisidir. Bu şekilde ya tedavi edilir ya cezalandırılır. Akıl hastaları cadı denilerek yakılıyordu zaten... Halbuki aynı yıllarda özellikle 800lü 900lü yıllarda Orta Çağ döneminde İslam Medeniyetinde bimarhaneler kurulmuştu. İlki 800 yılında Şam’da kurulmuş. Bir kişi normal dışı bir davranış gösterdiği zaman, o zaman ki tabirle deli olduğu zaman suçlanmaz. Tam tersi toplumun kurduğu yapılarda tedavi edilmeye çalışılır. Bugünde şiddet konusunda çareyi aynı köklerde aramamız lazım. Bir şiddet vakası olduğu zaman bireysel olarak o sebep gösterilmemeli, o şiddete toplumsal bakış açısıyla bakılmalı...

Şiddetle nasıl mücadele edilmeli bir örnek verip kapatayım. Fazla da zamanınızı almayayım. Bu özellikle Newyork Belediyesinde Giuliani adında bir Belediye Başkanı şiddete karşı savaşı son derece başarılı. Çeşitli sebepleri var, araştırılıyor. Fakat kavramda görüş birliğine varılıyor; kırık cam teorisi. Eski yıllarda yapılan bir deney; bir mahalleye eski bir araba uzun süre konulursa tekerleri patlamış, yavaş yavaş onun üzerine zarar verme davranışı başlıyor. Önce camlar kırılıyor, sonra tekerlekleri patlatılıyor. Yavaş yavaş araba harap ediliyor. Newyork Belediye Başkanı bunu, şehrin suçla ilgili mücadelesine uygulamış. Şöyle bir gözlemden bulunmuş... Mesela metruk bir bina uzun süre bakımsız kaldığı zaman önce küçük camları kırılmaya başlanıyor, sonra büyük camlar kırılmaya başlanıyor, sonra bütün bina zarar görmeye başlıyor. Şunu yapmış; mesela bir metruk bina varsa bir camı kırıldığı anda hemen o camı taktırmemiş. Asla binanın bütün olarak harap olmasına izin vermemiş. Böyle olunca şiddeti yavaş yavaş durmaya başlamış.

Şimdi bizimde yapabileceğimiz şeyler şunlar;

Bir kere şiddete sıfır tolerans. Şiddetin en küçük kısmına dahi topluca bir karşı çıkış. Cinsel istismarın en küçük kısmına dahi toplu bir karşı çıkış. Hiçbir zaman şiddet mağduruna sebep atfetmemek. Yani işte İlhan Hoca çok güzel bahsetti. “Sen ne dedin, kim bilir neler yaptın da böyle oldu.. Senin yüzünden. İdare etsen birazcık” gibi. Şiddetin nedeni araştırılır, toplumsal araştırmalar için araştırılır, bilimsel açıdan araştırılır. Ama vaka düzeyinde şiddetin izahı olmaz. Asla şu sorulmaz; “sende ne yaptın ki!” O kırık cam teorisindeki şiddetle mücadeleyi uyguladığımızda, tam olarak uygulayacağımız şey bu; şiddete sıfır tolerans, şiddetin hesabı sorulacak ve şiddete maruz kalan kişiye asla “senle ilgili kısmı neydi?” diye sorulmayacak.

SİLİK EŞ; ARKADAŞ (!) BABA

Mehmet DİNÇ – Klinik Psikolog-

Giriş

Her şeyin hızla değiştiği bir dönemi yaşıyoruz. Ulaşım vasıtalarından iletişim araçlarına, eğitim sistemlerinden yerleşim alanlarına her şey köklü ve hızlı bir şekilde değişiyor. Bu değişimin görünürlüğü her ne kadar araçlar, makineler, yollar ve binalar üzerinden olsa da esasında bütün bu değişimle beraber insanlar, insanların seçimleri, öncelikleri ve beklentileri de değişiyor. Yani değişim insanın etrafında insandan bağımsız ve insanı dışında bırakarak gerçekleşmiyor. Bilakis belki her şeyden çok insanla ve insanı değiştirerek ilerliyor. Bu çerçevede hiç şüphesiz sosyal roller ve ilişkiler de değişimden nasibini alıyor. Geçen yüzyılın aile yapısı bugünün aile yapısından nasıl farklıysa geçen yüzyıla göre bugün aile üyelerinin birbirine yönelik ihtiyacı, bu ihtiyacın yapısı ve yönü de farklılaşmıştır. Dolayısıyla mutlu, uyumlu ve huzurlu bir aile yuvası için bu değişen yapıya ve yöne uygun yeni tanımlar, yeni görevler, yeni yapılandırmalar yapmak gereklidir. Bu yenilikler aileyi oluşturan bütün unsurlar için gerekli ve geçerli olsa da bu çalışmada babalık üzerinde durulacak ve değişen aile yapısı içerisinde babanın nasıl değişmesi ve dönüşmesi gerektiği tartışılacaktır.

Ne Değişti?

Değişimle başladık değişimle devam edelim ve genelden özele doğru değişimin ana hatlarına yer verelim. Değişimin en bariz göstergelerinden olan ve bireyleri en çok etkileyen değişim hiç şüphesiz yaşam alanlarının değişimidir. Çünkü insan hayata ve dünyaya ister istemez belli ölçüde içinde bulunduğu yaşam alanı çerçevesinden bakıyor. Geçen yüzyıldan bugüne dünya çapında çok büyük oranda insanlar kitleler halinde köyden şehire göç ettiler. Bu göç tabii ki hayatı ve hayat tarzlarını etkiledi. Öncelikle bir kuşak şehir hayatına adaptasyon ile ömrünü geçirdi. Her ne kadar ilk kuşaklar tam adaptasyon sağlayamasalar da ve bunun örneği olarak fırsat bulur bulmaz ya da emekli olur olmaz kendilerini köylerine atsalar da çocukları şehir hayatına orada doğdukları ya da büyüdükleri için daha kolay adapte oldu. Onların çocukları için ise de köy hiç bir şey ifade etmez oldu. Bununla beraber şehirlerin bu kadar kısa zamanda bu kadar büyük bir göçe maruz kalması şehrin yapısını da değiştirdi. Yeni dünyada şehir hayatı büyük kitlelerin küçük mekanlarda yaşadıkları bir hayattır. Her bir birey için daha az özel alan vardır. Kafasını çevirdiğinde insan görmeyeceği, öfkesini sevincini kimseye zarar vermeden ve rahatsız etmeden ifade edebileceği, eşyle dostuyla rahat rahat özel zaman geçirebileceği alan ve imkan ya yoktur ya da çok azdır. Öte yandan bu kadar insanın varlığı sosyal anlamda gelişimi olumlu değil bilakis olumsuz etkiler. Yani bu kadar insanla beraber yaşamak daha çok iletişimi, daha çok etkileşimi, daha sosyal bir hayatı beraberinde getirmez. Aksine köydeki daha az insanla daha derin ve düzenli kurulmuş ilişkiden farklı olarak daha çok insanla daha yüzeysel ve daha kısa ilişkiler kurmak zorunda kalır bireyler.

Etrafında hep insanlar vardır ama fiziken yakın olsalar da ruhen yakın değildirler. İstisnaları olmakla birlikte uzaktan selamlaşmaların veya ufak değiş tokuşların dışında çok fazla bir etkileşim yaşanmaz. Büyükler için de bu böyledir küçükler için de. Dolayısıyla çocukların küçük yaşlardan itibaren konuşma, oynama, öğrenme, bakım vs. bütün ihtiyaçları büyük oranda yalnızca anne babanın üzerindedir. Bu durum anne babanın yükünü kat kat arttırmakta ve anne-babadan çocuklara daha çok vakit ayırmaları, daha çok emek vermeleri, daha çok sabretmeleri ve çocuklar için daha çok kendilerinden fedakarlık yapmaları beklenmektedir. Bununla beraber sabah işe giderken trafik stresi yaşayan, gün boyu farklı farklı çok sayıda işle ve insanla uğraşan ve dönerken yine bir stresle eve varan anne ve babanın ama özellikle babanın ne sabrı vardır, ne enerjisi vardır, ne de vakti vardır. Hele uzun saatler çalışan bir insansa ya da sosyal çevresi ve faaliyeti geniş bir insansa çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasında bütün yük ya anneye ya da televizyon ve internete kalmaktadır. Yine hem eve gelen baba ve anne için hem de evde olan çocuk ya da anne için ev uyumak, yemek ve tv/bilgisayar seyretmek/kullanmak haricinde nefes alabilecekleri, hareket edebilecekleri, farklı uğraşlar ve hobilerler vakit geçirebilecekleri bir yer değildir. Yeni dünyada vakit geçirilebilecek, nefes alınabilecek, yer bulunabilecek tek mekan olarak alışveriş merkezleri görünmekte, alışveriş merkezleri de yapay ve süregelen bir tüketim ihtiyacını ortaya çıkartarak, tükettikçe orada var olabilmeyi mümkün kılmaktadır. Hiç şüphesiz standart bir aile bütçesinin zorlanmadan, bunalmadan, sorunlar yaşamadan bu tüketim döngüsü içerisinde yer bulabilmesi ise imkansızdır. İmkansız gerçekleştirme görevi ise büyük oranda babadan beklenmektedir.

Eğitim sistemleri de değişimden büyük oranda nasibini aldı. Toplu okullaşma ile birlikte daha çok sayıda insan okullu oldu ve okullar, iyi okullar, daha iyi okullar, daha daha iyi okullar olarak sınıflandırıldı. Bu sınıflandırmada iyi bir toplumsal statü için daha daha iyi okullarda okumak isteyen yüzbinler ve milyonlar söz konusu olunca genel sınavlar ihdas edildi ancak bu genel sınavlar yeteneği değil bilgiyi ve özellikle de belli bir bilgiyi ölçmek amaçlı kurgulandı. Bu durum ölçülmek istenen bilginin dışında yeteneği ve ilgisi olan çok büyük oranda çocuk ve genci akıntının tersine kürek çekmeye yani ilgi ve yeteneklerinin dışında bir şeyler öğrenmek zorunda olmaya mecbur bıraktı. Bunun ötesinde ölçülmek istenen konuyla alakalı ilgi ve yeteneği olanlar bile bir hata ile yüzbinlerin arkasına düştükleri için sıfır hata üzerine yoğunlaşmak zorunda kaldılar. Hiç şüphesiz sıfır hata hayatın tabiatına ters olduğundan bunu normal bir insanın özellikle de hayat yolunun başında bir çocuk ve gencin kaldırabilmesi oldukça zor olduğundan ya özel okullara ya dershaneler ya özel derslere veya hepsine birden bütçe ayırma zarureti ortaya çıkmış oldu. Yine bu bütçeyi ayırması yoksa bulması beklenen evin babasıdır.

Baba ve anne günlük hayatta tabiri caizse çetin bir savaşın içindeyken, bir yanda kendileriyle ilgili daha zayıf, daha sağlıklı, daha bakımlı, daha dikkatli olmaları, diğer yanda işlerinde ilerlemeleri ve böylelikle tüketim çarkının bitmez hızına yetişmeleri, öte yandan çocuklarının geleceğine yönelik kaygılarından dolayı normal

masrafların üzerine özel okul, özel ders, dersane parası bulmaları beklenirken anne-babaların da çocukların beklentileri değişti. Çocukların bütün bu değişimlerin içerisinde çok ses ve hiç sorun çıkarmadan büyümelerini bekliyorlar. Bu durum da büyümenin doğasına aykırı olduğundan önce çocuklarının kapasitelerini, sonra kendi anne-babalıklarını ve nihayet çocuklarının ahlaklarını sorgulayıp mutlak bir hayal kırıklığı yaşıyorlar.

Bütün bunlar; söz konusu değişimler, yenilikler ve beklentiler ister istemez insanı ruhen daha zayıf ve güçsüz kılmakta, problem ve sıkıntılara karşı korunaksız, mutluluk ve yeniliklere karşı da kayıtsız yapmaktadır. Dolayısıyla aile içi ilişkilerden dışarıdaki işlere, kendini doğru değerlendirmekten hayata olumlu bakmaya, sorunlarla mücadele etmekten güzellikleri fark etmeye hayatın bütünü olumsuz etkilenmektedir.

Anne-babaya bakan taraf böyleyken değişimin bir de çocuk ve gençlere bakan tarafı var. Bu taraftan baktığımızda çocuklar ve gençler teknolojinin hayatı çepeçevre kuşattığı bir dünyaya doğdular. Bu dünya, şehir hayatının sıkışmışlığı içerisinde dar evler, dar sokaklar, dar sınıflar, dar zamanlar, dar ilişkiler arasında olabildiğine geniş bir internet dünyasını onlara sunuyor. Yok, olmaz, bilmiyorum kelimeleri onların dünyasında bir karşılık bulamıyor Dünyanın her yerinden haberleri oluyor. Ancak doğa ile çok bir karşılaşmaları olamıyor. Bir ağacı, bir çiçeği, bir böceği çok ciddi görmeden ve dolayısıyla sevmeden büyüyorlar. İnsana sıcak temasın asgari düzeye indiği bir çevrede yaşıyorlar. İnternette ilk kez konuşulan birine oldukça sıcak ve samimi davranılan ancak kapı komşusuyla selamlaşılmayan bir kültürde yetişiyorlar. Neticede; algıları değişiyor, olayları algılamaları gerçekten çok farklılaşıyor.

İlgileri değişiyor. Kendilerini ilgilendiren veya kendileriyle ilgili olan çoğu şeye anlık dikkat vermezken bilgisayar oyunlarına, profillerine saatlerini, günlerini, gençliklerini veriyorlar.

Hayalleri değişiyor. Önceden çocuklar polis olmak, doktor olmak, hakim olmak hayalleri kurarken şimdi en büyük hayal oynadığı oyunda istediği seviyeye gelmek oluyor.

Vücut sistemleri değişiyor. Geceleri hiç bir yere sığmayacak bir enerjiyle taşarken sabahları kafalarını kaldıramayacak kadar yorgun olduğu bir vücut sistemine sahipler.

Hayata bakışları değişiyor. Hayatı gerçek üstü bir film gibi, bir oyun gibi görüyorlar. Hiç bir şey gerçekten gerçek değil gibi. Kendileri bizatihi bedenen hissetmedikleri acıları duymuyorlar, başkalarının mutluluklarından asla mutlu olamıyorlar.

Baba Olmazsa Ne Olur?

Hayat ve hayat tarzı bu kadar değişir ve insanı değiştirirken insanla alakalı bazı temel ihtiyaçlar ise asla değişmiyor. Bu temel ihtiyaçların başında hiç şüphesiz aidiyet geliyor. İnsan doğduğu andan itibaren ait olmak istiyor, bağlı olmak, bağlanmak istiyor. Önce anneye, sonra babaya, sonra aileye, sonra topluma. Bu noktada anne ve aile çok önemli ama değişim sürecinde en çok kaybolan insanlardan biri baba. Halbuki bizim kültürümüzde baba ailenin direğidir. Direksiz bina olmaz, babasız aile olmaz. Anne için kararlı eş, çocuk için güçlü baba alternatifi olmayan ve aileyi aile yapan en önemli varlıktır. Değişen dünyada her geçen gün yoğunlaşan babaların vazifesini kimi zaman televizyonun ya da internetin, kimi zaman öğretmenin, çoğu zaman da annenin yapması bekleniyor. Halbuki roller tamamıyla farklı ve annenin doldurduğu boşluğu babanın, babanın doldurduğu boşluğu annenin doldurması zordur. Annenin çocuğa kazandırdığını babanın, babanın çocuğa kazandırdığını annenin kazandırması zordur. Çocuk için sağlıklı duygusal gelişimde annenin yeri çok önemliken, sağlıklı davranış gelişiminde ise babanın varlığı alternatifsizdir. Toplum içerisinde yaşarken zarar vermeyeceği ve zarar görmeyeceği davranışlar geliştirmeyi çocuk küçük yaşlardan itibaren babadan öğrenecektir. Bu öğrenme de çok büyük oranda ders, nasihat, tavsiye gibi değil babanın günlük davranışlarını izlemesi, oturup kalkmasını kopyalaması, konuşmasını dinlemesi, ilişkilerini gözlemesi ile gerçekleşecektir. Babasını görmeyen bir çocuğun ya da kısıtlı zamanlarda kısıtlı bir iletişimle gören bir çocuğun toplum içerisinde uyum sağlamasına yardımcı olacak sağlıklı davranışlar geliştirmesi çok zordur. Nitekim araştırmalar evde babanın olmadığı ailelerde okulu bırakma, uyuşturucu ve alkol alma, ergen hamileliği yaşama, şiddet ve suça bulaşma riskinin ciddi anlamda yükseldiğini gösteriyor. Öte yandan babanın (hem fiziken hem ruhen) var olduğu ailelerde ise çocuklarda akademik başarı, sosyal-duygusal gelişim, zihinsel gelişim, cinsiyet uyumu ve özgüven olmayanlara göre bariz şekilde artıyor. Konuyu istatistiksel olarak açıklamak gerekirse yapılan araştırmalar babanın çocuklarının hayatında olmadığı ailelerdeki çocukların olanlara kıyasla;

- Hapse girme riskinin 8 kat
- Cinayet işleme riskinin 5 kat
- Davranış problemi yaşama riskinin 20 kat
- Tecavüz vakalarına karışma riskinin 20 kat
- Evden kaçma riskinin 32 kat
- Uyuşturucu kullanma riskinin 10 kat
- Okulu bırakma riskinin 9 kat
- Taciz ve şiddete uğrama riskinin 33 kat
- Bir cinayete kurban gitme riskinin 73 kat fazla olduğunu gösteriyor.

Yine konuyla ilgili yapılan araştırmalara göre ergen intiharlarının % 63'ü babaların olmadığı evlerde gerçekleşiyor. Evsiz ve evden kaçan gençlerin %90'ının evinde baba yok. Davranış problemleri gösteren çocukların %80'inin evlerinde baba yok.

Yer değiştirmiş öfke sonucu tecavüz suçu işleyen gençlerin %80'inin evinde babaları yok. Hapishaneye düşen gençlerin %85'inin evinde babaları yok.

Var Ama Nasıl?

Burada babanın yokluğunu açıklamak gerekiyor. Söz konusu araştırmalar babanın fiziken yokluğu üzerine çalışma yapmışlar. Yani babanın ölüm ya da boşanma sebebiyle çocukların günlük hayatında yer almadığı aileler çalışma konusu olan. Bir de ölüm ya da boşanmanın olmadığı, babanın her gün eve geldiğı ancak yine de sanki ölmüş ya da boşanmış gibi çocuğunun hayatında yer almadığı aileler de var. Yani baba var ama yok. İsmi var, cismi var, eve gelip yemek yiyen, uyuyan biri var ama baba olarak çocukların hayatında yok. Ruhsal anlamda evin içinde bir varlığı yok. Bu tür ailelerde çoğu zaman çocuklar üzerinde babanın yok olduğı ailelerde olduğı gibi çocuklarda yaygın davranış sorunları ortaya çıkıyor. Çünkü baba fiziken var olsa da ruhen yok.

Bugün Dün Değil ya da Harmandalı Çalarken Horon Tepilmez

Orta yaşlarına yakın çoğu babanın genel itirazı vardır bu tespite. Kendilerinin de aynı süreçten geçtiklerini, babalarıyla oturup konuşmak sohbet etmek bir kenara yaklaşmanın bile o zamanlar zor olduğunu söyleyerek de iddialarını güçlendirmeye çalışırlar. Ancak bilmek gerekir ki o zamandan bu zamana çok şey değişti. O zaman çocuklar öyle böyle büyük görerek, izleyerek, gözleyerek büyüyorlardı. Bu büyük bazen dede, bazen amca dayı, bazen mahallenin bakkalı kasabı manavı bazen de komşu amcalar oluyordu. Ancak bugün çocuğun doğru davranış anlamında beslenebilmesi için düzenli ve derinlikli ilişki kurduğı büyükler çoğu zaman yok etrafında. Dolayısıyla babanın baba olarak yükü biraz daha artıyor ve baba kendi konumunu kendi yaşadığı dönemin şartlarına ve çocuklarına göre değil bu dönemin şartlarına ve çocuklarına göre değiştirmek durumunda. Bir Afrika atasözü "Müzik değişince dans da değişir" der, müzik değişti, dönem değişti, şartlar değişti, toplum değişti karşılığında mutlaka ama mutlaka babalar, babaların sorumlulukları ve vazifeleri de değişecek. Değiştirmeyen babalar harmandalı zeybek çalarken horon tepen bir insan gibi garip duracaklar.

Arkadaş Baba Değil, Baba Baba

Babalar ve babalık değişecek ancak babalıktan kaybederek değil. Çokca babanın son zamanlarda sık kullandığı bir söz var; "biz baba oğul gibi değil arkadaş gibiyiz" ya da "çocuğumla ilişkim arkadaş gibi" diye. Unutmamak gerekir ki çocukların arkadaşları var, herhangi bir arkadaşın alternatifi var dolayısıyla arkadaşla ihtiyaçları yok. Çocukların babaya ihtiyaçları var, baba olan babaya, arkadaş olan babaya değil.

Bugün Mümkün Yarın Değil

Babalar genellikle çocuklarda bir sorun olduğunda ortaya çıkıyorlar. Özellikle ergenlik döneminin çalkantılı büyük sorunlarında ortaya çıkıyorlar. Ancak söz konusu sorunların bir evveliyatı var. Her büyük sorun ve sorunlu davranış işaretlerle geliyor. Bu işaretler duruma göre bir ay duruma göre yıllar yılı sorunun geldiğini söylüyor bazen bağıyor. Ancak genellikle ya babaya duyurulmuyor ya da baba göz ardı ediyor, önemsemiyor. Büyük sorunlar ortaya çıkana kadar da her şeyin yolunda gittiğini farz ederek asgari dikkat, asgari ilgi, ve asgari bilgi ile çocuklarıyla ilişkisini götürüyor. Sonrasında sorunlu davranışlar ortaya çıktığında ise önce tehdit ve cezalandırmalar geliyor. Sonra konuşalım, anlaşalım, erkek erkeğe dertleşelim, derdin ne söyle bana fasılları geliyor. Ancak ergenlik dönemine gelmiş bir çocuk 10-15 senelik hayatında hiç dertleşmediği bir insanla nasıl bir anda dertleşmeye başlar? Zorunlu günlük konuşmalar dışında doğru düzgün konuşmadığı bir insana nasıl sırlarını açar? Her yanlışı için eleştiren ya da cezalandıran biriyle nasıl düşüncelerini paylaşır? Hele ki çocuk 18-20'li yaşlara geldi ve o zamana kadar babayla sağlıklı bir iletişim zemini bulamadıysa artık babanın bırakın dertleşmeyi normal konuşması bile mümkün olamayabilir. Çocuk küçükken babanın ayırmadığı küçük dakikalar ve saatler, büyüdüğünde haftalar ve aylar olarak sunulsa yine işe yaramaz. Demir tavında dövülür çünkü. Dolayısıyla bugün çocuğa ulaşmak, çocuğun ruhuna inmek mümkün ama yarın değil, olmayacak.

Anneye Müfettiş Değil Baba Lazım

Çocuklarla alakalı çok sayıda meşgalenin yanında ev işleri de üzerinde olan annelerden babanın sorumluluğunu üstlenmelerini beklemek hiç şüphesiz çok insafli olmaz. Ancak maalesef çok sayıda ailede anne evle, çocuklarıyla, eşiyile ilgili ağır sorumluluklarının yanında bir de babanın çocuklarla ilgili sorumluluklarını da üstlenmektedir. Bu ağır sorumlulukların altından kalkamazsa da babalar tarafından eleştirilmekte ve suçlanmaktadır. Çocuğunun kaçınıcı sınıfa gittiğini bilmeyen, çocuklarının hayatiyle alakalı sadece hesap soran, okulu ve öğretmenleriyle ödemeler hariç hiç görüşmeyen, anne-baba okulu seminerlerine hiç katılmayan, çocuk eğitimiyle alakalı hiç kitap okumamış çok sayıda baba olduğunu üzüntüyle defalarca tecrübe ettik. Bütün bunlardan sonra da çocuklarla alakalı herhangi bir sorun ortaya çıkarsa da bu "babalar" direk anneyi sorumlu tutmakta, "eksik" annelik yaptıklarını iddia etmektedirler. Halbuki anne annedir, baba babadır. Annenin babanın yokluğunu, babanın annenin boşluğunu doldurması çok mümkün değildir. Dolayısıyla çocukların iyiliği için ailenin ihtiyacı olan şey zaman zaman anneyi denetleyen, müfettiş gibi annenin başında durup çocuklarla ilgili her sorumluluğu anneye yıkan, herhangi bir sorun durumunda da anneyi suçlayan bir baba değildir. Bilakis ihtiyaç çocukların her türlü sorumluluğunu anneye beraber üstlenen, ebeveynlik yükünü anneye beraber paylaşan, babalığı sadece gündüz işe gidip akşam eve gelmek ve evde mutlak düzen ve sessizlik beklemek olarak anlamayan babadır. Nasıl ki mutluluk zamanları ebeveynliğin tadı ve gururu

paylaşıyorsa, sıkıntı zamanlarında sıkıntılar, sıkıntı olmasın için de her zaman sorumluluklar anneye paylaşılmalı, baba babalığı anneden beklememelidir.

Hatasız Kul Olmaz, Hatamla Sev Beni

Baba-çocuk ilişkisinde babalar tarafından en sık yapılan hatalardan birisi de çocuklardan yetişkin gibi davranmasını beklemektir. Babalar gençliğin en deli dolu zamanlarını geride bırakıp, bir yuva kurup, hayatını düzene oturtturmanın verdiği olgunlukla hayata bakarlar ve çocuklarının da kendi olgunluklarında hayata bakıp hata yapmamalarını beklerler. Şayet o olgunlukla bakamıyorlarsa da kayıtsız şartsız babalarına teslim olup her sözünü tutmalarını isterler. Bu konuda çok kullanılan bir örnekle söz konusu beklenti ve isteğin ne kadar yanlış olduğunu anlatalım. Yaşamayı bir dağa çıkmaya benzetirler. İnsan yaşadıkça daha yukarılara çıkar ve daha geniş bir alanı görür. Bazı şeyler de ancak yaşadıkça öğrenilir eğitimden okumaktan bağımsız olarak. Babalar çocuklarına göre dağın daha yukarısında daha geniş bir alanı görmekteyler. Çocukları çok daha aşağıdan onları takip etmekte ve ister istemez daha kısıtlı bir alanı seyredebilmekteyler. Baba şayet çocuklarına bir manzara gösterir ve çocukları göremediklerinde neden görmediler diye şikayet eder hatta daha ötesine gidip çocuklarına kızar ve ceza verirlerse hatayı çocuk değil baba yapmış olur. Çocuk hata yapacak aynı babanın gençliğinde yaptığı gibi. Kendine kalıcı bir zarar vermediği sürece ve başkalarını sıkıntıya sokmadığı sürece hatalar yapmasına da göz yummak gerekir. Çünkü insan bazen hatayla öğrenir. Bir musibet bin nasihatten iyidir derler ya büyükler. Çünkü insan hata yapmak zorundadır. Hatasız kul olmaz.

Kendimize Gösterdiğimiz Kadar Hoşgörü Gösterelim

Babalar çocuklarıyla sorunları olmadığı, keyifli oldukları dönemlerde daha rahat davranırlar veya hayatlarında işlerinden ya da kendi ilişkilerinden kaynaklanan sıkıntılar sebebiyle daha farklı davranırlar. Bu rahatlık ya da farklılık onları normalde davrandıklarından değişik davranmaya itebilir. Hiç şüphesiz böyle bir durum karşısında kendilerini hoş görecektir ve çok makul sebepler ileri süreceklerdir. Ancak çocuk aynı sebeplerle değişik davranırsa o sebeplere ikna olmayacaklar ve çocuktan hesap soracaklardır. Bu noktada aklımızda tutmamız gereken önemli bir nokta var: Çocuklar bize kıyasla farklı davranmak için daha çok sebebe sahipler, daha mazurlar. Dolayısıyla onların farklı davranışları karşısında en az kendimize gösterdiğimiz kadar hoşgörü ve anlayış göstermek zorundayız.

Her Davranış Model

Davranış her zaman sözden daha etkilidir, sözün önünde gider. Bu nedenle çocuklarınıza bir davranış bir alışkanlık kazandırmak istiyorsanız önce kendinizde bu davranış veya alışkanlığın olup olmadığını kontrol edin. Siz de olmayan bir davranışı ne kadar etkileyici bir üslupla, ne kadar güzel örneklerle anlatırsanız anlatın çocuğun dünyasında “gerçekten çok iyi bir davranış olsaydı babam da yapardı”

olarak karşılık bulacaktır. Bu anlamda en büyük sıkıntı babaların çocukların teknoloji kullanımına ve ders çalışmalarına yönelik tepkileri ile ilgili oluyor. Saatlerce televizyon başında kalan ya da cep telefonunu elinden bırakmayan babalar çocuklarının bilgisayar kullanımı sınırlandırmaya çalışıyorlar ya da senede bir kitap bile bitirmeyen, eline gazeteden başka okumak için bir şey almayan babalar çocuklarının düzenli ders çalışması için baskı yapıyorlar. Emin olun hiç bir etkisi olmaz bu baskıların çocuğunuzla aranızın bozulmasından başka. İdeal olan çocuğunuzun yapmasını istediğinizi önce kendiniz yapmanız. Çünkü her sözünüz değil her davranışınız çocuk için model.

Sorular Var, Sorunlar Olacak

Her gelişim bir değişimdir ve her değişim beraberinde doğal olarak sorular ve sorunları da getirir. Gelişimin en hızlı seyrettiği çocukluk ve ergenlik döneminde hızla büyüyor olmanın getirdiği çok sayıda soru ve sorun kaçınılmaz olarak olacak. Sorularla ilgili çocuklarla açık bir iletişimin kurulması, çocukların korkmadan çekinmeden size merak ettikleri soruları sorabilmeleri çok önemlidir. Çünkü merak ettikleri soruları size sormayınca o merak ölmez sadece muhatap değiştirir. Çocuklar size sormaz internete ya da arkadaşlarına sorarlar. Ancak ne internet ne de arkadaşları çocuğunuzun kendisi, dünyası ve hayatı hakkındaki soruları sizin kadar özenli, dikkatli ve iyi niyetli cevaplamayabilir. Bu riski almamak ve çocuğun doğal merakından zarar görmesine mani olmak için soru sorulabilir bir baba olmak gerekir. Bir diğer mesele olan sorunlar meselesinde de benzer bir süreç var. Çocuğun gelişim döneminde sorunları olacak ve bu sorunlar karşısında yardım alabileceği insanlara ihtiyaç duyar, hesap vereceği değil. Bu anlamda her sorun bir şey anlatmak ister. Şayet baba sorun davranışın arkasında çocuğun vermek istediği mesajı görmez ve çocuğa hesap sorup cezalandırırsa çocuk yaşadığı sorunla alakalı ihtiyaç duyduğu yardımı dışarıdan aramak zorunda kalacaktır. Dışarıda da sorun yaşayan çocuklara yardım etmek (!) isteyen uyuşturucu satıcısından çete liderine çok sayıda kötü niyetli insan hazır bekliyor.

PANEL-4: GÜNÜMÜZ ERKEĞİNİN SORUNLARINA BAKIŞ -II

Moderatör

Doç. Dr. Nurullah ARDIÇ

Konuşmacılar

Dr. MUSTAFA ÖZEL

İBRAHİM KİRAS – Gazeteci-

Prof. Dr. Kemal SAYAR

Doç. Dr. Nurullah ARDIÇ¹⁰

Ailenin dönüşümü ile ilgili, bu arada erkek ve kadınların rolleri ile ilgili malumunuz önemli değişimler yaşanıyor toplumlarda. İşte örneğin pre-modern dönemde sanayi kapitalizminin çıkmasından önceki dönemde, ataerkil bir aile yapısı vardı; ancak sosyolog Max Weber'in de dediği gibi kapitalizmin en önemli özelliklerinden bir tanesi ev ve iş yerinin birbirinden ayrılması, dolayısıyla erkeğin de evden ayrılması oluyor ve modern toplumlarda erkek evden ayrı yaşayan, ayrı kalan, günün çoğunu ailesinden ayrı geçiren bir hayat tarzına evrilmek zorunda kaldı. Ve erkeğin oynadığı temel rol de 'eve ekmek getirmek', evin geçimini sağlamaktı, bildiğiniz gibi. Şimdi ise daha ziyade post-endüstriyel dönemde yaşıyoruz, yani sanayi kapitalizminin bazı açılardan biraz aşıldığı, üretim sistemlerinin esnediği vs. bir yeni düzen. Fakat burada erkeğin rolü çok fazla değişmedi. Yani örneğin yine geçim sorumluluğu büyük oranda onun üzerinde kalmaya devam ediyor. Buna ilaveten eve tekrar daha fazla dönmesi, eviyle daha fazla ilgilenmesi, çocuklarıyla (işte yine örnekler verildi sabahki oturumda, çocuğun derslerine yardım etmesi vs.) bekleniyor, isteniyor. Bunun da üstüne üçüncü bir unsur olarak, özellikle bizim toplumumuzun muhafazakar kesimlerinde erkeklerin, bir de tabiri caizse bir 'Osmanlı babası', Osmanlı ailesindeki baba rolünü oynaması da isteniyor: Daha 'babacan', iş zamanları dışında daha çok evinde olan, biraz kaşları çatık ama eviyle yakinen ilgilenen vs. bir baba olma sorumluluğu da atfediliyor kimi zaman. Dolayısıyla günümüz Türkiye toplumunda erkeklerin omuzlarındaki yük bir hayli fazla.

Bu arada küçük bir parantez açmak istiyorum müsaadenizle; erkekler ve kadınlar, aileler vs. hakkında sahip olduğumuz bu tür imajlar genellikle birtakım genellemelere dayanıyor ve kafalarımızdaki zihin haritalarımızdan çıkan genellemelerden kaynaklanıyor. Ve fakat bu imajlar yaşanan gerçekliğe her zaman birebir tekabül etmiyor. Mesela Osmanlı'nın aile yapısı akademik literatürde de edebi tahayyülde de genelde hep geniş ailelerden müteşekkil bir yapı olarak bilinir. Fakat Haim Gerber gibi bazı Osmanlı tarihçileri, mesela 19. yüzyılda Osmanlı toplumunda çekirdek ailelerin yaygın olduğunu, geniş ailelerin ise istisna olduğunu söylüyorlar. En azından kendi çalıştıkları vilayetlerde durumun böyle olduğunu gösterdiler. Dolayısıyla zihnimizdeki imajlar bizim hem kendimize hem de başkalarına bakışımızı önemli ölçüde etkiliyor. Evet, bu kısa tespitlerle yetinip burada bitireyim. Konuşmaların ardından da kısa bir kaç kelam etme imkanı bulabilirim umarım.

Kitab-ı Mukaddes'teki hikayede Hz. Adem'i "kandıran" Hz. Havva'dır; doğrudan şeytanın kendisi değildir. Bizim geleneğimizdeki versiyonunda ise şeytan her ikisini de kandırır. Batı geleneğinde, taa o zaman başlayan, cennette başlayan bu ayrım modern döneme kadar devam etmiştir. Yani kadının erkekten 'aşağı' olduğu fikri Batı geleneğinin derinliklerinde mevcuttur ve modernite dediğimiz hayat tarzı da

¹⁰ Doç. Dr., İstanbul Şehir Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü.

bunu farklı formlarda yeniden üretmektedir. Gerçi Marx ve Engels'in de dediği gibi, kapitalizmin mantığı aslında kadın ve erkek arasında bir ayrım yapmaz. Zira kapitalistler insanları işçi olarak kullanacak ve sömürecekse, eşit derecede sömürür. Yani her ikisini de proleterleştirir.

Ayrıca kapitalizm tüketici olarak da insanları ayrım yapmadan 'tüketen insan' haline getirmeye çalışır. Bugün de bunu görüyoruz aslında biraz. Yani İbrahim Bey de biraz bahsetti: Medyada kadınların temsili vs. Bu aslında çok bilinen bir şey, ama benzer bir durum verdikleri örnekler için de geçerli gibi geliyor bana. Kapitalizm (ya da geç-kapitalizm) denilen sistem burada da pek ayrım yapmıyor. Rol tanımlama açısından mesela erkeğe de hem güçlü olmayı hem romantik olmayı, hem nazik olmayı hem biraz maço olmayı, hem fiziksel olarak fit olmayı hem de zengin olmayı vs. hepsini dayatıyor. Hepimiz bu imajlara maruz kalıyoruz, kadınlar da erkekler de benzer şekillerde.

Kemal Hocam modernleşme ile beraber toplumdaki bilgi otoritelerinin değiştiğini çok isabetli bir şekilde söyledi. Şöyle bir ilave yapayım: pre-modern dönemde bilgi otoritesi aslında din adamlarıydı, zira bize dünyayı anlamlandırmamızı sağlayan bilgiyi verenler din adamlarıydı. Moderniteyle beraber bilgi otoritesi bilim adamları oldu; fakat bence bugünlerde içinde yaşadığımız geç-modern veya geç-kapitalist dönemde bu durum biraz değişiyor. Çünkü medya ve medyaçılar devreye giriyor; gazeteciler, reklamcılar devreye giriyor. Dolayısıyla, örneğin reklam erkekleri de kadınları da aynı anda muhatap alıyor. Bir yandan erkekleri cinsellik yoluyla, 'güç' isteği yoluyla, cazibe arzusu yoluyla birer tüketici haline getirmeye çalışıyor. Erkeklerin rol model olarak ise çocuklarına daha iyi bir tüketici nasıl olunur ve daha ihtiraslı, tuttuğunu koparan bir erkek nasıl olunur, bunu dayatıyor aslında. Tabi ki daha makro planda da medya ve tüketim kültürü yoluyla modern topluma daha uyumlu bireyler olarak nasıl katılınır, bunu da dayatmış oluyor diye düşünüyorum.

MODERN TOPLUMDA BABA / ERKEK OLMANIN EKONOMİ POLİTİĞİ

Dr. Mustafa ÖZEL

Babalık gene yorucu bir iş, annelik kadar olmasa da... Modern bir toplum içinde yaşıyoruz ve modernlik babaya isyan ile başladı. "Allah Baba'ya isyan" Çünkü Hristiyan bir toplumun içinde çıktı bu düşünce. Ve hayat tarzı. "Tanrı Baba'ya isyan, Hükümdar Baba'ya isyan, Baba babasına isyan, Aile babasına isyan". Bu isyanı olumlu yönde de değerlendirebiliriz. Olumsuz yönde de değerlendirebiliriz. Ama sabahleyin Hayrettin Kara hocanın da belirttiği gibi; realiteyi gelişmeleri önce durup anlamaya çalışalım. Her türlü yorumlayabiliriz. Yani başımıza gelmiş olanı, ne iyi oldu diye de değerlendirebiliriz eyvah ne kötü oldu diye de değerlendirebiliriz. Ama başımıza ne gelmiş olduğunu doğru anlayabilirsek, bir olumsuzluk varsa onu aşma yolundaki gayretimizi daha doğru kullanma imkanımız olur.

Modern toplumu çeşitli kelimelerle nitelendiriyoruz. Mesela modern toplum bir bolluk toplumdur diyoruz. Modern toplum bir özgürlük toplumdur diyoruz. Modern toplum eşitlikçi veyahut en azından eşitlikçilik arayışı içindeki bir toplumdur diyoruz.

Modern toplum endişe toplumdur. Modern toplum kuşku toplumdur. Modern toplum bilinçsizlik toplumdur diyoruz. Bugün burada buna babasızlığı ekliyoruz. Modern toplum bir babasızlık toplumdur. İyi taraflarıyla, kötü taraflarıyla... Bu iyiliği kötülüğü doğru anlayabilmem için modern toplumun kapitalistik niteliğine odaklanmamız lazım. Modern toplumu en iyi nitelendiren kavramlardan birisi kapitalizm kavramıdır. Kapitalizm de esas itibarıyla sınırsız sermaye birikimi amaçtır, temel hedeftir. Bütün diğer insani faaliyetler bu hedefe hizmet ettiği ölçüde değerlidir. Dolayısıyla bunun yol açtığı sonuçları doğru anlamamız lazım. Kapitalizm bir tür modern simyacılıktır. Biraz merak etmiş olanlar bilirler; Simya ilminin, İbn-i Sina'nın iki ilmi vardı. Görünür hedefi; adi bir metalden, diyelim kurşundan bakırdan altın elde etmek... Bütün hükümdarlar saraylarında simyacı yetiştirirdi, barındırırlardı. Yani çeşitli sırrı yöntemlerle "acaba devletin bütçe açıklarını giderebilecek altın, laboratuarda imal edilebilir mi" diye. Fakat diğer bir amacı da, ölümsüzlük iksirini bulmaktı. Yaşarken ölümsüzlüğe ulaşmaktı. Bir yandan som altın arayışı, bir yandan ölümsüzlük arayışı... Kapitalizm aslında simyacılar ihtiyaç bırakmadı. Modern ekonomik büyüme yoluyla, aslında bir anlamda bir dünya cenneti ortaya çıkarmak... Bolluk toplumu derken de kastettiğimiz oydu. İnsan ilk yaratıldığında doğrudan doğruya dünyaya gönderilmedi. Dünya bizim vatanımız değil. Dünya bizim için bir gurbet yeri. İnsanın ana yurdu cennettir. Onun için cenneti özleyüyoruz. Yani tadına bakmamış olsak belki bu kadar özlemeyecektik. Cennet bir bolluk yeri, her şey bol. Bir tek şey kıt ve o kıtlık esas itibarıyla kadın erkek ilişkilerini anlamlandırmak bakımından da bence önemli bir simgesel değer taşıyor. Bir ağaç vardı. Yaratıcı; "yiğin için, istediğiniz şeylere sahip olun ama sadece bu ağaca yaklaşmayın" dedi. Ne ağacıydı o? Genelde elma ağacı deriz değil mi...

Başka görüşü olan var mı? Ne ağacı olabilir... Atıyoruz tabi. Evet, buğday olabilir. Uzak Doğulu olsaydık mesela pirinç te diyebilirdik. Gerçi o ağaç değil ama neticede pirinç denebilirdi. Bence ayva ağacıydı. Ayvayı yedik çünkü. Ayvayı yediğimizin cezası olarak dünya hayatı yaşamaya hüküm giydik. Şuanda bile hükümlü olarak yaşıyoruz. Kuran-ı Kerim’de ayrıntı yok. Yani o meyveden tattılar ve bugün anladığımız anlamda insan oldular. Fakat Babel’da, Kitab-ı Mukaddes’te; bugün Musevilerin ve Hristiyanların kutsal metin olarak kabul ettikleri Babel’da ağacın, meyvenin tadına bakanın Havva olduğu söyleniyor. Ben tabi doktor değilim ama, bir eşim iki kızım var. Dolayısıyla meyvenin tadına ilk bakanın Havva olduğunu tecrübe ile tahmin edebiliyorum. Çünkü kendimi Adem’in yerine koyacak olursam, erkek o kadar meraklı olmuyor. Çünkü hem çeşitli tefsirlerden hemde Babel’dan öğrendiklerimize göre aslında cennette ilk kapsamlı reklam ve tanıtım kampanyasının düzenlenmiş olduğunu görüyoruz. Çünkü bu meyveyi onlara basit bir meyve olarak tanıtırsa şeytan, başarılı olamayacak. Gerçeklikle oynuyor, tıpkı bugün reklamcıların yaptığı gibi... Gerçekliğin tabiatını değiştiriyor. O ağacın mutlak bilgi ağacı ve ölümsüzlük ağacı olduğunu söylüyor. Dolayısıyla Allah size kendisi gibi olmayasınız diye bu yasağı koydu. Tadına bakarsanız onun gibi ölümsüz olacaksınız. Bu propagandayı yaptıktan sonra gevşediler. Havva önce tadına baktı. O dönüşü insanoğlu bugünkü şekliyle. Adem ne yapsın... Biricik eşi... Dayanamadı yüreği. O da “madem hanım gitti bende o yola gideceğim.” Dedi derim. Bu modern toplum kapitalizmin –ahir zaman olarak kabul edersek içinde yaşadığımız çağı- kadınlar üzerinden toplumu dönüştürücü, erkeği kadının peşine takıcı tekrar ediyorum, burada en ufak bir olumsuz anlamda söylemiyorum bunları. İyidir kötüdür şudur budur hiçbir değer yargısı koymadan bunu anlatıyorum.

Dedik ki, kapitalizm esas itibariyle sınırsız sermaye birikimini amaçlayan bir iktisadi sosyal sistem. Daha önceki sistemlerin büyük bir kısmı birer ihtiyaç ekonomisi çerçevesinde dönüyorlardı. Yani imalat yapmaktan, ticaret yapmaktan asıl amaç; insanların temel ihtiyaçlarını gidermekti. Kapitalizm burada büyük bir devrim yaptı. İnsanoğlunun psikolojisini, biyolojisinin yerine ikame etti arkadaşlar. Bu dönüşü bağlamak çok önemlidir. Çünkü insanın biyolojik ihtiyaçları sınırlıdır. Ben iktisat hocasıyım. Derse girerim. Daha birinci gün iktisatın tanımını yaparım. İktisat; sınırlı kaynakları, sınırsız insan ihtiyaçlarına optimal şekilde dağıtmanın ilmidir. Rahmetli dedem bugün burada olsa ve bende böyle bir tanım yapsam herhalde bastonuyla peşimden koşardı. Böyle bir tanım mutlak şükürsüzlük demektir. Ne demek sınırlı kaynaklar... Cenabı hak bu kadar nimet lütfetmiş sen hala hoca ayaklarında kaynaklar sınırlıdır diyorsun. Bir de utanmadan ihtiyaçlar sınırsızdır diyorsun. İhtiyaçlar sınırsız olur mu? Niye ihtiyaçlar sınırsız olsun. Ama daha işin başında ihtiyaçlar sınırsızdır kaynaklarda sınırlıdır dediğimiz andan itibaren sizi bambaşka bir alana çekmiş oluyoruz. Bambaşka bir gerçekliğe taşımış oluyoruz. Tartışmamıza ondan sonra devam ederiz. Arada artık o sınırlı kaynakları nasıl tahsis edeceğimizi tartışıp dururuz. Niye bu tanımları yapıyoruz? Çünkü eğer sınırlı ihtiyacı kabul edersek, nihayet bu sınırlı ihtiyaçlar içinde sınırlı üretim yapılacaktır. Sınırlı üretim yapılırsa sınırlı kar olacaktır. Sınırlı kar olunca da sermayenin sınırsızca büyümesi diye bir şey gündeme gelmeyecektir. Eğer amaç sermayeyi sınırsızca büyütme; bütün siyasi,

askeri, kültürel, ahlaki sistem buna hizmet edecekse; o zaman insanların biyolojik ihtiyaçlarıyla yetinemeyiz. İnsanların iştahlarının, şehvetlerinin, ihtiraslarının, tutkularının onlara ihtiyaçmış gibi benimsetilmesi lazım. Bu aşağı yukarı son iki yüzyılda insanlığın uğradığı bir ilerleme ya da beladır. Başımıza gelmiş bir durumdur. İster bunu ilerilik olarak görürsünüz, ister büyük bir felaket olarak görürsünüz; ilim adamı olarak söyleyebileceğim tek şey bunun sürdürülemez oluşudur. Bu sürdürülebilir bir şey olsa, bela mı ilerleme mi diye çok tartışmam. Ama sürdürülemez bir şey. Çünkü sadece kendimizi tüketmekle kalmıyoruz, içinde yaşadığımız bir tür anne rahmi gibi kabul edebileceğimiz tabiatı da yok ediyoruz. Kuranı kerimde sık sık “biz onlara zulmetmeyiz, onlar kendi kendilerine zulmederler” buyuruyor. Şuanda onu yaşıyoruz. Topluca bütün insanlık kendi kendimize zulmetmenin, kendi kendimizi yok etmenin, tüketmenin anlayışı içindeyiz.

Dedik ki kapitalizm sınırsız bir tüketimi gerektiriyor. Sınırsız üretim, sınırsız tüketim. Buradan da sınırsız bir sermaye, birikim elde etmek... Böyle bir sistem içerisinde özgürleşmek demek esas itibarıyla öncelikle piyasada üretilen, piyasada üretilip insanlara sunulan malları talep etme hakkı elde etmektir. Yani özgürlük güzel bir kelime. Ama kırk anlamda kullanılabilir. Benim kullandığım anlam, toplumsal gerçeklikte en fazla karşımıza çıkan şey nedir? Bir kadının ya da erkeğin, çocuğun ya da büyüğün kapitalist bir toplumda özgür olduğunun birinci alameti ekonomik piyasada üretilen malları talep etme hakkına sahip olmasıdır. Tabi talep etme hakkı labilir ama bunu nasıl karşılayacak? Bunu sadece erkeğin piyasa için çalışmasıyla elde edemez. Başlangıçta sadece erkeklerin kapitalist sistemde çalıştıklarını gördük. Sonra yavaş yavaş son yüzyılda, özellikle son elli yılda kadınlar da o alanda erkeklerle beraber, bazı yerlerde daha fazla sayıda çalışmaya başladılar. Gerçi bütün bu çalışmalara rağmen hala “erkek egemen” bir kapitalist sistem içinde yaşıyoruz. Yani global bir şirketi alın, bu şirketlerin içerisinde diyelim ki işte %70 erkek, %30 kadın çalışıyor olabilir. Kaç tanesinde hala erkekler egemendir. Yani erkekler en üst meydanı bütünüyle “kadınlar buyurun dükkan sizin” noktasına getirmiş değillerdir. Ben bundan söz etmiyorum. Kadın ile erkeğin bu tür bir rekabetinden söz etmiyorum. Ben ikisinin beraber içine girdikleri anafordan söz etmeye çalışıyorum. Özgürlüğün ikinci anlamı kadının da -ama ekonomik piyasa içerisinde- çalışma hakkını elde etmesi. Bununla ne yapacaklar? Bununla esas itibarıyla aile bütçesini genişletecekler ve mal talep etme kabiliyetlerini artırmış olacaklar.

En başta dedim ki, modern toplum 3 isyanla başlıyor. Tanrıya isyan, hükümdara isyan ve eve isyan. Evin otoritesine isyan... Evsizlik şuan kapitalist sistemin, geçmiş sistemlere göre her bakımdan temayüz eden niteliğidir. Modern toplum bir kiracılar toplumdur arkadaşlar. Ben 57 yaşındayım. 17 yaşına kadar Ağrı'daydım. Ağrı o zaman küçük bir köy sayılırdı. Küçük bir kasaba diyelim. 20.000 nüfuslu 1970lerin ortasına kadar... Henüz kapitalizmin bütünüyle nüfuz etmediği bir ortamdı. Bunu nerden anlıyorum; evsiz insan yoktu. Yani yoksuldular ama evsiz değildiler. Bugün kırk sene öncesine göre daha gelişmiş bir Türkiye'deyiz. Onun da ekonomik başkenti

olan İstanbul'dayız. Daha ilerideyiz. Ama İstanbul nüfusunun 4/3'ü evsizdir arkadaşlar. Kapitalizm bir kiracılar uygarlığıdır. Evsizleştirici bir uygarlıktır. Yani madde anlamıyla bile böyledir. Klasik anlamda babayı yok ettiğiniz zaman bunun psikolojik hatta psikiyatrik ne gibi sonuçlara yol açtığını uzman hocalarımız arkadaşlarımız anlattılar, anlatacaklar. Ben o kısımlarına girmiyorum. Neyi kaybettiğimizi, neyi geride bıraktığımızı ve neyi -şartlar ne kadar yenilenirse yenilensin- tekrar ele geçirebileceğimizi size hissettirmeye çalışıyorum.

İki şey söyleyeceğim; bu hürriyet, özgürlük, eşitlik gibi kavramlar insanlara hoş gelebilir. Fakat sosyal erdemde de maddenin sakınımlı kavramı vardır. Yani almadan veren sadece Allah'tır. Maddi kainatta da hiçbir şey vardan yok olmaz, yoktan var olmaz. Bir şey geliyorsa bir şey gidiyordur. Sosyal planda da bu böyledir. Bizim o fazla süsleyerek ortaya koyduğumuz özgürlük ve eşitlik gibi şeylerle, sigortalarla ya da ilkelerle bazı şeyler geliyor olabilir ama neleri kaybettiğimizin bilincine vardıkça denge kurma imkanımız olacaktır. Bir tespitle noktalayayım; modernliğin başlangıcındaki hala etkilerini yaşadığımız en büyük halk hareketi Fransız Devrimi'dir. Kapitalist sistemin siyaseten şekillenmesine çok önemli katkıda bulunmuştur. Bu devrenin sloganı üç kelimedenden ibaretti. Hatırlayacaksınız; özgürlük, eşitlik, kardeşlik. İki yüz yıldır modern ideolojiler arasında kıyasıya bir çatışma var. Özellikle liberaller ve sosyalistler, bireyciler ve toplumcular arasında. Liberaller özgürlüğü bayraklaştırdılar. Sosyalistler eşitliği bayraklaştırdılar. İkinin de kendilerine göre haklı tarafları var. Ama iki yüz yıllık kardeşlikten söz eden olmadı. Kardeşliği öne çıkaran olmadı. Kardeşliği de birleştiren olmadı. Kardeşlik, karındaşlık demektir. Aynı karında yaşamak demektir. Halbuki biz erkek olarak, kadın olarak, baba olarak, oğul olarak, kız olarak; aslında hepimiz tabiat diyebileceğimiz, kainat diyebileceğimiz bir ananın karnında yaşıyoruz. Kardeş olmak demek; birbirimize ve o karna ihtimam göstermek demektir. Kaybettiğimiz duygu bu ihtimam duygusudur. Bu "erkek mi öne çıkmalı kadın mı öne çıkmalı, kadın hakları şu mu olmalı bu mu olmalı" bunları her zaman konuşacağız. Ama bütün bu konuşmalar sırasında neye ihtimam göstermemiz gerektiğini bilmemiz lazım. Çok etkilendiğim için Hayrettin Kara'nın konuşmasına atıfta bulunarak bitireceğim; o kültürel terziliğin esas itibariyle babayı eve döndürme misyonu taşıdığını söylemişti. Bu çok önemli bir ifade. Bence bütün dinlerin, bütün manevi felsefelerin, insanoğlunun maneviyetle nitelendirebileceği her şeyin temeli, babayı elde tutabilmek idi. İnsanı bu yönde terbiye etmeden elde tutabilmenin imkanı yok. Dolayısıyla bizim mücadelemiz; bir tartışma, bir diyalektik söyleşme değil; aynı zamanda ortak bir terbiyede buluşabilme tarzında olmalıdır. Bu bakımdan da dönüp klasik geleneklerimize çok sıcak bir şekilde bakmamız lazım. Asya geleneklerine, diyelim ki İbrahim dinleri geleneğine, o geleneklere... Çünkü bunlar birkaç bin yılın en azından insanoğlunun önemli bir bölümünü terbiye etmeyi başardılar. Yani ben o geleneklere inanmayan insanların bile buna ihtiyaç duyduğu kanaatindeyim. Dolayısıyla yeni bir terbiye edilme dönemindeyiz. İnşallah başarılı oluruz.

MEDYADA ERKEK BAKIŞ AÇISI

İbrahim KİRAS

Medya görünürlük demek. Medya sektörü toplumsal hayattaki kadın-erkek eşitsizliğinin de diğer sektörlere nispetle daha görünür olduğu bir yer.

Kadın ve erkek eşitsizliğine ilişkin görünürlüğü tebarüz ettiği iki alan var medyada. Biri medya kurumlarındaki kadın istihdamı, diğeri de gazete, televizyon veya internet yayınlarındaki kadın imgesi veya kadına biçilen rollerle ilgili problemler.

Kadınların medyada haber nesnesi olarak nasıl yer aldığına dair çok şey yazılıp çizildi. Özellikle feminist hareketin güçlenmesiyle bu konularda çok ciddi araştırmalar da yapıldı. Akademik tezler vs hazırlandı. Bu konunun –tabiri caizse- hesaplaşması yapıldı ve yapılmaya devam ediyor.

Bunları hepiniz biliyorsunuz. Üzerinde çok fazla durmaya gerek yok. Kadın bedeninin meta olarak kullanılmasından, üçüncü sayfa veya arka sayfa güzelleri diye yapılan yayınlardan tutun da kadınların uğradığı şiddete “namus cinayeti” veya “töre cinayeti” adı verilerek bu cinayetlerin toplumsal bilinçaltında meşrulaştırılmasına kadar... televizyon yayınlarındaki, gazete haberlerindeki kadına biçilen toplumsal rollerle ilgili tartışmalara kadar. Hepsi çok fazla konuşulan meseleler bunlar.

Ayrıca problem sadece haberlerde değil, reklamlarda da problemler var. Bence bunun da üzerinde durmak lazım. Reklamlarda kadınlar ince olmaya, sexy görünmeye davet ediliyor, erkek bakış açısı kadınlar için hem fizik olarak hem de yaşama tarzı olarak bir norm belirliyor.

Dolayısıyla modern çağın tüketim ideolojisinin kadının metalaştırılmasındaki ve kadına bir cinsel nesne rolü biçilmesindeki payının sorgulanması da lazım.

İkinci mesele medyadaki kadın istihdamı konusu demiştik. Aslında aynı meselenin bir diğer boyutu demek lazım... Kadın istihdamı konusunda problem daha net görünebilir durumda. Mesela bugün Türkiye’de yayınlanmakta olan gazetelerin hiçbirinde kadın bir genel yayın yönetmeni yok. Bu veri bile tek başına kadının medyadaki yeri konusunda çok fazla konuşmayı gereksiz kılıyor aslında.

İkincisi, şunu da söylemek lazım: dışarıdan bakıldığında, mesela sinema filmlerine, dizilere veya romanlara vs bakıldığında sanki medya sektöründe kadın çalışanların ciddi bir yeri var gibi görünüyor ama, sektörler arasında bir karşılaştırma yapıldığında kadın çalışanın en az oranda yer aldığı sektörlerin başında medya geliyor. Diyelim ki tıp fakültesini bitiren veya hukuk fakültesini bitiren genç kızların mesleklerinde yükselmeleri önünde birtakım engeller bulunabilir. Erkek meslektaşlarına karşı dezavantajlı durumda olabilirler. Ama nihayetinde doktor oluyorlar, avukat oluyorlar. Bir şekilde mesleklerini yapabiliyorlar. Ne var ki kadın gazeteciler için aynı şeyi söylemek daha zor.

İletişim fakültelerini bitiren genç kızların medya sektöründe iş bulmaları çok daha zor oluyor. Gazetelerin veya televizyonların haber merkezlerinde veya yazı işlerinde değil de magazin servislerinde daha kolay iş buluyorlar. Televizyonlarda siyasi tartışma programlarını sunanlar arasında kadınlara pek rastlanmıyor. Ama magazin programlarını sunmak için veya hava durumu bültenlerini sunmak için kadınlar tercih ediliyor.

(Magazini az çok anlıyorum da hava durumunu neden kadınların sunmasını istiyoruz biz erkekler, onu ben de anlayabilmiş değilim!)

Kadın istihdamı konusunda erkek medya yöneticilerine neden kadın çalışanları daha az tercih ediyorsunuz diye sorarsanız, size cevap olarak “biz de istiyoruz daha fazla kadın çalışanın medya sektöründe yer almasını ama kadınların cinsel ve toplumsal rollerinden kaynaklanan engeller bizi böyle davranmak zorunda bırakıyor” cevabını alırsınız.

Neymiş o engeller? Kadın bir eş ve anne olarak evine ayırması gereken zamandan fedakârlık ederek medyadaki işini yapmak zorunda. Bunu yapamadığı zaman verimli olmuyor. Söylenen bu. Hamilelik gibi bir durumda uzunca süre işinden ayrı kalmak zorunda olması diğer bir sebep.

Şimdi tam da burası yolların çatallandığı yer. Yani bir eş ve anne olarak evine ve ailesine zaman ayırması gereken kadın var bir tarafta. Diğer tarafta ise bir eş ve baba olarak evine ve ailesine zaman ayırmasa da olabilecek olan erkek var.

Aslında bize erkek veya kadın olarak biçilen bu roller erkeği avantajlı kılan, erkeği kayıran bir yaklaşım mı diye de sormak lazım. Bu bakış açısı her ne kadar kadınların toplumsal rolleri itibarıyla bir dezavantaj oluşturuyor olsa da, aynı zamanda erkeği de ailesinden, eşinden, çocuklarından uzaklaştıran bir rol dağılımı. Bana sorarsanız, erkeği kendi doğasının dışında davranmaya, kendi fitratıyla çatışan bir hayat yaşamaya zorlayan bir bakış açısı.

Sadece medya sektöründe değil, birçok sektörde başarılı, kariyer sahibi erkeklerin bu başarısının arkasında ailelerini ihmal ederek, çocuklarının büyüdüğünü göremeyerek, eşlerine yeterince vakit ayıramayarak, evlerinden uzak yaşadıkları bir zamanın harcanmışlığı var. Diğer birçok sektörde de bu var, ama medyada başarı kazanmak için, kariyer elde etmek için bu fedakarlığı yapmak çok daha gerekli olabiliyor.

Kadının yapamadığı ve yapması da arzu edilmeyen bu fedakârlığı yapmak erkeği kadın karşısında avantajlı duruma getiriyor. Ama bu toplumsal düzlemde bir başarı... Mesleki bir başarı... Belki ekonomik bir avantaj... Ama bireysel hayatlar bakımından başarı değil. Dahası insanlık adına bir kayıp bana kalırsa.

ROL MODEL OLARAK ERKEK

Prof. Dr. Kemal SAYAR

Nasıl kapitalizm insan ruhunda, psikoloji ve biyolojisi yerine koyarak ihtiyaçları sınırsızlaştırırsa da; iyi hayat vaizi olarak da psikolojiyi koydu. Yani biz bugün iyi bir hayatın nasıl yaşanması gerektiğini psikoloji ve psikiyatri kitaplarından anlamaya çalışıyoruz. Geçmiş zamanlarda insanlar ruhsal problemleri olduğu zaman şamanlara gidiyorlardı, imamlara gidiyorlardı, şeyh efendilere gidiyorlardı. Bugün artık terapistlere gidiyorlar. İlginç bir şekilde batı toplumunda rahiplerin sayısı azalırken, terapistlerin sayısının arttığını gösteren bir çalışma var. Çünkü daha önce insanlar moral problemleriyle karşılaştıkları zaman doğrudan ilk elde bir bilime bilim adamına müracaat etme ihtiyacı duymuyorlardı. Çünkü bunların dini problemler olduklarını, iç hayatta ilgili problemler olduklarını düşünüyorlardı ve rahiplerden din adamlarından yardım istiyorlardı. İşte aydınlanma ile beraber dinin gözden düşmesi (bir açıklama biçimi olarak batı toplumunda) ve bilimin daha muteber bir yol gösterici kabul edilmesi yeni bir sınıf, yeni bir yol gösterici sınıfı yaratmış oldu. Bu yol gösterici sınıfta otoritesini bilimin meşruiyetinden alıyor. Yani biz psikiyatristler psikologlar konuştuğumuz zaman işte çeşitli araştırmaları okuyoruz, bunları kendimizce özetliyoruz ve buradan birtakım hayatla ilgili düsturlar damıtarak sunmuş oluyoruz. Fakat iyi bir hayatın her zaman yol göstereni -şimdi biraz tuhaf gelecek sizlere ama- psikiyatri psikoloji olamaz. Yani helal kazancın iyi bir değer olduğunu bize psikiyatri psikoloji söyleyemez.

İnsanın moral değerleri olmaksızın, bu tür disiplinler, modern disiplinler tamamen boşlukta kalırlar ve insanın içindeki o derin yalnızlığı ve köksüzlük duygusunu asla iyileştiremezler. Rahmetli Aliya İzzetbegoviç çok güzel bir sözü var. Diyor ki; 'bilime evet ama sanatın olduğu bir dünyada' Ben de diyorum ki; 'akla evet ama kalbin olduğu bir dünyada'. Yani kalpsiz bir bilim insana atom bombalarını üretiyor, insana tamahkârlığı öğretiyor. İnsana sürekli daha fazla istemeyi ve kendi için saklamayı öğretiyor. Ladies Manford'un çok enteresan bir gözlemi vardır. Der ki; 'Batı dünyasında Hristiyanlığın yedi büyük günahı olarak saydığı ne varsa; bugün modern toplumda bunlar erdem haline gelmiştir. Mesela tamahkârlık girişimcilik olmuştur. Oburluk gurmelik olmuştur, hayattan keyif almak olmuştur. Bir sürü geçmişin günahı bugünün erdemi haline getiriliyor. Modern toplum tarafından modern hokus pokus tarafından...

Bu arada erkekte yaralanıyor tabi, konumuza gelecek olursak... Erkeklik ve erkek artık eskisi kadar kuvvetli bir figür değil. Baba olarak zaten hayatlarda yok. Fakat bir yandan da kendisi de hani o kapılardan sığmayan adamlar vardı bir zamanlar ya, babalar öyle adamlardı. Herkesin babası bir kahramandı. Artık o kahraman adamın yerini, çelimsiz çaresiz hayatın karşısında yenilgiye uğramış daha kırılgan erkekler almaya başladı. Bu dönüşümü bizim fark etmemiz lazım. Yani erkekte bahsederken aslında Erk'ten pek bahsetmiyoruz artık. Bir tür Erk'sizlikten bahsediyoruz ve bu da çok büyük çatışmaları beraberinde getirebiliyor. Roll Bayr Mayster ünlü bir sosyal

psikoloji profesörü son çıkardığı kitap, ben de kitaplarını takip etmeye çalışıyorum. Orijinal bir adam... “Erkekler hakkında iyi bir şey var mı?” diyor bu soru çok manalı bir soru. Çünkü feminist kuramlar feminist teorisyenler erkekliği hallaç pamuğu gibi attılar. Yani erkeklerin saldırganlığının, rekabetçiliğinin, dünyadaki bütün hastalıkların kötülüklerin kaynağı olduğu yönünde yaygın bir görüşü dünyaya sundular.

Erkekler önce bu atakla bir sendelediler. Erkekliğin de o kadar kötü olmadığını söyleyen metinler ortaya çıkmaya başladı. Bunlardan batı dünyasında özellikle çok tesir etmiş bir tanesi Iron John ismiyle Demir John ismiyle şair Robert Bly’n yazdığı kitaptır. Türkçeye büyük bir talihsizlik eseri kötü bir kapakla ve çok yanlış bir tercümeyle ‘Sert Erkek Güçlü Erkek’ diye çevrildi. Hiç alakası yok. Yani bu kitaba bakan şu kapağa bakan insanlar yani çok ilginç şeyler, çağrışımlar uyanabilir insanların zihinlerinde. Tamamen erkekliği mitolojik Jung’cu bir perspektiften okunması üzerine entelektüel bir metin. Burada şunu söylüyor Robert Bly; sanayi devriminden bu yana erkekler büyük bir keder içindedir. Giderek daha büyük bir kedere gark olmaktadır. Zira baba evden uzaklaşmıştır. Erkeği hayatla tanıştıracak erkekler ortalıkta yoktur. Çünkü bir erkeğin erkek olmak için babaya ihtiyacı vardır. Hayata karışmak için, erkekliğini öğrenmek için, o erkekliği özgüvenli bir şekilde yaşayabilmek için babaya ihtiyacı vardır. Ama babanın işte artık çok uzun saatler geçirmesi, zirai toplumdaki sanayi topluma geçilmesiyle artık babanın evin etrafında olmaması, giderek oğulları, çocukları babasız bırakmakta ve işte bir rol model ortalıkta olmadığı içinde yalnız ve kederli insanlar haline getirmektedirler. Batı mitolojisinin çok önemli hikayelerinden birisi olan Demir John’u bir kısa hikayesi olarak anlatır. Demir John hikayesi şöyle;

Vaktiyle ülkelerin birinde bir kral ormandaki canavarı yakalamak üzere avcılarını görevlendiriyor. Avcıların her biri gidiyor fakat canavar hepsini yiyor, yutuyor. Hiçbiri geri gelmiyor. Nihayet cesur bir prens çıkıyor. Gölün içinde saklı olan bu Demir John’u alıyor, avlıyor, getiriyor ve şehrin meydanındaki bir kafese hapsediyorlar. Kralın 12-13 yaşlarındaki küçük çocuğu bir gün topuyla oynarken, topu Iron John’n kafesinin içine kaçıyor ve ne yapsalar ne etseler vermiyor topu. ‘Bir şartla topu veririm. Kafesimi açacaksınız, beni ormanıma geri döndüreceksiniz. Fakat bu prenste benimle beraber gelecek.’ Herkes itiraz ediyor fakat prens kafesin anahtarını annesinin yastığının altından gizlice çalarak; gidiyor, o kafesi açıyor, yabani adamı serbest bırakıyor ve onunla birlikte ormana gidiyor.

Robert Bly diyor ki; işte erkekliğe bu şekilde adım atarız. Bir yandan kendi içimizdeki yabanılıkla yüzleşiriz. İkincisi bize yol gösterecek orman deneni işte o hayat deneni karanlık ormanda bize rehberlik edecek bir büyüğün bir tecrübeli kişinin rehberliğine korkmadan adım atarak ve daha da önemlisi annenin yastığının altındaki anahtarı çalarak yani anneye de bağımızı koparmayı başararak erkekliğe adım atarız diyor. İşte modern toplumda buralarda bazı problemler görüyoruz. Anne ile bağını koparamayan erkekler, babayı ortalıkta göremediği için o karanlık ormana gidemeyen erkekler, bir sürü alanda pek çok ketlenme ile karşı

karşıya kalabiliyoruz. Günümüzün erkek egemen anlayışının hissedildiği toplumunun bir ürünü olan kırılğan ve hassas erkek egosunu henüz yeterince anlayabilmiş değiliz. Günümüzde erkek hakikaten o kadar (az önce söylediğim gibi) tüm güçlü, vurduğu yerden ses getiren bir varlık değil. Bütün düşünce tarzlarımızı biz o imaj üzerine kuruyoruz ama bunları yeniden düşünmemiz lazım. Sadece insan bütün varlıklar içinde kim olacağı bilgisiyile doğmuyor. Ne olacağı bilgisiyile doğmuyor. Kendini hayata karşı savunacak şeylerin bilgisiyile doğmuyor. Hepimiz hayat içinde öğrenerek o bilgiyi o donanımı geliştiriyoruz.

İşte biyolojik temeller, sosyal öğrenme, nesilden nesile aktarılan bilgi ve yine bilinçdışı özdeşleşmeler yoluyla insan benliği oluşuyor. O benliğin oluşumunda babanın yokluğu, annenin yokluğu bize referans olacak rehberlik edecek manevi değerlerin yokluğu, toplumsal değerlerin yokluğu hepsi boşluklar açıyor. İşte bu benlik ne kadar gözenekli olursa ne kadar boşluklar açılmışsa çocukluk çağlarında; ileri ki hayatta da travmalara mağduriyetlere o kadar hazır ve keşne hale gelebiliyor. Babalık çok yakın zamana kadar aslında denkleme alınmayan bir şeydi psikolojide de. Teorisyenler hep anne-çocuk ilişkisinden bahsediyordu. Fakat baba-çocuk ilişkisinin anne-çocuk ilişkisi kadar önemli olduğunu çocuğun ruhunda tesirli olduğunu zaman içinde kavradık ve bu konuda da çok güzel yayınlar çıkmaya başladı. Baba hem ekonomik destek eve ekmek getiren kişi olarak anlaşılıyor. Hem ahlaki bir eğitmen, doğruyu yanlış eğiten öğretken kişi. Bakın babanın verdiği ahlak dersleri her zaman insanlar tarafından özellikle erkek çocukları tarafından çok daha yoğun olarak içselleştirilir.

Geçtiğimiz günlerde bir kitap okuyordum yabancı bir yazarın. Diyor ki; benim 5 yaşında babamdan aldığım ahlak dersini hayatım boyunca hep düstur edindim. Bir gün işte mahallenin bakkalına gitmiştim. Orada bakkal arkasını döndüğü zaman şekerlemelerden alıp cebime doldurdum. Eve geldim çok mutluyum şekerleri birbiri ardınca yerken babam bunu fark etti ve bunu hangi parayla aldığımı sordu. Açıklayamadığım zaman çaldığım anlaşılınca ‘şimdi senden sadece bir şey istiyorum’ Bakın tokat atmıyor veya fiziksel olarak cezalandırmıyor...

Diyor ki; senden bir tek şey istiyorum seni affedebilirim. Bir tek şey istiyorum; lütfen git bakkala özür dile böyle bir davranış yaptığını ve bundan pişman olduğunu bunları geri vermek istediğini ya da parasını vermek istediğini söyle. ‘büyük bir utanç içinde gittim. O bakkaldan özür diledim. Yüzüm kıpkırmızı oldu. Çok büyük bir utanç hissettim. Çünkü bunu hiç söylemeden de halledebilirdik aslında diyor. Fakat o hayat dersini o ahlak dersini hayat boyu sakladığını unutmadığını da dile getiriyor. Bazı şeyler hep böyle bizim toplumumuzda çabuk bağırma çabuk fiziksel cezalandırma gibi şeylere kayabiliyoruz ama inisiyatif vererek sorumluluk vererek bir şeyleri öğretmek çok ciddi ahlak dersleri de içerebilir.

Cinsiyet rollerini öğretir baba. Ailenin dış dünyayla bağıni kurar. Babalık işlevlerinde işte katılım, ulaşılabilir olma, sorumluluk gibi şeylerden bahsediliyor. Günümüz

toplumunda babanın giderek ulaşılabilir olmaktan çıktığını hatta sorumsuz bir varlık haline de geldiğini, özellikle batı toplumlarında sıklıkla görüyoruz.

Hiç dikkatinizi çekti mi bilmiyorum, mesela Amerikan toplumunu konu alan filmlerde, çizgi filmlerde evi terk eden baba imgesi vardır. Orda bir şeydir bu toplumsal fenomendir. Adam sıkışır, artık evin şeylerine yetişememeye başlar bunalır ve evi terk eder kapatır defteri gider. Çocuk ve anne yapayalnız kalıverir. Bu şimdi bizim toplumumuzda da giderek modernleşme ile beraber giderek dikkatimizi çeken bir olgu haline gelmeye başladı. Adam 20 sene mesela evli kalmış, 25 sene evli kalmış. Çift olarak karşımıza geliyorlar ve söylediği şikayet şu erkeğin; ben bu hayattan sıkıldım. Kendime yeni bir hayat istiyorum. Kendime yeni bir hayat arıyorum. Yani tamam karım çok iyi evlilik hayatım iyi bana bir takım şeyler sağlıklı fakat başka bir yerde daha güzel bir hayat olduğunu düşünüyorum ve oraya gitmek istiyorum. Bu işte o bireyci etosun bizim dünyamıza da sirayet etmesinin çok tipik bir örneği. Yani benim için iyi olan şey iyidir. Bana manevi olarak kılavuzluk eden, rehberlik eden bir şeyin söylediği şey değil. Benim menfaetime hangi şey hizmet ediyorsa, günübirlik çıkarıma hangi şey hizmet ediyorsa o iyidir diyen bir egoizmin bencilliği ve bunun da işte kapitalizmin marifetiyle biraz onun sosyal dayanağı olarak yaygınlaştırılmasının bir ürünüdür.

Evet çok hızlı geçeceğim; babalık işlevleri çocuk gelişimini fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal açıdan etkiliyor. Bunların hepsini dile getirdi arkadaşlarımız. Az önce Mehmet Dinç arkadaşımda gayet güzel bir sunum yaptı bununla ilgili. İşte zeka, suç meyil, duygu durum bozuklukları, akademik başarı bütün bunlar babayla alakalı. Yani babanın ortada olmadığı durumlarda yanlış arkadaş grubu seçme veya tahrikkar davranışlarda artış olabiliyor. Ayrıca baba-çocuk arasındaki iletişim yoğunluğu arttıkça da çocuğun dış dünya ile yaşadığı uyum problemleri de azalıyor.

Şimdi Türkiye'deki babalık algısı üzerine yapılmış bir çalışmanın sonuçları, babalar kendi babalıklarını sadece ekonomik gelir sağlayıcılık olarak tarif ediyorlar. Yaygın olarak Türkiye'deki babaların ekseriyeti ekmek kazanmayı ve ekmek getirmeyi babalığın yeter tanımı olarak tarif ediyor ve görüyor. Annenin çocuğun ihtiyaçlarından birincil oranda sorumlu olduğunu dile getiriyorlar. Hakikaten bununla biz günübirlik uygulamalarımızda da çok karşılaşıyoruz. Pek çok hanımefendi hayatın ağır yükleri karşısında omuzları çökmüş olarak psikiyatristlere, klinik psikologlara başvurabiliyorlar. Çünkü evle ilgili ve çocuklarla ilgili bütün sorumluluklar baba tarafından oraya devrilmiş olabiliyor. Evet, babanın yine hem kız çocuğunun sağlıklı cinsel gelişimi için hem erkek çocuğunun sağlıklı cinsel gelişimi için mutlaka bir rol modeli olarak ortada olması gerekir. Aşırı baskın tavırlarda çocukların özgüvenini zedelediği için cinsel kimlik rollerinin tam oluşmamasına yol açabilir. 3-5 yaş özellikle çok kritik. Erkek çocuk için babayla özdeşleşme erkek cinsiyet rolünün kabullenmesi için vazgeçilmez önemlidir.

Cinsiyet rollerini sosyal açıdan öğrenebiliyoruz. İşte biz herhangi bir şeyi

anlatmadan söylemeden çocuklarımıza, çocuklarımız etrafı gözleyerek bu değerleri alabiliyorlar. Yahut ailenin beklentilerini hissederek bunu alabiliyorlar. Yahut işte ait olduğumuz geniş kültürün ihtiyaçları veya beklentilerine göre de bazı şeyler şekillendirilebiliyor.

Mesela günümüzde televizyonda Batı kaynaklı Hollywood kaynaklı yapımlar dolayısıyla belli bir ahlakın küreselleştiğini görüyorsunuz. Küreselleşmenin en önemli taşıyıcılarından bir tanesinin de bu kanallar, çocuk kanalları... Bu çocuk kanallarına lütfen çok dikkatli gözlerle bakın. Orada ben dikkatli bir gözle seyrettiğim zaman mesela 3 yaşındaki bir çocuk karakterin bir başka kıza gidip çıkma teklif ettiğini, örtük eşcinsel karakterler olduğunu, çok açıkça vermeseler bile onu hissettirdikleri böyle karakterler olduğunu, kendi zaten dünyalarına ait kültürel simgelerin havada uçuştüğünü, işte cadılar bayramı şu bu filan gibi ve çok açık bir aslında kültürel endoktiminasyon yaptıklarını görebiliyorum. Çocuklarımız kendi dünyamızın kültürüne çok hazır olmadan o dünyanın kültür imgelerine hazır olarak kabul edebiliyorlar. Bunun da önemli bir mesele olduğunu zannediyorum.

Yakın zamanda ergen yaşta olup da bize çok muhafazakar anne babaların çocukları, fakat işte hem cinslerine ilgi duyduklarını söyleyerek gelen, getirilen çocuklar oluyor. Veya bunu içinde yaşayıp aileden gizleyip bunu ifade edebilen çocuklar oluyor ve bunların da o yayınlarla çok alakalı olabileceğini zannediyorum.

Evet, genel olarak erkek ile ilgili rollerimiz fiziksel özellikler, fiziksel mukavemet, cesaret, agresyon, güç ve kontrol etrafında şekilleniyor. Erkek hep sağlayan, kollayan, üreten ve savaşan bir varlık olarak ele alınıyor fakat bu tarihsel olarak belirleniyor. Tarih hangi erkek rolüne o kültür o toplum ihtiyaç duyuyorsa; erkekligi de biraz o şekilde biçimlendirebiliyor. Yine bu rol dağılımı içinde erkeğin duygularını ifade edemeyen, kadınınsa duygularını konuşabilen bir varlık olarak konumlandırıldığını görüyoruz. Erkekler ağlamaz diyoruz. Erkekler kendini çok ifade etmez diyoruz. Kadınlar çok konuşur kendilerini çok ifade eder diyoruz. Aslında bütün bunların iç içe geçtiği, dışı rollerin artık erkekler tarafından da benimsenebildiği bir çağdayız. Buna son birkaç slaytta da dikkat çekeceğim. Duygular artık kadın cinsiyetine ait olarak kabul edilmiyor. Çünkü artık büyük bir baskı altındaki erkeğin de duyguları yansıtamamaktan doğan çok büyük bir çatışma içine girdiği düşünülüyor. Mr.Spock karakteri duygusuz bir karakterdir. Uzay Yolu'nu hatırlayanlar, onu hatırlayacaklardır. Bu Sylvester Stallone'n "Annesinin Kuzusu" olduğu film; bazen de erkeklerde anne ile kurulan aşırı özdeşim onların hayatta tekil bir varlık olarak, göbek bağına kırarak hayata çıkmalarını, o karanlık ormana gitmelerini engelleyebiliyor ve babadan uzaklaşmayı beraberinde getirebiliyor. Bir meslektaşımızın çok hoş bir cümlesi bu; "Erkek çocuklar da kız çocuklar gibi onaylanmak ihtiyacıyla en çok bir kişinin gözlerine, annelerine bakarlar. Ancak bu durum zaman içinde değişir. Yetişkin adam artık sadece etrafındaki diğer erkeklerin gözlerine bakmaya başlar."(Gaylin)O rekabet dünyasına girdikçe artık erkekler biraz birbirlerinin gözlerinden nerede durduklarını, ne olduklarını anlamaya çalışırlar.

Cinsiyet rolleri tam olarak pekişmediği zaman; kadınlara karşı baskıcı davranışlar, kadınları değersizleştirmeye dönük davranışlar, erkek-kadın farklılıkları üzerine çok fazla konuşma veya hiyerarşik zihin yapısının dışı vurumunu çok sık olarak görebiliyoruz. Sağlıksız özdeşleşme de işte aşırı vurgulanan erkek cinsiyet özelliklerini veya gelişmemiş erkek cinsiyet özelliklerini beraberinde getirebiliyor. Eğer baba ortada yoksa veya baba çocukla ilgili aşırı derecede eleştirel bir tutum da takınabiliyorsa o gençlerde de o çocuklarda da sağlıklı bir özgüven duygusu oluşmuyor ve bu çocuklarda hayata babasına yenilen savaşçı olarak biraz eksik bir şekilde devam edebiliyorlar

Erkek kimliğinin gerçek bir erkek olmanın kadınlara özgü duygulardan tamamen farklılaşmayı gerektirdiği düşüncesiyle ilgili şüpheler var günümüz dünyasında. İncinebilirliğinden utanç duyan, duygusal ihtiyaçlarından utanç duyan, gerçek ilişki kuramayan, insanlardan uzak, ruhuna dokunamadığımız ve kalplerini hissedemediğimiz o katı adam sert erkek tipinin giderek kayıplara karıştığını, yeni bir erkek tipinin boy verdiğini görüyoruz. Müjdeler olsun. Bu yeni erkek tipimizin adı Huzursuz Erkek olarak kurulmuş durumda. Huzursuz Erkek Sendromunun yazarı Jed Diamond'a göre; "erkeklerde biyokimyasal-hormonal dalgalanmalarla ve zihindeki erkeklik imgesinin ve rollerinin kaybıyla birlikte gözükən aşırı duyarlılık, endişe, düş kırıklığı ve öfke duygularıyla belirginleşen bir ruh hali olarak tanımlıyor bunu.

Huzurlu erkek tanıyan var mı aramızda? Günümüzde giderek erkekler huzursuzlanıyor galiba.

Norman Mailer erkekliği yeterince iyi olarak kazanırız diyor ama erkeğin yeterince iyi olabileceği vasatlar ve ortamlarda giderek kayboluyor.

Günümüz dünyasında erkek kadını memnun etmekte zorlanıyor ve geride kalıyor. Biyolojik olarak dezavantajlı bir şekilde hayata başlıyor ve giderek daha çok sosyal strese maruz kalıyor. Bu sebeple erkek, kadınla ve çocukla olan ilişkisini sürdürmekte zorlanıyor.

Çağımızın erkeklerinin biraz daha baskı altında olduğunu, geçmişin cinsiyet rolleri kalıplarından uzaklaşmakla beraber yeni kalıplarında oluşmadığını, babalarından öğrendikleri rolleri devam ettiremedikleri için daha fazla ruhsal çöküntü ve saldırganlık gösterdiğini biliyoruz. Aileyi koruyup kollayan güçlü erkek imgesi de, yerini modern hayatın dayacağını yiyen ve sendeleyən, çelimsiz ve çaresiz bir erkek tipine yavaş yavaş bırakıyor. Bu konuları "Yavaşla" adlı kitabımda biraz ele almıştım.

Daha incinebilir bir erkek profilinin ortaya çıktığını not olarak düşelim, yeterli. Bildiğimiz erkekliğin öldüğünü, içi dışı bir biraz sert yapmayan güçsüzlüğü de kabullenebilen yeni bir erkek türünün boy verdiğini söylemek istiyorum. Aslında günümüz toplumunda hiyerarşiler de altüst oluyor. İktidar yapıları daha akışkan ve değişebilir oluyor. Dolayısıyla evin içinde de daha demokratik bir ortam oluşmuş oluyor. Fakat temel mesele hülasa ediyorum şimdi oğullar için; oğulların büyük

davası erkek olabilmek, erkeklerin arasına kabul edilebilmek, yetişkin bir erkek olarak ayakta durabileceklerini babalarına ve hemcinslerine göstermek.

Endüstri toplumuyla birlikte geleneksel ritüeller kayıplara karışıyor. Erkekliğe adım atışın yegane simgesi olan baba, yani çocuğu elinden tutarak erkeklerin dünyasına götüren baba kayıplara karışıyor. Bugün Batı toplumlarında pek çok genç yetişkinliğe adım atmanın olmazsa olmaz önkoşulu gibi görünen bu modern ritüelle anne babalarıyla ilişkilerini tam olarak çözümleyemeden erken bir biçimde hayata atılıyorlar. Bu durumda ruhsal anlamda bitmemiş bir iş bırakıyorlar. Yani çocuğun erken ayrılması geç ayrılması kadar sorunlu bir şey. Çocuğun anneye babaya doymadan evden gitmek zorunda kalması Batı toplumlarında bir yalnızlık ve yabancılaşma toplumu ortaya çıkarıyor. Bizde de bir türlü evi bırakamayan gençler, erkek çocukları neyi simgeliyor... Aslında bir türlü olgunlaşamayan, yetişkin hayatın getirdikleri sorumlulukları alamayan daha çocuksu varlıklar olduğunu bize düşündürüyor.

Türkiye’de daha ziyade anne ve babanın sunduğu emniyet hissinden vazgeçemeyen yaygınlıkla bir genç ve ergen profili de görebiliyoruz. Zalim bir dünyada oğulların erkeklığe kabulü acımasız şartlara bağlı. Incinmeksizin incitebildiklerinde üzüntü ve kayıp hissetmeksizin ayrılabilindiklerinde daha ziyade erkek kabul edilebiliyorlar. Bu modern dünyanın bize dayattığı bir şey.

Sonuç olarak baba toplumu çöküyor. Erkekler koca ve baba rolünden ayrıldıkça eve ekmek getiren kişi aileyi besleyen kişi aileyi gözeten kişi öğretici ve akıl hocası kimliklerinden de uzaklaşmış oluyorlar. Baba toplumu çöküyor. Çalışan bir şeyler öğreten baba imgesi soluklaşıyor. Bu durum çocukların toplumumuzdaki iyilik hissini altını oyuyor. Suç, ergen hamileliği, çocuğun cinsel istismarı, kadına yönelik aile içi şiddet gibi pek çok sosyal sorun babasız bir toplumun ürünü olarak da okunabilir.

Şimdi burada bir resim görüyorsunuz. Hitleri büyük bir coşkuyla selamlayan Alman halkı, Hitleri var eden şeyin babalarının işte uzun saatler geçiren Alman toplumunun kuvvetli bir baba ihtiyacı duyması olduğu dile getirilir. Ben bunun çok doğru olduğunu düşünüyorum. Yani babalar ortada yoksa ve artık bu babaların yokluklarını da telafi edecek bir mekanizma, bir başka tamponlayıcı unsur yoksa o toplumlar “kurtar bizi baba!” veyahut kurtar bizi fühler sloganlarına veya totaliter rejimlere totaliter ideolojilere çok daha kolay savrulabiliyorlar.

GÜNÜN ÖZETİ

Yrd. Doç. Dr. Hakan ERTUFAN

Değerli konuşmacılarımızın aktardığı çok güzel sunumlardan oluşan, dolu dolu, düşündüren, zihin açıcı bir sempozyum oldu. Kapanış konuşmasını toparlamak çok zor olacak zira her söylenen o kadar değerliydi ki özet çıkartmak neredeyse imkansız.

Yine de ana noktaların altını bir kez daha çizmeye çalışırsak, Sayın Sare Hanım kadınla erkeğin birbirinin tez ve anti tezi olmadığını, tamamlayıcı olduğunu vurguladı. Kadınlar kadar erkeğin de yıprandığından bahsetti. Hatta bu rol karmaşalarının üçüncü cins kadar gidebildiğine dikkat çekti. Cinsiyet rollerinin benzeşmesinin sorunları çözmek bir yana ilişkileri daha da karmaşıktırdığını ifade etti. Doğayı değiştirmeden biyolojinin farklılığı temeli üzerinde ama adaleti de gözeterek yeniden bir gözden geçirme yapmanın isabetli olacağını söyledi.

Daha sonraki konuşmada Aşkın Hanım toplumun kadın ve erkek olarak nasıl davranmamız gerektiğini bize öğrettiğini anlattı. Babanın araçsal, kadınınsa anlamsal rolü üzerine vurgu yaptı. Araştırma sonuçlarından bahsedip, yüzdesele değerler paylaştı. Bu sonuçların özünde babanın otorite ve disiplin rolünün ön plana çıktığını gösterdi.

Daha sonra aşırı otorite ve ilgisiz olmanın utangaçlığa, çekingenliğe ve davranış bozukluğuna yol açtığını söyledi. Fiziksel olarak veya bu rollerini yerine getirmemesiyle işlevsel olarak, babanın yokluğunun ergenlikte sıkıntı yaratacağını, taklit edilecek modelin olmamasının kimlik gelişimine zarar verebileceğinden bahsetti ki diğer pek çok sunumda da konuşmacıların altını çizdiği bir husustu. Pozitif baba örneğine duyulan ihtiyacın sadece bizim toplumumuza has olmadığını, şu anda evrensel olarak böyle bir gereksinim olduğunu dile getirdi.

Edibe Hanım sunumunda statü, eşitsizlik, iş, meslek, ekonomi, para kavramlarını, mahremiyetin kaldırılmasını, mevcut dünyada mizah dünyasının farklı erkek kadın tiplerini getirmesini analiz etti. Belki daha bilinçli ama birbirine daha uzak düşmüş kadın erkek ilişkisinden bahsedip yüz yılın çatışmasını kadın erkek çatışması olarak değerlendirdi.

Piyasanın insanlara bu rol farklılıklarını, rol değişimlerini dayattığını, kapitalizmin kadın erkek fark etmeden insanları tüketmeye çalıştığını fark ettirdi. Çalışan bekâr insanların fazla olmasının kapitalist düzen için iyi bir şey olduğundan bahsetti. Nitekim bugün inşaat sektöründe 1+1'lerin ne kadar rağbet gördüğünü, aynı projedeki 2+1'lerden daha fazla prim yaptığını görüyoruz. Aynı parfümü kullanan aynı Blue Jean giyen, unisekse doğru giden bu rol yakınlaşmasını piyasanın vaaz ettiğini, böyle tiplerini Hollywood'un bize pompaladığını çok net gösterdi.

Bu noktayla bağlantılı olarak kendi sunumumum da özetini yapayım. Şöyle ki : Son 50 yıldaki değişim tarih boyunca yaşanan değişimden belki de daha fazla oldu ve bu kadar hızlı değişimi sindiremedik. Belki rollerde söylemde böyle bir değişim pompalandı ama insanlara sorduğumuz zaman hala gerek erkeğin gerek kadının erkekten güç, otorite, güven, koruma, destek görevini beklediğini görüyoruz. Konuşmamda da belirttiğim gibi söylem değişse de propaganda hızla etki etmeye çalışsa da binlerce yılın kaydı hemen değişmiyor. Baba kelimesinin otorite ve güç kavramıyla özleştğini halkın (haşa) “Allah baba kızar” diye bir tabir kullanmasından da anlıyoruz. Ayrıca mafya babasının temel dayanağı nedir? Fiziki ya da silahlı güç. Gene güç kelimesi baba kelimesinin altında yattığını gördük. Sonra bir başka baba eksliğinden bahsettik. Bir de bir zamanlar el veren tasavvufi baba. Sekülerleşme bu babaların sayısını azalttı. Özellikle son yüzyılda bizi modernleştirme adına bu musluğu kökten kesmeye kalktılar. Evdeki babanın rolü değiştirilirken toplumdaki baba rolünde de böyle bir eksilme olunca çok ciddi bir kayıp yaşadık. Evdeki erkeğin baba rolünde koruyan kollayan, maddi geçim, aş, para vardı. O baba denetleyen, dünyevi işlerimizde danışılan, destek alınan babaydı. Bir de uhrevi konuları danışmamız gereken babalarımız vardı. Onlar azalınca manen çok eksildik, çok yalnız kaldık. Manevi anlamda böyle bir babaya ihtiyaç var. Yoldan çıktığımızda bize yolu gösterecek bir rehber her zaman ihtiyaç duyuyoruz. Seküler toplum o boşluğu dolduramadı.

Benim bugünkü sunumlar boyunca dikkatimi çeken ve yüreğimde iz yapan bir durum ortaya çıktı. Bu kadar psikolog, psikiyatrist, sosyolog, tıp insanı bir araya geldi konuştuk ama sanki bir empati açığımız oldu. Şöyle ki, sunumlar boyunca babanın ve erkeğin rolünün ne kadar önemli olduğunu altını çizdik. Hatta erkeğin erkek olması için erkeğe ihtiyacı var yoksa cinsel roller karmaşası oluyor dendi. Kadın yoruluyor omuzları çıkıyor dedik. Hepsi çok doğru tespitler ama böyle bir sunum yaparken bu salonda kocası ya da babası ölmüş çocuk ya da hanımların erkeğin bu kadar önemli olduğunu vurgusunu defalarca yaptığımızda hissedeceği kaygıya empati yapar mıyız? O hanım kardeşimiz “İyi de benim kocam öldü, 3 tane çocuğum var ve evde baba yok, koca yok. Baba ve erkek bu kadar önemliyse ve yokluğu böyle önemli sorunlar açabiliyorsa 5 ve 7 yaşında ki erkek çocuklarımla ne yapacağım? diye düşünmez mi?

Bununla ilgili bir çözüm önerisi sunmak gerekiyor: Diğer erkek modelleri, amca, dede dayının var olduğu büyük aile modellerinde çocuğun bir başka erkek modeliyle yaşama şansı oluyor. Artı, biraz önce bahsettiğimiz Hz. Mevlana’lar ya da diğer tasavvufi babalar aynı zamanda bir sosyal yapı oluşturuyordu. Çocuk öyle bir yapının parçasıysa, manevi babasının varlığından güç alarak evdeki mevcut babanın ya da erkeğin yokluğunda güven ihtiyacını karşılıyordu. Üstelik orada babanın manevi dostları, manevi arkadaşları “*merak etme bir baban gitti ama burada senin bir sürü amcan var*” diye o desteği doldurup rol model eksikliğini de kapatıyordu.

Çekirdek aileye dönüp modernite adı altında teknoloji esaretindeki yaşam tarzımızda

bu akşam bizim takımın maçı var, aman dizimiz var vb. diyerek dostlarla olan iletişimi kestiğimiz zaman çocuğun da çevresi daralıyor ve baba dostu erkek modellerinden ve sosyal desteğinden mahrum kalıyor.

Ömer Bey'in bahsettiği üzere Avrupa Birliği'nde devlet çocuğu gerektiğinde ebeveynen alabiliyor. Sonuçta orada babanın otoritesi azalmış olsa da onun yerine bir devlet otoritesi var. Sonuçta otoriteye ihtiyacımız var, bu güveni hissetmek istiyoruz. Bu otorite ihtiyacı baba ile aile içinde olmazsa bir şekilde başka bir otoriteyle dolduruluyor. İktidarlar her şeyi belirleyebilseydi devletler bu kadar artmazdı gibi güzel bir tespit vardı.

İkinci oturumda Peygamberimizin hayatından örnekler verildi. Bu örneklere son yorumda yer vereceğim.

Adnan Bey mahşerin dört atlısından bahsetti. Eleştirici, savunan, aşağılayan ve saldırgan iletişimin ilişkileri, evliliği bitirdiği bulgusunu paylaştı. Savunan zehir, sorumluluk alan panzehir şeklinde doğru tutumları da aktardı. Aşağılayan maddesinin en olumsuz madde olduğunun altını çizdi. Ben de "evliliğinizi bitirmek istiyorsanız hanımınızı hor görün" ana mesajını veren bir makale okumuştum. Bunun yerine takdir eden erkek onun panzehiriymiş. Adnan Bey duvar ören saldırgan erkeğe de kendini rahatlatan, öfkesini kontrol eden yaklaşım ilacını sundu. Bağcı dövme yerine üzüm yemekten bahsetti.

İlhan bey, bağımlı erkeği anlattı. Hamilelikte alkol bağımlılığının ne kadar zarar verdiğini, hanımların alışkanlıklarına dikkat etmesi gerektiğini, zira alkol bağımlılığının çocuğun saldırganlık oranını artırdığını söyledi. Bağımlılığın bir hastalık olduğunu ve bağımlılığın değil kullanımın tedavi edilmesi gerektiğinden bahsetti, zira hiç kimsenin bağımlı olmak için içkiye ya da bir maddeye başlamadığının dolayısıyla koruyucu olmak açısından kullanımı önlemenin önemini notu düştü. Son cümlesi çarpıcıydı : "Varoluş gayemi nasıl daha iyi yerine getirebilirim?" cümlesini dikkate almakla başlayacak her şey.

Daha sonra ki sunumda Mert bey de şiddetin altını çizerken şiddetin artık dürtüsel değil de bir miktar kontrol etme, yönlendirme, deşarj olma, hatta keyif alma fonksiyonlarını yerine getirmek için yapıldığını söyledi. Bu dönemde güvenlik güçlerinin olduğunu dolayısıyla şiddetin gereksiz ve işlevsiz olduğunu ifade etti. Birbirimizden farklı düşündüğümüz şeyler olabilir, bilim bazen karşı görüşlerle geliyor. Bence güvenlik güçleri her zaman erişebilir en azından o an, gerektiğinde bulunabilir olmuyor. Trafikte ya da eve hırsız girdiğinde kendini korumak için güç kullanmak bir erkek için o kadar

İşlevsiz mi gerçekten? Dolayısıyla erkeğin hala kendini ve sevdiğini koruma ya da güce sahip olma özelliğinin bazı alanlarda fonksiyonel olabileceğini düşünüyorum. Memleketimize saldırdıkları zaman güvenlik güçlerini çağırarak kalmıyoruz kadın erkek hep beraber Kurtuluş Savaşında olduğu gibi cephede görevimizi yerine

getirmemiz gerekiyor. Onun için o kadar da modernize etmeyelim o tarafımızı bence biraz ilkel tarafımız kalsın.

Mehmet Dinç Bey'in oldukça keyifli sunumunda kutularda yaşadığımızdan, kararlı eş ve güçlü baba modellerinden, babanın sadece var olmasının bile pek çok riski azalttığından bahsedildi. Babanın yokluğunun ergenlik hamileliğini ve okulu bırakmayı ve buna benzer birçok riski arttırdığına işaret etti. Mutluluğu adım adım inşa etmekten, icat etmek yerine inşa etmekten bahsetti. Yokluğun sadece bedensel değil ruhsal yokluğunda aynı riski taşıdığına altını çizdi. Erkeğin teftiş kurulu başkanı gibi değil ailenin içinde bir fert olarak yardımcı olması gerektiğini söyledi.

İnsanı iradesiyle terbiye etmemek lazım, bir rol modele bir yol gösterene ihtiyaç var tespitine katılıyorum. Bu tespit sunumumda bahsettiğim tasavvufi babayı işaret etmekte. Kişi kendi başına bu dünya da iradesiyle baş başa kalırsa işler zora giriyor hakikaten. Bir yol gösteren, el tutan olsa iyi oluyor. Silik baba sıkıntılara sebebiyet veriyor.

Nurullah Bey kapitalizmin erkeği evden ayırdığını çok güzel aktardı. Mustafa Bey'in sunumunda "dünya gurbet asil anayurt cennet" cümlesini, ilk reklamcının şeytan olduğu ifadesini çok beğendim. İnsanların modern toplumda ihtiraslarını ihtiyaç gibi kabul ettirmesi de çok dikkat tespitlerdendi. Sonraki sunumlarda da bu tespite göndermeler vardı. Kadının mal talep etmesinin arttığı, kadının ihtiyaçlarını taleplerini karşılamakta zorlanınca da erkeğin evde duramaz olduğu gibi destekleyen görüşler vardı. Sonra erkeğe "niye evde yoksun, bu kadar çalışma bizimle ol ama şu şu da olsun" diyorlar. Kadının mal talebi artınca erkek evden dışarı çıktı. Bu sefer anne, baba evde olmayınca oğluna sarıyor ve bağımlı evlat yetiştiriyor, erkek erkekleşemiyor göbek bağına kesemiyor. Kemal Bey'de bu erkeğin bu bağımlılıktan ayrılmasına vurgu yaptı. Belki de bunların pek çoğunun kökü kapitalist toplumun bize pompaladığı aşırı tüketim mantığıdır. Kadınlar da aşırı mal talepleriyle bunun bir parçası oluyorlar. Eskiden insanlar bir yatak bir döşek bir masayla evleniyordu. Şimdi bulaşık makinesi olmayan eve gelin gitmiyorlar.

"Özgürlüğe eşitliğe vurgu yapan liberalizm, sosyalizm ama hani kardeşlik ?" altı çizilesi bir cümleydi. Ağrı da evde herkes yoksuldu ama herkesin evi (ailesi) vardı kısmı da enteresan bir tespit. Tedavi yöntemi olarak öneri "neleri kaybettiğimizi anlamakla başlayacak her şey cümlesi" ile belirtildi.

İbrahim Bey'in medyada erkeklerin egemen olduğu söylemi Mustafa Bey'in paylaştığı iş hayatındaki Genel Müdür'lerin 1000'inin sadece 20'sinin kadın olduğu verisiyle paraleldi. İbrahim Bey erkeklerin aslında mağdur durumda olduğunu, bunca yükün altında aslında erkeğin yaşaması gereken kocalık, babalık rollerini sadece eve ekmek getirmek için yaşayamadığından bahsetti.

Kemal Bey'in sunumundaki rol model erkeği özetleyemeyeceğim kadar doluydu.

Aklın yanına kalbi, bilimin yanına sanatı koymamız, erkeğin erkek olmak için erkeğe ihtiyacı olması söylemleri çok değerliydi. Çocuk kanallarına dikkat çekmesi son derece önemliydi. Gelişim sürecinde 3-5 yaş arası çok önemli ve çocuklar genellikle bu yaş döneminde bu kanalların karşısına geçiriliyorlar. Yüzü yumuşak, alttan verilen mesajların olduğu yer bir mecra bu kanallar; dolayısıyla hakikaten çok önemli bir uyarıydı. Huzursuz erkek sendromu, bitmemiş iş, Hitler örneği de diğer dikkat çekici kısımlardı.

BABA/ERKEK SEMPOZYUMUNDAN ÖNEMLİ MESAJLAR

1. Erkek ve kadın rolleri, genç nesillerin biyolojik cinsiyetleriyle uyumlu, kendileri ve topluluklarıyla barışık bir kimlik geliştirmeleri ile ortaya çıkar. Bu rollerin biri diğerinin antitezi değildir.

2. Toplumsal cinsiyet sosyal açıdan önem taşır. Erkek ve kadın rollerin amacı, aile alt sisteminin ayakta kalması ve çocuğun toplumsallaşmasına bir temel oluşturmasıdır. Aile içinde huzurun ve refahın sağlanması, anne ve babanın birlikte üzerine düşen görev ve sorumlulukları hakkı ile yerine getirmesine bağlıdır.

3. Günümüzde cinsler arası farklılıktan ziyade, benzeşme giderek artmaktadır. Bu durum, geleceğin kurgulanmasında, gerçek cins kimliklerinin oluşmasına dikkat etmeyi gerektirmektedir.

4. İnsanın çiftler halinde yaratılmış olması, kainattaki ikiliğin bir sembolüdür. Dişi ve erkek, birbirini tamamlar. Neslin devamı için iki cinse ihtiyaç vardır. Amaç bu iki cinsin, kutsal, mistik ve doğurgan tarzda yeniden bütünleşmesidir.

5. Kadınlar için, “erkek”; denince, ilk aklına gelenler; “baba, güven, sığınak” gibi anlamlar olmaktadır. Onun için, hala rol model babaya duyulan ihtiyaç çok fazladır. İster kadın bakışıyla, ister erkek bakışıyla, “baba algısı”; güvenilen, güçlü, dayanılmak istenen bir kavramdır.

6. Doğu toplumlarında, Batı ile karşılaştırıldığında mutlak bir baba otoritesi bulunmaz. Müslüman toplumlarda baba otoritesi; yerini, ana babaya saygıya bırakmıştır. İslamiyet, dinin kaynaklarını otorite olarak görmektedir. Zira, İslam dininde hiçbir cisim ve kuruluş mutlak itaati gerektiren bir konuma yükseltilmez. Gerek aile içerisinde, gerekse insanlar arasında karşılıklı haklar vardır. Bireyler, konuları ne olursa olsun birbirine saygı göstermek durumundadır.

7. Rasul-i Ekrem Efendimiz (SAV)’in emsalsiz örneği, Kur’an ve Sünnet kaynaklıdır, hayat zincirinin halkasında herhangi bir kopukluk bulunmamaktadır. Kıyamete kadar yaşayacak nesillere yegane örnektir.

8. Efendimizin (SAV) ibadet hayatında olduğu gibi, aile hayatı da bizler için en iyi örnektir. Alemlere rahmet olarak gönderilen Rasulullah (SAV)’ın hanımlarına karşı davranışı da son derece kibar ve anlayışlı bir tutum içinde olmuştur. Efendimiz (SAV) çok müşfik bir baba idi, kızlarını çok sevmiş, onları her fırsatta kucaklamış, öpmüş ve sevgisini belli etmiştir.

9. Efendimiz (SAV)’i sevmek O’nunla ilgili malumat biriktirmek değil, O’nun gibi olmaya çalışmak demektir.

10. Cinsiyet biyolojik, fizyolojik, psikolojik farklılıklar gösterir. Kadın ve erkek, cinsiyetleri ayrı, ancak eşdeğerlidir. İnsanların cinsiyetlerindeki farklılık sebebiyle ihtiyaçları da farklıdır.

11. İnsanın var oluş durumu acı çekmesine yol açar, bunu tümüyle ortadan kaldırmak mümkün değildir. Birey acısını ancak iç dünyasındaki, iç ilişkilerindeki çatışmaları azaltarak ve dışarıya karşı uyumunu artırarak azaltabilir.

12. Kadın erkek ilişkilerinde “en yıpratıcı erkek” modeli, aşağılayıcı ve eleştirici erkek modelidir. Altın değerdeki davranış modeli ise; etkiyi kabul etme yani şikayet karşısında bile olumlu duyguları işletebilme halidir.

13. Bağımlılık durmadan içme değil, içmeye başlayınca durmamadır. Bunu engellemenin birinci yolu kullanmaya başlamayı engellemektir. Mücadele bağımlılıkla değil, bağımlılık yapıcı şeylerin kullanımınıyladır. Bağımlılık, yani alkol, madde kullanımı bir aile hastalığıdır. Hayat tarzımızda bunlardan korunmak için, çocuk yetiştirirken belli sınırlar konmalıdır.

14. Bir şiddet vakası olduğu zaman bireysellikten ziyade, toplumsal bakış açısı ile olay ele alınmalıdır. Şiddete karşı sıfır tolerans, en etkili önlemdir. Şiddetin en küçük örneğine dahi topluca bir karşı çıkış tavrı sergilenmelidir.

15. Gelişimin hızlı olduğu ergenlik çağında, çocuğun çok sayıda sorusu olacaktır. Çocuğun bunları ebeveyne çekinmeden sorabilmesi ve çocukla iyi bir iletişim kurması önemlidir. Aile çocuğun sorularına böyle açık olmaz ise, çocuk arkadaşlarına veya internette sanal arkadaşlar bulup onlara sorar. Bu kanal, onu bekleyen tehlikeli tuzakların içine çekebilir. Bu riski önlemek ve çocuğun doğal merakından zarar görmesine mani olmak için, çocuğun babasına soru sorabilmesi gerekir.

16. Premodern dönemde bilgi otoritesi din adamları iken modernite ile beraber, otorite bilim adamları olmuştur. Bugünlerde buna medya da dahil olmuştur.

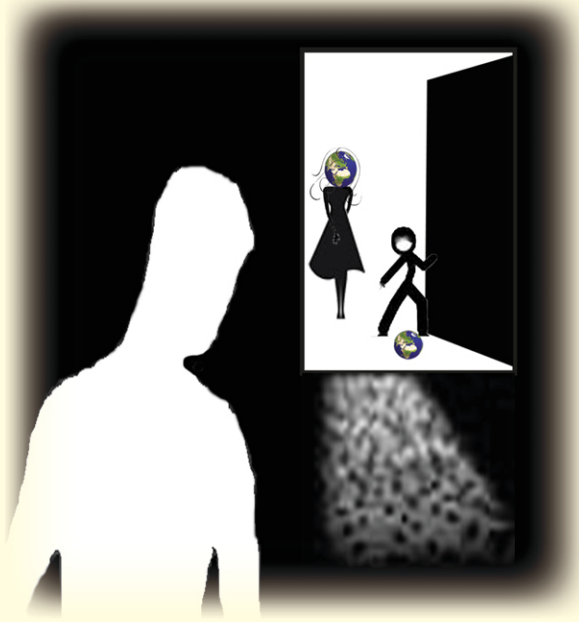
17. Bugün kapitalizm insan psikolojisini, biyolojisinin yerine ikame etti, zira biyolojik ihtiyaçlar sınırlıdır, psikolojik ihtiyaçlar ise sınırsızdır.

18. Dünyadaki tüm insanlar, dünya denilen karında yaşıyor, yani karındaş= kardeşler. İçinde bulunduğumuz karna ve karındaşlarımıza ihtimam göstermemiz gerekir.

19. Medyada ağırlıklı olarak erkek hâkimiyeti vardır, bu durum onların eş, baba rollerini hakkı ile yerine getirmelerine engel olabilmektedir. Çocuk için sağlıklı

duygusal gelişimde annenin yeri çok önemliken, sağlıklı davranış gelişiminde ise babanın varlığı alternatiftir.

20. Baba toplumu çökmektedir. Erkekler koca ve baba rolünden ayrıldıkça, eve ekmek getiren, aileyi besleyen, aileyi gözeten, öğretici ve akıl hocası kimliklerinden uzaklaşmaktadırlar. Bu durum çocukların toplumumuzdaki iyilik hissini altını oymaktadır. Suç, ergen hamileliği, çocuğun cinsel istismarı, kadına ve çocuğa yönelik aile içi şiddet gibi pek çok sosyal sorun, fiilen babasız yaşayan bir toplumun ürünleridir.

Kadın ve erkek bir elmanın yarısı gibi her yönden birbirini tamamlamaktadır, bu açıdan bakınca sorunlar ve çözüm yolları da beraber olmalıdır. Ayrıca bir çok erkeğin aile içindeki davranışlarından çoğu kez kadınlar sorumludur, kadınlar kendilerine bakıp özeleştiri yapmalı ve aileyi ayakta tutmak için eşlerine ve çocuklarına adeta kol kanat girmelidirler.